

KOMMISSIONEN FOR DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABER

Bruxelles, den 31.03.2000
KOM(2000) 183 endelig

PHARE-programmet

Årsberetning for 1998

(forelagt af Kommissionen)

INDHOLDSFORTEGNELSE

Phare-programmet

Phare i 1998

Forbindelserne mellem EU og Centraleuropa

De nye PHARE-retningslinjer

Praktiske ændringer

Finansiell oversigt

PHARE i de enkelte partnerlande

Ansøgerlande

Bulgarien

Tjekkiet

Estland

Ungarn

Letland

Litauen

Polen

Rumænien

Slovakiet

Slovenien

Ikke-ansøgerlande

Albanien

Bosnien-Herzegovina

Den Tidligere Jugoslaviske Republik Makedonien

Statistisk oversigt

PHARE-støtte efter lande, 1990-1998

PHARE-støtte efter sektor, 1990-1998

PHARE-programmet

Kort oversigt over PHARE i 1998

I 1998 ydede Europa-Kommissionens PHARE-program finansiel og faglig bistand til 13 partnerlande i Centraleuropa. PHARE har et dobbelt sigte: det skal forberede de ti lande, der har ansøgt om medlemskab af EU, på tiltrædelsen, og det skal støtte de tre øvrige landes omstilling til demokrati og markedsøkonomi. Formålet med denne beretning er at informere om de vigtigste resultater af PHARE i 1998 og placere PHARE i EU's overordnede politiske kontekst.

I 1998 blev tiltrædelsespartnerskaberne vedtaget, og tiltrædelsesprocessen med de ti ansøgerlande blev officielt indledt. Tiltrædelsespartnerskaberne fastsætter, hvilke indsatsområder der er vigtigst i forbindelse med forberedelsen på medlemskab, og afstikker rammerne for alle former for førtiltrædelsesbistand.

PHARE-retningslinjerne for 1998-1999 er nu officielt vedtaget og gælder for alle 1998-programmer. Ifølge disse retningslinjer skal PHARE fokusere på to indsatsområder: styrkelse af institutionerne og investeringsstøtte. Der er planlagt en række foranstaltninger og mekanismer inden for begge områder. Forberedelserne til det parvise samarbejde ("twinning"), som er et meget vigtigt redskab i arbejdet med at styrke institutionerne, kom i gang i 1998, og også "storinfrastrukturfaciliteten", som er en ny investeringsstøtteordning, blev iværksat i årets løb.

Et afgørende element i retningslinjerne er den øgede vægt på en mere effektiv gennemførelse af programmer og projekter. Kommissionen og partnerlandene har gjort en stor indsats for at fremskynde PHARE-programmernes implementering og sikre, at de giver resultater. Konsekvensen har været, at der i 1998 blev indgået kontrakter for et rekordhøjt beløb (1,26 mia. EUR). Som følge heraf blev det disponible beløb under PHARE-programmet, for hvilket der endnu ikke er indgået kontrakter (det såkaldte efterslæb), reduceret ganske betydeligt for første gang siden programmets start i 1990.

Denne forbedring med hensyn til indgåelse af kontrakter var kombineret med øget fokus i programmeringsfasen på at sikre, at programmerne er udformet, så de giver både virkninger og resultater. Der blev kun bevilget støtte til gennemarbejdede og veldefinerede programmer, og det resulterede for Polens vedkommende i en nedsættelse af den vejledende årlige tildeling.

PHARE har gjort betydelige fremskridt i 1998: Det har været i stand til at reagere smidigt på de nye krav, der stilles til det, der er iværksat nye initiativer, reformerne virker, og beslutninger træffes hurtigere og i stigende grad i ansøgerlandene selv. Resultatet har været, at PHARE i dag er mere effektivt og målrettet end nogensinde og yder solid støtte til tiltrædelsesprocessen.

PHARE i 1998

Forbindelserne mellem EU og Centraleuropa

Udvidelsen af Den Europæiske Union er en af de største udfordringer for EU her på tærsklen til det 21. århundrede. Det er samtidig en enestående historisk lejlighed til at fremme integrationen på det europæiske kontinent med fredelige midler og udvide et område med stabilitet og velstand til at omfatte nye medlemslande.

1998 var et historisk år for Den Europæiske Union og for udvidelsesprocessen.

EU's nuværende 15 medlemslande er i gang med en udvidelsesproces, som involverer yderligere 13 lande, nemlig Ungarn, Polen, Rumænien, Slovakiet, Letland, Estland, Litauen, Bulgarien, Tjekkiet, Slovenien, Cypern, Tyrkiet og Malta.

Det Europæiske Råd traf i december 1997 i Luxembourg historiske beslutninger om EU's udvidelse og definerede den "overordnede" udvidelsesproces på en sådan måde, at den omfatter alle ansøgerlande, som ønsker at blive medlem af EU.

Udvidelsen er en storstilet og vidtrækkende løbende proces. Hvert ansøgerland går frem i sit eget tempo afhængigt af, hvor velforberedt det er.

Udvidelsesprocessen består af tre dele:

1. Europakonferencen

Denne konference er en multilateral struktur, som omfatter alle de lande, der ønsker at tiltræde EU og dele dets værdier og målsætninger. EU's 15 medlemslande og 12 ansøgerlande blev indbudt til konferencen, der mødtes første gang i London den 12. marts 1998 og næste gang i Luxembourg den 6. oktober 1998.

2. Tiltrædelsesprocessen

Den 30. marts 1998 blev selve tiltrædelsesprocessen, der omfatter de ti central- og østeuropæiske lande plus Cypern, officielt indledt. Det indebærer en udbygning af førtiltrædelsesstrategien, som skal sætte ansøgerlandene i stand til i videst muligt omfang at tilpasse sig og overtage hele EU's regelværk før tiltrædelsen.

Et centralt element i den udbyggede førtiltrædelsesstrategi er de tiltrædelsespartnerskaber, der er etableret med de ti central- og østeuropæiske lande, og som fastlægger, på hvilke områder der er behov for en yderligere indsats på kort og mellemlang sigt for at forberede landene i nødvendigt omfang på tiltrædelsen. Partnerskaberne har til formål at mobilisere alle former for bistand til de centraleuropæiske lande inden for én enkelt struktur. Alle ansøgerlandene har som deres del af aftalen om tiltrædelsespartnerskab udarbejdet et nationalt program for overtagelse af EU's regelværk, hvoraf det fremgår, hvordan de i tiltrædelsespartnerskabet prioriterede opgaver skal udføres, herunder tidsplaner og en oversigt over, hvilke menneskelige og finansielle ressourcer der kræves. Disse programmer opdateres med jævne mellemrum.

Et andet element er den foreslåede fordobling af den finansielle bistand, der tager direkte sigte på de vigtigste indsatsområder i forbindelse med tiltrædelsen. Den finansielle bistand tilvejebringes dels ved at omlægge PHARE-programmet, dels fra nye programmer for miljø og transport, landbrugsudvikling og udvikling af landdistrikter. For de lande, som endnu ikke er rede til at indlede egentlige forhandlinger, er der oprettet en ekstra "catch-up"-facilitet. En lang række EU-programmer vil gradvist blive åbnet for ansøgerlandene; de dækker områder som undervisning og uddannelse, miljø, forskning og kultur og skal hjælpe mange forskellige grupper i ansøgerlandene med at blive fortrolige med EU's arbejdsmetoder.

Endelig er der fastlagt en evalueringsprocedure, i henhold til hvilken der skal udarbejdes rapporter om hvert enkelt ansøgerlands fremskridt med hensyn til forberedelserne på tiltrædelsen. De første af disse rapporter blev offentliggjort den 4. november 1998 (se nedenfor).

3. Tiltrædelsesforhandlinger

Den 31. marts 1998 blev der indledt forhandlinger med de seks lande, som Kommissionen havde anbefalet (Ungarn, Polen, Estland, Tjekkiet, Slovenien og Cypern). Forhandlingerne med disse lande føres på bilaterale tiltrædelseskonferencer mellem medlemslandene og hvert enkelt ansøgerland.

Analytisk gennemgang af EU's regelværk

For at forberede forhandlingerne og sætte øget fart i førtiltrædelsesforberedelserne blev der i april 1998 indledt en "screening". Formålet er at forklare EU's regelværk for ansøgerlandene og vurdere, hvilke problemer de kan have med at overtage det. Ud over den egentlige overtagelse af EU-lovgivningen er alle ansøgerlandene nødsaget til at oprette og/eller udbygge de strukturer, der skal til for at sikre, at den implementeres effektivt.

Ved udgangen af 1998 var den multilaterale og bilaterale gennemgang af 20 kapitler af regelværket afsluttet for Ungarns, Polens, Estlands, Tjekiets, Sloveniens og Cyperns vedkommende. Rådet havde ved årets udgang fået forelagt screening-rapporter om alle disse kapitler med undtagelse af ét. De resterende ni kapitler vil blive gennemgået inden efteråret 1999.

Kommissionen har også afsluttet den multilaterale gennemgang af 29 kapitler af regelværket for de landes vedkommende, med hvilke der endnu ikke er indledt forhandlinger, nemlig Bulgarien, Letland, Litauen, Rumænien og Slovakiet. Der vil blive foretaget en mere præcis afdækning af problemerne på bilaterale screening-møder, som afholdes mellem marts og juli i 1999 for samtlige kapitler med undtagelse af landbruget, der gennemgås i løbet af efteråret 1999.

De periodiske rapporter

Det Europæiske Råd i Luxembourg opfordrede ligeledes Kommissionen til fra slutningen af 1998 at udarbejde periodiske rapporter om, hvilke fremskridt de enkelte ansøgerlande gør med hensyn til at opfylde Københavnskriterierne. De første periodiske rapporter blev offentliggjort i november 1998 og forelagt for Det Europæiske Råd i Wien i december 1998.

I disse periodiske rapporter har Kommissionen med udgangspunkt i Københavnskriterierne undersøgt, i hvilket omfang de reformer, som ansøgerlandene havde bebudet, rent faktisk var blevet gennemført siden juli 1997. For at sikre sig, at rapporterne gav et indtryk af de reelle fremskridt, fremhævede Kommissionen kun de reformer, der var fuldt vedtaget, og udelod dem, som blot var under forberedelse eller under vedtagelse. Kommissionen undersøgte også fremskridt med hensyn til hvert enkelt ansøgerlands kapacitet til at implementere regelværket og beskrev, hvad de havde gjort for at tilpasse deres administrative strukturer til EU-regelværkets krav.

I rapporterne fremhæves de fremskridt, som visse ansøgerlande har gjort på alle tre områder i relation til Københavnskriterierne, men det understreges ligeledes, at tempoet i tiltrædelsesforberedelserne må sættes op, hvis tidsfristerne skal overholdes. På baggrund af rapporterne følte Kommissionen det ikke nødvendigt at fremkomme med henstillinger vedrørende forhandlingernes gennemførelse eller udvidelse, således som Det Europæiske Råd havde opfordret til. Kommissionens konklusioner om hvert enkelt ansøgerland er gengivet i kapitlerne om de enkelte lande i den foreliggende beretning.

Det Europæiske Råd i Wien

Det Europæiske Råd i Wien (11.-12. december 1998) hilste Kommissionens periodiske rapporter velkommen og noterede sig med tilfredshed, at udvidelsesprocessen nu var godt i gang. Det blev understreget, at seks af ansøgerlandene havde indledt substansforhandlinger og havde nået de første konkrete resultater, og at der var gjort fremskridt med hensyn til forberedelsen af forhandlinger med de øvrige fem ansøgerlande. Det Europæiske Råd bekræftede desuden endnu engang, at EU var villig til at yde førtiltrædelsesbistand under hele processen. Det blev understreget, at de enkelte lande fortsat ville blive bedømt individuelt, og Kommissionen blev opfordret til at forelægge nye periodiske rapporter for Det Europæiske Råd i Helsinki i december 1999.

De nye PHARE-retningslinjer

Kort oversigt

Det vigtigste i 1998 var udviklingsomt omlægningen af PHARE-programmet fra et "behovsstyret" program (hvor partnerlandene anmodede om bistand til indsatsområder, de selv valgte) til et "tiltrædelsesorienteret" program baseret på tiltrædelsespartnerskaberne. PHARE-programmet i de ti ansøgerlande er nu udelukkende rettet mod at forberede dem på medlemskabet af EU. PHARE's nye rolle består i at hjælpe ansøgerlandene med at håndtere de opgaver, der er fastlagt i tiltrædelsespartnerskaberne.

Der opereres med to klart prioriterede indsatsområder: styrkelse af institutionerne og investeringsstøtte. Disse to indsatsområder figurerer i de retningslinjer for PHARE-programmets gennemførelse i ansøgerlandene i 1998-1999, som blev vedtaget i juni 1998 og dækker PHARE-budgetterne for 1998 og 1999.

Styrkelse af institutionerne

Styrkelse af institutionerne dækker flere forskellige områder såsom parvist samarbejde, deltagelse i EU-programmer og faglig bistand.

Med hensyn til EU-programmerne var der allerede i 1998 flere programmer, som ansøgerlandene kunne deltage i (f.eks. Leonardo da Vinci, Ungdom for Europa, Raphael, Media, SAVE, LIFE, Bekæmpelse af kræft, Lige muligheder, SMV). Ansøgerlandene havde også mulighed for at blive fuldt associeret til det femte rammeprogram for forskning og udvikling (1998-2002).

Parvist samarbejde

Formålet med parvist samarbejde er at stille ekspertise fra fagfolk i medlemslandene til rådighed for ansøgerlandene for at hjælpe med at implementere EU's regelværk. Det centrale element i parvist samarbejde er udstationering af fagfolk fra EU, de såkaldte førtiltrædelsesrådgivere, i de institutioner i ansøgerlandene, som er ansvarlige for implementeringen af regelværket.

I nogle tilfælde består parvist samarbejde kun af en længere udstationering (af over 12 måneders varighed) af én eller flere førtiltrædelsesrådgivere fra et ministerium eller andet godkendt organ i et medlemsland; de pågældende skal arbejde med et projekt i det tilsvarende ministerium i et ansøgerland. Ofte vil det for at opfylde formålet med parvist samarbejde være nødvendigt at kombinere udstationeringen af en førtiltrædelsesrådgiver med forskellige andre foranstaltninger, f.eks. korterevarende ekspertbistand, praktisk uddannelse, forskellige tjenesteydelser (bl.a. oversættelse og tolkning) og mere specifik støtte (f.eks. specialudviklet computersoftware).

Allersidst i 1997 tog Kommissionen de første skridt til at iværksætte parvist samarbejde. Der blev oprettet et netværk af nationale kontaktpersoner, der skulle arbejde sammen med Kommissionen omkring hele processen. Hvert medlemsland og

hvert ansøgerland udpegede en person, der skulle repræsentere dem, og som skulle være forbindelsesled til deres egen administration og sikre informationsformidlingen via netværket. Netværket af nationale kontaktpersoner afholdt tre møder i 1998: Efter et første møde i december 1997 mødtes netværket igen i marts 1998 for at præsentere og drøfte selve idéen bag parvist samarbejde og igen i maj for at iværksætte den første projektudvælgelsesrunde og endelig i oktober for at analysere de første resultater og videreudvikle processen.

Det mest karakteristiske ved det parvise samarbejde er, at det skal give klare og garanterede resultater. Det har ikke til formål at fremme samarbejde generelt, men at give specifikke resultater, som er vedtaget mellem parterne på forhånd, og som drejer sig om gennemførelsen af EU's regelværk på prioriterede områder, således som det er fastlagt i tiltrædelsespartnerskaberne. I 1998 fokuserede de projekter om parvist samarbejde, der var under udarbejdelse, i alle ansøgerlandene på de samme fire centrale emner for EU's regelværk, nemlig landbrug, miljø, økonomi og retlige og indre anliggender. Hvert ansøgerland kunne vælge endnu et område, det fandt særligt relevant. Senere på året blev forberedende foranstaltninger med henblik på implementeringen af strukturfondene tilføjet som et nyt emne.

Ca. 120 projekter hidrørende fra PHARE-programmeringen for 1998 blev rundsendt til medlemslandene i maj og oktober. Derefter blev medlemslandene opfordret til at stille forslag til, hvordan behovene i relation til de forskellige projekter bedst kunne imødekommes. Efter drøftelser mellem alle parter valgte ansøgerlandet det tilbud, som bedst svarede til dets individuelle behov. I nogle tilfælde gik to eller flere medlemslande sammen om at yde støtte, eller ansøgerlandet opfordrede medlemslandet til at tilbyde forskellige elementer, som derefter kunne kombineres til et samlet projekt. "Parrene" blev derefter anmodet om at forelægge Kommissionen et detaljeret projekt til godkendelse.

Kommissionens styringsudvalg har godkendt 14 projekter om parvist samarbejde. De første førtiltrædelsesrådgivere begynder arbejdet i maj 1999.

Investeringsstøtte

Overtagelsen af EU-regelværket er ikke blot ensbetydende med at tilnærme lovgivningen og styrke de institutionelle og administrative strukturer. Det vil også kræve en tilpasning af infrastruktur og virksomheder i ansøgerlandene, så de opfylder EU-normer og -standarder, og det vil kræve betydelige investeringer. Investeringsstøtten tegner sig for ca. 70% af PHARE-budgettet i ansøgerlandene og indebærer således mobilisering af de investeringer, der skal til for at hjælpe ansøgerlandene med at bringe deres industrier og større infrastruktur op på EU-standard.

Ud over fortsat bistand fra de nationale PHARE-programmer inden for transport, energi og miljø fokuserede PHARE-investeringsstøtten på tre nye områder i 1998:

- øget samordning med de internationale finansieringsinstitutioner
- indførelse af "storinfrastrukturfaciliteten"
- forberedelse af det strukturpolitiske førtiltrædelsesinstrument (ISPA).

Samarbejde med de internationale finansieringsinstitutioner

Med det formål at øge infrastrukturinvesteringerne i de centraleuropæiske lande tog Europa-Kommissionen i 1998 skridt til at uddybe sit samarbejde med de internationale finansieringsinstitutioner. På Kommissionens initiativ blev der med Den Europæiske Bank for Genopbygning og Udvikling (EBRD) og Verdensbanken den 2. marts 1998 undertegnet et aftalememorandum om tiltrædelsen. Den Europæiske Investeringsbank (EIB) gav også tilsagn om at samarbejde i overensstemmelse med aftalememorandumets ånd.

Mange af de indsatsområder, der er fastlagt i tiltrædelsespartnerskaberne, er helt i tråd med målsætningerne for EBRD's og Verdensbankens bistandsstrategier for de enkelte lande. Det fælles ønske om at støtte omstillings- og tiltrædelsesprocessen har foranlediget disse institutioner til at intensivere deres samarbejdsbestræbelser. Som EU's vigtigste finansieringsinstitution arbejder EIB tæt sammen med Kommissionen for at sikre, at EU's politiske målsætninger opfyldes.

Aftalememorandummet fastlægger en række fælles mål og tager sigte på udvælgelse af specifikke projekter til samfinansiering samt udvikling af nye finansieringsmekanismer. Fire nye partnere - Det Nordiske Finansieringsselskab for Miljøet (NEFCO), Den Nordiske Investeringsbank, Det Internationale Finansieringsselskab (IFC) og Europarådets Socialudviklingsfond - sluttede sig til aftalen i oktober.

Samfinansiering med de internationale finansieringsinstitutioner er med til at få PHARE's gavebistand til at "række længere" - for hver euro, PHARE investerer i samfinansierede projekter, kan der rejses ca. 8 EUR fra internationale og nationale finansieringsinstitutioner og andre kilder.

"Storinfrastrukturfaciliteten"

"Storinfrastrukturfaciliteten" (LSIF) er en central facilitet til samfinansiering af projekter med grænseoverskridende virkninger i miljø- eller transportsektoren. Investeringerne samfinansieres med de internationale finansieringsinstitutioner. Projekterne udvælges på grundlag af, hvilke virkninger de har for tiltrædelsesforberedelserne, og hvor godt de er forberedt til gennemførelse i praksis. Blandt eksempler på godkendte LSIF-projekter kan nævnes vej- og jernbanerenoveringsprojekter, modernisering af vand- og affaldsbehandlingssystemer og projekter for bekæmpelse af luftforurening.

I 1998 skaffede PHARE ca. 180 mio. EUR til større infrastrukturprojekter dels via denne investeringsfacilitet, dels via de nationale PHARE-programmer. LSIF-støtten fortsætter i 1999 med et budget på 95 mio. EUR med øget fokus på miljøinvesteringer. LSIF afløses af ISPA i 2000 (se nedenfor).

Planlægning med henblik på 2000: PHARE, ISPA og SAPARD

Forberedelserne på videreførelsen af førtiltrædelsesstøtten efter 2000 er allerede begyndt. PHARE fortsætter og vil blive suppleret med to nye førtiltrædelsesinstrumenter ved navn ISPA og SAPARD. Investeringer i større transport- og miljøinfrastruktur skal finansieres via ISPA, og investeringer i landbrug og udvikling af landdistrikter skal finansieres via SAPARD. I november 1998 principgodkendte Rådet forordningerne om disse to instrumenter samt en koordineringsforordning, som skal sikre den fornødne sammenhæng mellem de tre instrumenter og indeholder bestemmelse om, at PHARE, ISPA og SAPARD skal koordineres af PHARE-udvalget.

Førtiltrædelsesbistanden vil blive mere end fordoblet efter 2000 til over 3 mia. EUR om året (1,5 mia. EUR til PHARE, 1 mia. EUR til ISPA, og 520 mio. EUR til SAPARD).

Det forberedende arbejde med ISPA blev i 1998 finansieret via "storinfrastrukturfaciliteten", medens bistanden til ansøgerlandene til etablering af strukturer og politikker med henblik på senere deltagelse i strukturfondene fortsat kom fra det særlige forberedelsesprogram, der er en del af de nationale programmer.

Det særlige forberedelsesprogram

Efter tiltrædelsen vil ansøgerlandene være berettiget til støtte fra EU's strukturfonde. Det særlige forberedelsesprogram blev indført for at hjælpe til at sikre en gnidningsløs overgang til det nye system. Programmet skal bistå ansøgerlandene med at etablere de institutioner og strategier, der er nødvendige for en effektiv implementering af aktiviteter, som finansieres via strukturfondene efter tiltrædelsen. Det særlige forberedelsesprogram yder støtte til ansøgerlandene til udarbejdelse og implementering af programmer svarende til dem, der gennemføres i mål nr. 1-regioner i EU.

Retlige og indre anliggender

Omlægningen af PHARE-programmet, så det i højere grad tager direkte sigte på tiltrædelsen, har også betydet, at der i 1998 blev sat øget fokus på retlige og indre anliggender (RIA). Tiltrædelsepartnerne tillægger området for retlige og indre anliggender ganske særlig betydning. Retlige og indre anliggender udgjorde sammen med finansiering, landbrug og miljø de fire sektorer, der blev udvalgt som de vigtigste indsatsområder for støtten fra det nye program om parvist samarbejde. Ud af 110

projekter for parvist samarbejde (for 75 mio. EUR), som er planlagt under 1998-programmet, vedrører 25 (for 14 mio. EUR) retlige og indre anliggender. Disse projekter fokuserer på told- og grænsekontrol (8 projekter), retsvæsen (7), asyl og indvandring (3), politiuddannelse (2) og bekæmpelse af organiseret kriminalitet (1). Yderligere fire projekter drejer sig om tværgående RIA-spørgsmål.

Retlige og indre anliggender er også en af de tre sektorer, hvortil der kan ydes støtte fra "catch-up"-faciliteten. I 1998 blev der forelagt fem projekter vedrørende retlige og indre anliggender for i alt 6 mio. EUR. Disse projekter tager sigte på områder som bekæmpelse af korruption, toldreformer og bekæmpelse af økonomisk kriminalitet.

De igangværende flerlandeprogrammer omfatter ligeledes et tværgående program for retlige og indre anliggender. I 1998 finansierede dette program en delegation, der skulle vurdere behovene og udvælge RIA-projekter i Bulgarien, Estland, Letland, Litauen, Polen, Rumænien og Slovenien (i 1997 havde der været delegationer i Ungarn, Tjekkiet og Slovakiet). Rapporter fra EU-eksperter fokuserede på fem indsatsområder: asyl, indvandring, grænseforvaltning og -kontrol, politiarbejde og retsvæsen. I rapporterne analyserede man den aktuelle situation på disse områder og foreslog potentielle projekter, der skulle finansieres af PHARE.

I 1998 blev der ligeledes iværksat tre større nye projekter under dette tværgående PHARE-program, som skal støtte gennemførelsen af EU's regelværk på prioriterede RIA-områder. Disse projekter drejer sig om politiuddannelse i ansøgerlandene (4,5 mio. EUR), overtagelse af EU's lovgivning på asylområdet (3 mio. EUR) og bekæmpelse af korruption og organiseret kriminalitet (1,5 mio. EUR).

PHARE's program for forvaltningen af de baltiske landes grænser mod øst har til formål at styrke Estlands, Letlands og Litauens kapacitet med hensyn til at forvalte deres østlige grænser effektivt og bekæmpe smugleri. Dette program, der dækker perioden 1997-1999, og hvortil der er bevilget 6 mio. EUR fra PHARE, finansierede i 1998 fire projekter: udstyr til politi og grænsevagter i Estland og Litauen (1,5 mio. EUR hver), forberedelse af udbud og indkaldelse af forslag til istandsættelse og indretning af et center for indvandrere i Litauen, forberedelse af udbud om bygning af fire grænseposter samt uddannelse af politistyrkerne i alle tre baltiske lande.

I 1998 fokuserede toldafsnittet i flerlandeprogrammet for lettelse af transittrafikken og modernisering af toldvæsenet primært på at forbedre toldvæsenets operationelle kapacitet i partnerlandene. På møder og workshoper i 1998 blev der udarbejdet overordnede planer for toldvæsenet (fastsættelse af normer, som toldvæsenet i partnerlandene skal opfylde) og foretaget "mangelanalyser" (sammenholdelse af den aktuelle situation med normerne i planerne). Endelig blev resultaterne af de enkelte landes individuelle "mangelanalyser" anvendt til at afdække detaljerede behov for bistand. Sideløbende hermed ydede programmet i 1998 direkte støtte til partnerlandenes toldadministrationer til udvikling af arbejdsstrategier på toldområdet, tolduddannelsesfunktioner og udarbejdelse af den nationale PHARE-projektdokumentation.

Desuden var der en række større projekter, der befandt sig på forskellige stadier i gennemførelsen:

- "Generel faglig bistand og uddannelse på toldområdet", som omfatter 12 PHARE-partnerlande
- "Foranstaltninger til at forbedre effektiviteten ved grænseposter", som gennemføres med gode resultater i 11 partnerlande, og som tager sigte på at indføre risikovurdering og selektive metoder samt profilere værktøjer og teknikker til brug for toldvæsenets praktiske arbejde
- "Toldinformation og -efterretning", som omfatter tolv toldvæsener og tager sigte på at forbedre de nationale toldefterretningsgrupper og -programmer og indføre efterretningsværktøjer og -teknikker til brug for det praktiske arbejde på toldområdet
- "Transit og anvendelse af enhedsdokumentet", som gennemføres i Bulgarien, Estland, Letland, Litauen, Rumænien og Slovenien
- "Automatiseringsstøtteenhed", der yder praktisk støtte til alle partnerlande til gennemførelsen af deres omfattende PHARE-programmer for indførelse af edb på toldområdet.

Der blev gjort yderligere fremskridt i 1998 med gennemførelsen af PHARE-flerlandeprogrammet for bekæmpelse af narkotika, som skal hjælpe ansøgerlandene med at udvikle samordnede narkotikapolitikker, bl.a. med henblik på tiltrædelsen af EU. Programmet har især været aktivt inden for bekæmpelse af hvidvaskning af penge og kontrol med prækursorer og er i nøje overensstemmelse med EU's regelværk. Programmet fokuserede desuden på udvikling af informations- og kommunikationsstrukturer og forberedelser til at integrere ansøgerlandene i det arbejde, der udføres af Det Europæiske Overvågningscenter for Narkotika og Narkotikamisbrug. PHARE leverede desuden knowhow til at bistå med at styrke strategier og kapacitet i partnerlandene med henblik på at nedbringe efterspørgslen efter narkotika. Endelig afdækkede programmet nye indsatsområder, f.eks. bekæmpelse af syntetisk fremstillet narkotika, og beskæftigede sig også specifikt med de eskalerende narkotikaproblemer langs Balkan-ruten, som man vil forsøge at bekæmpe inden for rammerne af det fælles UNDCP-PHARE-program for håndhævelse af narkotikalovgivningen i det sydøstlige Europa.

"Catch-up"-faciliteten

Rumænien, Slovakiet, Letland, Litauen og Bulgarien modtog ekstra støtte i 1998 til at fremskynde deres forberedelser på medlemskab. Der blev i 1998 oprettet en "catch-up"-facilitet, som skal hjælpe disse fem lande med at fuldføre de økonomiske og sociale reformer, tiltrække investeringer og bekæmpe korrupsion. Formålet med den nye facilitet er at fastholde udvidelsesprocessens bredt dækkende karakter ved at finansiere projekter på områder, hvor Kommissionen i sine udtalelser om disse fem lande kunne pege på specifikke problemer. Der er afsat 100 mio. EUR til "catch-up"-faciliteten for perioden 1998-1999.

Det nye PHARE-program for grænseoverskridende samarbejde

Den 18. december 1998 vedtog Europa-Kommissionen en forordning om PHARE-programmet for grænseoverskridende samarbejde, der indebar en revision af det program for grænseoverskridende samarbejde, der blev indført i 1994. Den samlede vejledende tildeling til programmet for perioden 1995-1999 udgør 885 mio. EUR.

Programmet tager sigte på at fremme grænseoverskridende samarbejde, der kan forberede regioner i Centraleuropa på at udnytte de muligheder og udfordringer, der ligger for dem i den europæiske integration, især som fremtidige modtagere af støtte fra EU's strukturfonde. Programmet skal bl.a. stimulere økonomisk udvikling i grænseregioner og tilskynde til social og økonomisk integration.

I henhold til den nye forordning kan der finansieres foranstaltninger af strukturel karakter i grænseregioner i PHARE-partnerlandene. Foranstaltningerne skal gennemføres under hensyntagen til bl.a. EU's strukturpolitikker og INTERREG. De grænseområder, der kan få støtte i medfør af den nye forordning, er følgende:

- områder ved grænser mellem centraleuropæiske lande og EU
- områder ved grænser mellem de ti ansøgerlande indbyrdes.

Projekter til fordel for grænseregioner mellem EU og centraleuropæiske lande skal normalt være kombineret med foranstaltninger, der får støtte fra INTERREG. Projekter til fordel for grænseregioner mellem de centraleuropæiske lande indbyrdes skal kunne dokumentere virkninger på begge sider af den pågældende grænse, bidrage til udviklingen af strukturer i grænseregioner eller lette samarbejdet mellem landene generelt.

Der ydes EU-bistand til finansiering af fælles projekter til fordel for de støtteberettigede grænseregioner. Formålet med disse projekter skal være at:

- fremme samarbejde mellem grænseregioner i lande og tilstødende regioner i et naboland for at hjælpe grænseregionerne i Centraleuropa med at overvinde specifikke udviklingsproblemer; projekterne skal samtidig være til gavn for lokalbefolkningen
- fremme udviklingen af samarbejdsnetværk på begge sider af grænsen og etablering af kontakter mellem disse netværk og større EU-netværk.

Blandt de former for aktiviteter, der kan finansieres under det nye program, er:

- foranstaltninger til fjernelse af hindringer for den frie bevægelighed for personer, varer eller tjenesteydelser på tværs af grænserne under hensyntagen til sikkerhedsmæssige aspekter
- foranstaltninger til at forbedre infrastrukturer på tværs af grænserne
- miljøbeskyttelsesforanstaltninger
- landbrugsudviklingsforanstaltninger og foranstaltninger til udvikling af landområder

- foranstaltninger inden for energi og transport i sammenhæng med udviklingen af transeuropæiske net
- foranstaltninger relateret til EU-politikken om retlige og indre anliggender
- foranstaltninger til fremme af erhvervssamarbejde og finansielt samarbejde på tværs af grænserne
- støtte til investeringer og tilvejebringelse af støttetjenester og -faciliteter til især teknologioverførsel og markedsføring til fordel for SMV
- uddannelses- og beskæftigelsesforanstaltninger.

Det nye program vil også støtte mindre fælles aktioner, der involverer lokale aktører i grænseregionerne, og styrke den lokale kapacitet til at udvikle og gennemføre sådanne aktioner. Til dette formål kan grænseregionerne oprette en fælles fond til finansiering af mindre projekter; blandt de aktiviteter, der vil kunne finansieres med midler fra en sådan projektfond, er:

- aktioner til fremme af lokal økonomisk udvikling, herunder turisme
- foranstaltninger til fremme af samarbejdet på sundhedsområdet, især gennem fælles udnyttelse af ressourcer og faciliteter
- foranstaltninger til udvikling af faciliteter og ressourcer, der kan forbedre kommunikationen mellem grænseregioner, f.eks. grænseoverskridende radio, fjernsyn, aviser og andre medier.

Anbefalingerne fra en *evaluering*, som blev afsluttet i november 1998, er indarbejdet i det nye program. Formålet med evalueringen var at få analyseret de problemer, der gav anledning til forsinkelser i gennemførelsen af delprogrammer, og fremkomme med anbefalinger med henblik på en effektivisering af forvaltnings-, programmerings- og udbetalingsmekanismerne.

Evalueringen konkluderede, at programmet for grænseoverskridende samarbejde havde givet en række positive resultater. Der var især skabt dialog og samarbejde mellem EU-grænseregioner og tilstødende regioner i Centraleuropa. Den økonomiske udvikling i grænseregionerne i de pågældende lande var blevet støttet, og der var skabt større konvergens i forhold til udviklingsniveauet på EU-siden. Landene havde også haft lejlighed til at blive fortrolige med INTERREG-procedureerne, bl.a. formulering af regionale udviklingsstrategier for grænseregioner.

Evalueringsgruppen kunne dog pege på en række problemer. Der var forskel på, hvordan PHARE og INTERREG fungerede, og man anbefalede, at de to programmer harmoniseres yderligere. Programmet for grænseoverskridende samarbejde lagde fortsat større vægt på "hårde" foranstaltninger end INTERREG-programmerne; det var kun meget få projekter, der var af reel grænseoverskridende karakter, og implementeringen forløb temmeligt langsomt. Den lokale og regionale kapacitet i ansøgerlandene burde styrkes, og det burde tilstræbes at inddrage lokale og regionale aktører. Der skulle desuden sættes yderligere på at oprette fonde til finansiering af mindre projekter, som kunne medvirke til at styrke planlægningskapaciteten.

Den flerårige programmeringsmodel, der blev indført for at skabe bedre overensstemmelse med INTERREG-programmeringen, havde ikke helt givet de

ønskede resultater: man manglede fælles udviklingskoncepter, -strategier og -målsætninger, og der var ikke den fornødne eksterne sammenhæng mellem programmerne. Projekterne var generelt ikke specielt regionalt orienteret, og kun meget få var udarbejdet i partnerskab med regionale og lokale myndigheder eller arbejdsmarkedets parter.

Disse problemer kan ikke løses i fuldt omfang, så længe PHARE opererer med et etårigt budget og INTERREG med et flerårigt, og så længe der gælder to særskilte forordninger for programmerne, der begrænser de støtteberettigede udgifter til henholdsvis ansøgerlandenes område og medlemslandenes område. Der kan dog foretages visse forbedringer. I henhold til den nye forordning kan der i forbindelse med fælles grænseoverskridende projekter fastlægges fælles udviklingsstrategier og indsatsområder for en grænseregion. Der vil blive benyttet fælles programmerings- og tilsynsstrukturer, der omfatter et integreret fælles udvalg for grænseoverskridende samarbejde. Det nye program udvider også den geografiske rækkevidde. Ud over grænseregioner mellem EU og ansøgerlande dækker det nye program nu også grænseregioner mellem ansøgerlandene indbyrdes.

Praktiske ændringer

Et af formålene med de nye PHARE-retningslinjer er at forbedre programmets implementering. Kommissionen og partnerlandene har gjort en stor indsats for at fremskynde implementeringen af PHARE-programmerne og sikre, at de giver resultater. Det har omfattet både dekoncentration (øget ansvar til Kommissionens delegationer i partnerlandene) og decentralisering (overdragelse af ansvar til partnerlandene selv). Resultatet har været, at der i 1998 blev indgået kontrakter for et rekordhøjt samlet beløb (1 260 mio. EUR), og det disponible beløb, for hvilket der endnu ikke er indgået kontrakter, blev reduceret for første gang siden PHARE-programmet blev påbegyndt i 1990. Denne forbedring med hensyn til indgåelse af kontrakter var kombineret med øget fokus i programmeringsfasen på at sikre, at programmerne udformes, så de giver de ønskede virkninger og resultater.

Dekoncentration

Dekoncentration vil sige overførsel af ansvar for PHARE-programmets implementering inden for Kommissionen fra hovedkvarteret i Bruxelles til delegationerne i partnerlandene, således at beslutningerne kan træffes der, hvor de hører hjemme, nemlig på stedet.

Med de nye PHARE-retningslinjer fik delegationerne i partnerlandene et større ansvar for tilsynet med programimplementeringen. Dekoncentration støttes af Revisionsretten og Europa-Parlamentet som et middel til at reducere dobbeltkontrol og begrænse beslutningsprocesserne mellem hovedkvarteret og delegationerne. Det har samtidig været et vigtigt skridt i retning af en yderligere decentralisering af programmet ud til partnerlandene.

Der var i forvejen tale om dekoncentration i et vist omfang under PHARE-programmets decentraliserede implementeringssystem (DIS), hvorefter delegationschefen i partnerlandet havde bemyndigelse til at godkende kontrakter op til 500 000 EUR. Nu har delegationschefen bemyndigelse til at godkende alle udbudsdokumenter og -vurderinger og påtægne kontrakter op til 5 mio. EUR.

Der iværksættes dekoncentration i relation til delegationerne i samtlige partnerlande. For at sikre, at delegationerne er i stand til at klare den øgede arbejdsbyrde, det medfører, har de fået bevilget ekstra personale, og de interne procedurer er ved at blive forbedret. Hver delegation skal have en medarbejder, der specifikt beskæftiger sig med finansielle anliggender, og som er ansvarlig for kontrollen med, at PHARE-udbudsreglerne følges korrekt.

Efter at delegationerne havde fået tilført mere personale og uddannet lokalt ansatte og andre medarbejdere til at varetage de finansielle anliggender, blev der i slutningen af 1998 indført dekoncentration for syv delegationers vedkommende - i Ungarn, Polen, Tjekkiet, Estland, Letland, Litauen og Slovenien - og forberedelserne er godt i gang med henblik på at indføre dekoncentration i starten af 1999 i Bulgarien, Rumænien og Slovakiet.

Decentralisering

Decentralisering er ensbetydende med overdragelse af øget forvaltningsmæssigt ansvar fra Kommissionen til partnerlandene selv. Det vil sige, at i det omfang, EU's finansforordning tillader det, vil ansøgerlandene selv få ansvaret for implementeringen af nationale programmer under tilsyn af Europa-Kommissionen, som forbliver den øverste ansvarlige for bistandsmidlernes anvendelse.

Decentraliseret implementering har rent faktisk kendetegnet PHARE siden 1990. Et af formålene med decentraliseringen er gradvist at forberede ansøgerlandene på selv at administrere EU-midler efter tiltrædelsen. Hensigten er inden for visse grænser og ganske gradvist at etablere forbindelser mellem Kommissionen og ansøgerlandene, der indebærer deling af ansvaret på samme måde, som det er tilfældet i forbindelserne med medlemslandene, når det gælder implementeringen af strukturfondene.

Kommissionen giver tilladelse til decentralisering sag for sag i de sektorer, hvor ansøgerlandet og/eller det pågældende gennemførelsesorgan opfylder nogle på forhånd fastsatte kriterier, som skal sikre en sund og effektiv forvaltning og gennemsigtighed i anvendelsen af midlerne i overensstemmelse med målsætningerne for de vedtagne programmer. I henhold til dette system vil ansøgerlandene både være bundet af de regler, der gælder for PHARE-programmet, og af EU's finansforordning. Partnerlandet bliver økonomisk ansvarligt, og hvis reglerne ikke overholdes, vil Kommissionen forlange hele beløbet for den pågældende PHARE-kontrakt tilbagebetalt.

Denne yderligere decentralisering kræver ændringer af EU's gældende finansforordning, i henhold til hvilken Kommissionen skal udøve ex ante-kontrol med udbud og kontrakter. Kommissionen har i sit debatoplæg om en ændring af finansforordningen (SEK(1998) 1228) foreslået, at der tillades ex post kontrol, når det gælder EU-finansierede projekter i ansøgerlandene.

Nye implementeringsstrukturer

De nye PHARE-retningslinjer indebærer nye implementeringsstrukturer, der skal sikre bedre formidling af støtten i ansøgerlandene; det har et dobbelt sigte:

- at gøre de finansielle transaktioner mere gennemsigtige og undgå, at midlerne spredes på for mange gennemførelsesorganer
- i videst muligt omfang at benytte veletablerede og permanente institutioner og gennemførelsesorganer, som efter tiltrædelsen skal være ansvarlige for forvaltningen og implementeringen af programmer, der finansieres med EU-midler.

Der blev således i 1998 oprettet en national fond i hvert ansøgerland, normalt i Finansministeriet, som skal modtage og administrere PHARE-midler. Under ledelse af den nationale anvisningsberettigede vil den nationale fond kunne koordinere anvendelsen af PHARE-midler med andre disponible midler i det pågældende land hidrørende enten fra statsbudgettet eller fra internationale finansieringsinstitutioner.

I hvert af de ti ansøgerlande blev der oprettet et centralt kontor for finansiering og kontrakter, som skal håndtere udbud, indgåelse af kontrakter og udbetalinger på ministeriernes vegne. De ministerier, der figurerer som formelle modtagere af støtten, vil fortsat være ansvarlige for udvælgelsen af projekter og tilsyn. Det har skabt langt større overskuelighed og givet mulighed for en drastisk indskrænkning af antallet af programforvaltningskontorer - fra 150 til under 50.

Bedre formidling af bistanden

Der blev også indført ændringer i programmeringen i 1998 for at sikre, at PHARE-bistanden både er nøje relateret til de prioriterede indsatsområder i forbindelse med tiltrædelsen og formidles hurtigt og effektivt.

Det nye system til PHARE-programmering går ud på, at der for hvert land udarbejdes en "målbasert programmeringsskitse" på grundlag af de prioriterede indsatsområder på kort og mellemlang sigt, der er fastlagt i det relevante tiltrædelsespactnerskab og det nationale program for overtagelsen af EU's regelværk. Skitsen, der udarbejdes af Kommissionen i tæt samråd med partnerlandet, opregner et begrænset antal centrale målsætninger, der skal opfyldes med PHARE-bistand det pågældende år, samt et skønsmæssigt budget for hver aktivitet. Derefter udarbejdes der detaljerede projektplaner for hver aktivitet, før det nationale program godkendes endeligt. Det skal af projektplanerne fremgå meget præcist, hvad midlerne skal anvendes til, og det skal kunne dokumenteres, at projektet er parat til at blive iværksat omgående. Det sikrer en hurtig implementering.

Andre forbedringer i programimplementeringen har ligeledes fokuseret på at øge effektiviteten og tempoet. Der skal i videst muligt omfang indgås kontrakter inden 6-12 måneder efter undertegnelsen af finansieringsmemorandummet (i visse tilfælde, f.eks. ved større infrastrukturprojekter, kan der dog være behov for en længere frist). Tidligere var det meget almindeligt, at tidsfristerne blev forlænget for langsomt kørende projekter, men det afvises næsten altid i dag. Projekterne skal afsluttes til tiden.

I dag finansieres der færre, men større projekter, og der er fastsat en mindstegrænse på 2-3 mio. EUR. Det sikrer større effekt og synlighed på de prioriterede indsatsområder og letter forvaltningen.

Som nævnt er der overdraget et øget ansvar fra Bruxelles til Kommissionens delegationer i ansøgerlandene for forvaltningen af nationale programmer og programmer for grænseoverskridende samarbejde. Der er overført 20 stillinger fra Bruxelles til delegationerne, og hver delegation har nu en særlig medarbejder til at dække det finansielle område. Det fremskynder beslutningstagningen og reducerer de administrative omkostninger.

Den Fælles Forvaltningstjeneste for EU-bistand til Tredjelande

Den Fælles Forvaltningstjeneste for EU-bistand til Tredjelande (SCR) i Bruxelles blev oprettet i midten af 1998 og var fuldt funktionsdygtig i september 1998. SCR fungerer som en intern tjeneste i tilknytning til de generaldirektorater, der er ansvarlige for EU-bistand til tredjelande. SCR står for den finansielle, regnskabsmæssige, kontraktmæssige og juridiske side af projektforvaltningen. Tjenesten er desuden ansvarlig for implementeringen af flerlandeprogrammer og andre programmer, som ikke er berørt af decentralisering og dekoncentration, samt for tilsynet med alle PHARE-programmer.

SCR er opdelt i en række direktorater:

- Direktorat A er ansvarligt for projektimplementeringen og -tilsyn (A1 er ansvarligt for infrastruktur og A2 for styrkelse af institutionerne)
- Direktorat D er ansvarligt for den finansielle forvaltning, herunder budgetspørgsmål, kontrakter, regnskab og betalinger
- Direktorat E offentliggør udbud for både tjenesteydelser og leverancer og er desuden ansvarligt for juridiske spørgsmål og tvister
- Direktorat F er ansvarligt for diverse opgaver i relation til personale, administration, forvaltning af SCR-computernetværket, forbindelser med Ministerrådet og Parlamentet m.m., evaluering samt information og kommunikation.

Oprettelsen af SCR skulle resultere i en bedre implementering (især af flerlandeprogrammerne), mere effektivt tilsyn med foranstaltningerne og rationalisering af forvaltningsprocedurerne.

Tilsyn med og evaluering af PHARE i 1998

PHARE-tilsyns- og evalueringssystemet er indført for at kunne følge implementeringen af igangværende PHARE-programmer i alle partnerlande og vurdere, i hvilket omfang de opfylder de målsætninger, der er fastsat i programmeringsdokumenterne. Tilsyns- og evalueringsrapporter giver oplysning om forløbet af de forskellige programmer i en sektor, bedømmer dem og indeholder konkrete anbefalinger vedrørende programmernes forvaltning og udformningen af fremtidige programmer i samme sektor. De er således et nyttigt forvaltningsmæssigt redskab for alle relevante parter i forbindelse med implementeringen af PHARE og udgør en integreret del af det decentraliserede implementeringssystem.

Der blev foretaget tre væsentlige ændringer af systemet i 1998:

- For første gang, siden systemet blev indført i 1996, blev der udarbejdet rapporter i henhold til en årlig arbejdsplan. Den årlige arbejdsplan blev opstillet efter høring af alle de parter, der involveret i programmernes forvaltning, og tog hensyn til de enkelte parters behov i relation til den tidsmæssige planlægning. I henhold til

arbejdsplanen for 1998 skulle der udsendes 103 rapporter om programmer i 11 PHARE-lande - Estland, Letland, Litauen, Polen, Tjekkiet, Slovakiet, Slovenien, Ungarn, Rumænien, Bulgarien og Albanien - samt om en række flerlandeprogrammer.

- Der blev indført et opfølgningssystem. Kort efter at en rapport er udsendt, afholder delegationen et informationsmøde, hvor der tages skridt til at iværksætte anbefalingerne, og tidsplanen herfor vedtages af de involverede parter. Resultatet af denne drøftelse følges derefter op af Kommissionen.
- I maj 1998 blev tilsyns- og evalueringssystemet udvidet til at omfatte Den Tidligere Jugoslaviske Republik Makedonien.

I 1998 blev i alt 115 rapporter færdiggjort og udsendt (heraf 54, som var påbegyndt i slutningen af 1997). I alt 107 rapporter blev påbegyndt i 1998, hvoraf de 61 var færdige inden årets udgang. Rapporterne dækkede ca. 350 programmer i 25 sektorer.

Evalueringer af PHARE-programmet

Som reaktion på Kommissionens initiativ vedrørende sund og effektiv forvaltning af ressourcerne (SEM 2000) oprettede GD I.A i januar 1997 en evalueringssenhed for programmerne PHARE, TACIS og OBNOVA. Denne enhed er nu en del af SCR-evalueringssenheden. For at opnå større åbenhed og ansvarlighed offentliggøres evalueringsrapporterne med regelmæssige mellemrum og er tilgængelige for en bredere kreds.

I forbindelse med PHARE-programmet har evalueringssenheden gennemført følgende former for evalueringer: Sektorevalueringer med det formål at levere input til formulering af politikker og strategier, landeevalueringer med det formål at levere input til den årlige planlægning samt evalueringer af PHARE-samarbejdsinstrumenter med det formål at levere input til den fremtidige revision af PHARE-forordningen samt til tiltrædelsesprocessen.

Efter den PHARE-midtvejsevaluering, der blev offentliggjort i juli 1997, og som skulle udgøre et referencepunkt for evalueringssenhedens efterfølgende evalueringer af sektorer og instrumenter, blev der i 1998 færdiggjort syv evalueringsundersøgelser. De dækker fire sektorer (bankvæsen, virksomhedsomstrukturering og privatisering, toldreform og reform af den offentlige forvaltning), to instrumenter (programmet for grænseoverskridende samarbejde og partnerskabsprogrammer) og et nødhjælpsinitiativ (nødhjælp til Bosnien-Herzegovina). De er tilgængelige på Internettet.

Finansiell oversigt

I 1998 kunne der konstateres en forbedring i de finansielle data, som kombineret med den øgede fokus på programmering baseret på kvalitet også skulle give bedre virkninger og resultater.

I 1998 indgik PHARE-programmet forpligtelser for i alt 1 153,9 mio. EUR til fordel for partnerlandene. Det svarer til 99,4% af det samlede budget på 1 161,4 mio. EUR.

Nedenstående tabel viser fordelingen af PHARE-forpligtelsesbevillingerne på de enkelte år i perioden 1990-1998 (mio. EUR):

1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
493	758,9	996,2	998,4	966,9	1 153,3	1 222,5	1 147,7	1 153,9

Hvad angår de finansielle resultater var der i 1998 tale om en fortsat forbedring med hensyn til indgåelse af kontrakter. I årets løb indgik Kommissionens hovedkvarter og partnerlandene kontrakter for i alt 1 260 mio. EUR, en stigning på 124,5 mio. EUR i forhold til 1997, hvor tallet var 1 135,5 mio. EUR, dvs. en stigning på 10,9%. Der er nu indgået kontrakter for i alt 75,3% af samtlige PHARE-forpligtelsesbevillinger.

Resultatet har været, at det samlede efterslæb med hensyn til indgåede kontrakter (dvs. forskellen mellem de samlede forpligtelsesbevillinger og det samlede beløb, for hvilket der er indgået kontrakter, siden PHARE startede) også blev reduceret for første gang - med 125 mio. EUR. Det samlede efterslæb er nu nede på under 2,2 mia. EUR.

I 1998 nåede man også op på et rekordhøjt niveau for udbetalingerne. PHARE udbetalte 1 042,7 mio. EUR i henhold til indgåede kontrakter (dvs. betalinger i henhold til kontrakter indgået af Kommissionens hovedkvarter og forskudsbetalinger til partnerlande). Det repræsenterer en stigning på godt 27,2% i forhold til 1997 (819,3 mio. EUR).

Situationen med hensyn til PHARE-programmets implementering kan således opsummeres som følger:

Samlede forpligtelser 1990-1998:	8 890,9 mio. EUR
Samlet værdi af kontrakter indgået i perioden 1990-1998:	6 697,3 mio. EUR (der er således indgået kontrakter for 75,3% af samtlige forpligtelsesbevillinger)
Samlede betalinger i henhold til kontrakter indgået i perioden 1990-1998:	5 589,1 mio. EUR (62,9% af samtlige forpligtelsesbevillinger er således kommet til udbetaling, og 83,4% af alle kontraktbeløb er blevet udbetalt).

PHARE i de enkelte partnerlande

Ansøgerlande

Bulgarien

Situationen i 1998

Efter påbegyndelsen af et vidtrækkende reformprogram i maj 1997 forbedredes den makroøkonomiske situation i Bulgarien ganske betydeligt i 1998. Reformprogrammet omfattede indførelse af et system med en valutastyrkelse, en stramning af finanspolitikken og en fornyet indsats for at få gennemført strukturreformer. Den eksterne kontekst var mindre gunstig, men den forsigtige politik blev videreført og det sikrede en fortsat generelt positiv økonomisk udvikling i landet. Det skønnes, at den økonomiske vækst nåede op på 4%, og den årlige inflation faldt til kun 1%, hvilket skal sammenholdes med en inflation på 580% i 1997. Budgettet forventes at udvise et samlet overskud på 1,3% af BNP.

Andre økonomiske indikatorer var dog mindre positive i 1998. Den registrerede arbejdsløshed var fortsat relativt høj - 12%. Udviklingen på udlandsbalancen var mindre positiv end i 1997 og resulterede i et anslået underskud på betalingsbalancens løbende poster på ca. 1% af BNP. Også tilgangen af direkte udenlandske investeringer faldt, hvilket skyldtes den meget langsommelige privatiseringsproces og faldende interesse hos udenlandske investorer for de nye markeder, der er under udvikling. Konsekvensen var, at tilgangen af direkte udenlandske investeringer faldt med over 50% til ca. 150 mio. EUR, hvilket var væsentligt mindre end i 1997.

Bulgarien er nået ganske langt med at gennemføre et ambitiøst strukturreformprogram. Der er truffet foranstaltninger til at liberalisere økonomien, herunder fjerne de fleste former for priskontrol og ophæve eksportforbud for landbrugsprodukter. Der er også gennemført større budgetreformer. Efter de gode resultater med privatiseringer i starten (1997), gik processen væsentligt langsommere i 1998 og var stort set begrænset til medarbejderovertagelser. Igangværende privatiseringer betød desuden, at beskæftigelsen i den offentlige sektor fortsat blev indskrænket. Ved udgangen af 1998 var næsten 30% af aktiverne privatiseret imod ca. 20% ved udgangen af 1997. Det lå dog stadig et godt stykke under regeringens mål på 50%. Privatiseringen i banksektoren fortsatte, men i et noget langsommere tempo. Endelig gav bestræbelser på at dæmme op for tabene i skrantende statsejede virksomheder og en række større forsyningsselskaber meget blandede resultater.

Den overordnede makroøkonomiske stabilitet gik hånd i hånd med stabilitet på den politiske front. Den regering, der tiltrådte i maj 1997, bevarede sit flertal i Nationalforsamlingen. Demokratiske institutioner og mekanismer har fungeret godt, og der er gjort fremskridt med hensyn til at bekæmpe korruption. Opretholdelse af tætte forbindelser med den Euro-Atlantiske integrationsproces var en hovedhjørnesten i Bulgariens udenrigspolitik i 1998. Der blev indgået frihandelsaftaler med flere nabolande, og Bulgarien tiltrådte CEFTA i løbet af året. En løsning på den makedoniske sprogstrid betød, at forholdet til Den Tidligere Jugoslaviske Republik Makedonien bedredes, og det samme gjaldt forholdet til Tyrkiet.

Forbindelserne med EU blev kraftigt udbygget i 1998 med iværksættelse af tiltrædelsesprocessen i marts, vedtagelse af tiltrædelsespartnerskabet og offentliggørelse af den første periodiske rapport i november. Der blev ført forhandlinger om fiskeriprodukter og vin og indledt drøftelser om nye indrømmelser for landbrugsprodukter. Associeringsrådet traf forskellige afgørelser, bl.a. om Bulgariens deltagelse i EU-programmer og forlængelse af regional statsstøtte. Som et sidste punkt skal nævnes, at Kommissionen i 1998 indgav en antidumpingklage vedrørende stålprodukter.

Konklusionen på Europa-Kommissionens periodiske rapport, november 1998

Bulgarien opfylder Københavnskriterierne på det politiske område, men der er behov for en fortsat indsats for at bekæmpe korruption og reformere retsvæsenet.

Selv om Bulgarien i den seneste tid har gjort fremskridt med hensyn til indførelse af markedsøkonomi, vil det få alvorlige problemer med at klare konkurrencepresset og markeds kræfterne inden for EU på mellemlang sigt. Den ihærdige indsats med at gennemføre EU-regelværket i den nationale lovgivning vil dog, hvis den følges af en tilsvarende styrkelse af de relevante institutioner, med tiden gøre det muligt for Bulgarien at påtage sig forpligtelserne ved fuldt medlemskab. Der er imidlertid behov for en yderligere indsats, især i relation til det indre marked og områder som standardisering og certificering, kontrol med statsstøtte, atomkraftværket Kozloduys fremtid og retlige og indre anliggender.

PHARE-programmet i 1998

Bulgarien fik tildelt i alt 149,5 mio. EUR fra PHARE-budgettet for 1998 til at støtte landets tiltrædelse af EU i overensstemmelse med de prioriterede indsatsområder, der er vedtaget i tiltrædelsespartnerskabet.

PHARE-støtten til Bulgariens tiltrædelsesforberedelser blev kanaliseret gennem fire større programmer: det nationale PHARE-program (med et budget på 68 mio. EUR), programmet for grænseoverskridende samarbejde med Grækenland (51 mio. EUR), "storinfrastrukturfaciliteten" (20 mio. EUR) og "catch-up"-faciliteten (10,5 mio. EUR). Bulgarien deltog ligeledes i en række flerlandeprogrammer og tværgående programmer i PHARE-regi i 1998, bl.a. vedrørende toldvæsen, demokrati, standardisering, nuklear sikkerhed, miljø, SMV, statistik, reform af den offentlige forvaltning og TAIEX.

I overensstemmelse med de prioriterede indsatsområder i forbindelse med tiltrædelsen var **det nationale program for 1998** centreret omkring en række nøgleområder, og der blev iværksat flere nye programmer. Bistanden til den igangværende, men stadigvæk skrøbelige økonomiske reformproces omfatter støtte til udvikling af den private sektor og til Bulgariens post-privatiseringsfond (11,7 mio. EUR). Institutionel styrkelse er tydeligvis stærkt påkrævet, og PHARE-støtten vil fokusere på styrkelse af

Bulgariens institutionelle og administrative kapacitet gennem støtte til dette formål til Ministeriet for Landbrug, Skovbrug og Landbrugsreformer og til omstruktureringen af toldvæsenet (18 mio. EUR). Også Ministeriet for Miljø og Vand modtager støtte til institutionel styrkelse og investeringsprojekter (7,3 mio. EUR).

Projekter i transportsektoren med IFI-samfinansiering omfatter bl.a. anlægsarbejder i Sofias lufthavn (7,6 mio. EUR). Nuklear sikkerhed er fortsat højt prioriteret, hvorfor PHARE har finansieret nukleare sikkerhedsforanstaltninger ved atomkraftværket Kozloduy (6 mio. EUR). Bulgarien modtager desuden støtte fra det særlige forberedelsesprogram vedrørende strukturfondene og fra projektforbereelsesfaciliteten (10 mio. EUR) til støtte for udviklingen af regionale politikker og regional samhørighed. Inden for undervisning og uddannelse er der bevilget 5,4 mio. EUR til støtte for Bulgariens deltagelse i EU-programmer, heraf 4 mio. EUR til TEMPUS, hvilket gav mulighed for finansiering af 20 fælleseuropæiske projekter, hvoraf de 8 vedrørte institutionel styrkelse. Endelig fik programmet for udvikling af civilsamfundet, i erkendelse af betydningen af et sundt og velfungerende civilsamfund i Bulgarien, bevilget 2 mio. EUR fra det nationale program for 1998.

1998-programmet for **grænseoverskridende samarbejde** med Grækenland bestod af tre hovedafsnit. Det første drejede sig om istandsættelse af vigtige vejstrækninger i grænseregionen, herunder E79 (Sofia-Thessaloniki), E85 (Haskovo-Alexandroupolis) og genåbningen af en adgangsvej til den nye grænseovergang ved Illinden (i alt 44 mio. EUR). PHARE ydede også støtte til bygningen af grænsestationen ved Illinden (3 mio. EUR). Endelig blev 4 mio. EUR øremærket til forberedelse af fremtidige grænseoverskridende projekter og programforvaltning.

Fra "**storinfrastrukturfaciliteten**" blev der bevilget 20 mio. EUR som PHARE's bidrag til færdiggørelsen af regeringens jernbanemoderniseringsprojekt, der opererer med et samlet budget på 285 mio. EUR. De samlede PHARE-midler til dette projekt beløber sig således nu til 35 mio. EUR. Nogle af de sporstrækninger, der skal fornyes i forbindelse med dette projekt, ligger i to vigtige paneuropæiske transportkorridorer.

Bulgarien fik også førtiltrædelsesstøtte via "catch-up"-faciliteten i 1998. I alt 10,5 mio. EUR blev kanaliseret til projekter for bank- og virksomhedsreformer, tilbagegivelse af land til tidligere ejere og bekæmpelse af korrupsion i det bulgarske toldvæsen.

Inklusive 1998-tildelingen udgør den samlede PHARE-bistand til Bulgarien siden 1997 nu næsten 755 mio. EUR.

Resultater

En række igangværende PHARE-programmer gjorde gode fremskridt i 1998. Det andet ekstraordinære socialbistandsprogram, som indledtes i 1997, blev påbegyndt i december 1997 og har givet gode resultater. Med et budget på 20 mio. EUR kunne programmet fortsat hjælpe de grupper i befolkningen, som blev hårdest ramt af den økonomiske krise i 1997, med husstandsindkomststøtte og jobskabelsesforanstaltninger (samfinansieret med og forvaltet af UNDP).

Programmet for støtte til strukturltilpasning og reformer (SARA) blev påbegyndt i 1997 med det formål at bidrage til gennemførelsen af regeringens økonomiske reformprogram. I 1998 sikrede programmet (20 mio. EUR) afgørende og målrettet overførsel af knowhow på områder som virksomheds- og bankprivatisering, banktilsyn og institutionel styrkelse af Kontoret for Udenlandske Investeringer.

Jobskabelsesprojektet "Beautiful Bulgaria" blev ligeledes afsluttet i 1998 (se det indrammede felt nedenfor). I forbindelse med programmet for udvikling af civilsamfundet blev der bevilget ca. 120 tilskud. Disse tilskud gik til bulgarske ngo'er, der beskæftiger sig med socialforsorg, humanitær hjælp og støtte til marginaliserede og etniske grupper i Bulgarien.

PHARE-programmet i Bulgarien gav generelt bedre resultater i 1998, hvilket kan tilskrives dels stabiliseringen af det politiske klima, dels forbedringen af det administrative klima. Der blev således fra politisk hold lagt særlig vægt på at styrke implementeringsstrukturerne. Eftersom reformprocessen i relation til den offentlige forvaltning stadig er ganske ny i Bulgarien, må der imidlertid nødvendigvis fortsat forventes en række problemer og usikkerhedsmomenter af praktisk art.

Bulgarien begyndte desuden at etablere nye implementeringsstrukturer i overensstemmelse med de nye PHARE-retningslinjer. Der blev således i årets løb oprettet en national fond, et centralt kontor for finansiering og kontrakter og et begrænset antal gennemførelsesorganer. Disse nye strukturer skulle resultere i mere effektive implementeringsprocedurer, give mulighed for øget dekoncentration og decentralisering, udvide mulighederne for samfinansiering og medvirke til forberedelsen af de to nye førtiltrædelsesinstrumenter, ISPA og SAPARD. Der er dog behov for en yderligere indsats for at indføre effektive interne og eksterne finansielle kontrolmekanismer og vedtage og iværksætte lovgivning om offentlige indkøb i overensstemmelse med EU-reglerne.

Ved udgangen af 1998 var der indgået kontrakter for næsten alle de programmer, hvortil der var bevilget støtte fra PHARE-budgetterne for perioden 1994-1997, og der var således indgået kontrakter for tæt ved 94% af samtlige bevillinger for perioden 1990-1997. Medregner man forpligtelser indgået i 1998, er der alt i alt indgået kontrakter for ca. 72% af samtlige forpligtelsesbevillinger, hvilket er stort set uændret i forhold til året før.

Konkret eksempel: "Beautiful Bulgaria"

Sigtet med dette projekt var at afhjælpe fattigdommen i en række regioner i Bulgarien ved at skabe ny beskæftigelse, uddanne de arbejdsløse og forbedre byinfrastrukturer i byerne Sofia, Plovdiv, Varna, Veliko Turnovo og Russe. Programforvaltningen og implementeringen blev varetaget af UNDP i nært samarbejde med de kommunale myndigheder og de regionale arbejdsformidlinger. Projektets samlede omkostninger beløb sig til 3,4 mio. EUR, hvoraf PHARE-programmet bidrog med de 3 mio. EUR. Projektet var en stor succes og blev afsluttet ved udgangen af december 1998.

Projektet opnåede bemærkelsesværdige resultater:

- 3 500 personer var midlertidigt omfattet af jobskabelsesordninger - i alt 14 371 mandmåned. Det skønnes, at mellem 4% og 20% af deltagerne har beholdt deres job, afhængigt af hvilken by det drejer sig om.
- 2 058 personer modtog erhvervsuddannelse og fik praktisk viden og færdigheder på områder som malerarbejde, havebrug og landskabspleje.
- 216 bygninger, anlæg og parker blev renoveret og istandsat.
- Der blev oprettet nye samarbejdsstrukturer mellem kommunale myndigheder, arbejdsformidlingskontorer m.fl.
- Der blev indgået kontrakt med 54 virksomheder om udførelse af renoveringsarbejde i de fem byer, hvilket fremmede udviklingen af den private sektor og SMV.
- Projektet tilskyndede via eksemplets magt de involverede kommunalforvaltninger og andre til at oprette fonde for forbedring af byinfrastruktur.
- Projektet gjorde PHARE-programmets indsats i Bulgarien særdeles synlig.

Tjekkiet

Situationen i 1998

Den økonomiske situation i Tjekkiet var fortsat vanskelig i 1998. BNP udtrykt i mængde faldt, arbejdsløsheden steg kraftigt, og realindkomsterne udviste en nedadgående tendens. Den økonomiske nedgangsperiode har vist sig at være dybere og mere længerevarende end forventet, og de makroøkonomiske udsigter er fortsat ganske dystre. Der var dog også tale om en række positive tendenser i 1998. Eksporten var fortsat kraftig, og dette, kombineret med lavere indenlandsk efterspørgsel, resulterede i en nedbringelse af underskuddet på handelsbalancen. Også inflationen faldt i 1998.

De aktuelle økonomiske problemer i Tjekkiet har understreget behovet for at presse yderligere på med strukturreformer. Forud for valget i juni 1998 var den økonomiske beslutningstagning vanskeliggjort af politiske problemer, som ikke er fuldstændigt løst med udpegelsen af den nye mindretalsregering. Der blev dog gjort gode fremskridt med hensyn til gennemførelsen af de to økonomiske reformpakker, som den tidligere regering havde bebudet i april og maj 1997.

Handelsrelationerne er fortsat gode. De tvister, der opstod - f.eks. omkring importdepositumordningen, importkvoterne for æbler og importrestriktioner for kartofler fra EU - blev løst via den høringsmekanisme, der er fastlagt i Europaaftalen.

Valget i juni 1998 førte til udpegelse af en socialdemokratisk mindretalsregering i juli. Den nye regering under premierminister Zeman er begyndt at tage fat på de problemområder, som var blevet forsømt i den foregående politisk set noget ustabile periode.

Hvad angår forbindelserne med EU var de vigtigste begivenheder i 1998 iværksættelsen af tiltrædelsesprocessen, vedtagelsen af tiltrædelsespactens og offentliggørelsen af den første periodiske rapport i november.

Konklusionen på Europa-Kommissionens periodiske rapport, november 1998

Tjekkiet opfylder stadigvæk Københavnskriterierne på det politiske område, men der er grund til fortsat at være opmærksom på Roma-folkets vilkår i det tjekkiske samfund.

Tjekkiet kan betragtes som en velfungerende markedsøkonomi, som skønnes at kunne klare konkurrencepresset og markeds kræfterne inden for EU på mellemlang sigt under forudsætning af, at erhvervs politikken effektiviseres, og virksomhedsomstruktureringerne fremskyndes.

Tjekkiet skulle være i stand til at påtage sig forpligtelserne ved medlemskab af EU, hvis blot der hurtigt sættes ind for at øge tempoet i overtagelsen af EU's regelværk og styrkelsen af de dertil hørende administrative strukturer for at opveje de utilstrækkelige resultater på dette felt i de seneste år, især i relation til det indre marked, landbrug og retlige og indre anliggender.

PHARE-programmet i 1998

Den 12. oktober 1998 undertegnede den tjekkiske regering og Europa-Kommissionen aftalememorandummet om oprettelse af den nationale fond, finansieringsmemorandaene for PHARE's nationale program for Tjekkiet og de to programmer for grænseoverskridende samarbejde samt brevvekslingerne om projektplanerne for disse memoranda. Finansieringsmemorandummet for det tredje program for grænseoverskridende samarbejde var allerede blevet undertegnet tidligere på året.

I tråd med de nye PHARE-retningslinjer fra marts 1997 fokuserede det nationale program for 1998 på de prioriterede indsatsområder på kort sigt i henhold til tiltrædelsesparkerskabet samt det nationale program for forberedelse af Tjekkiet på medlemskab af EU. Der indgik dog også et begrænset antal aktiviteter til støtte for prioriterede indsatsområder på mellemlang sigt.

Bevillingen til Tjekiets nationale program for 1998 udgjorde 22,45 mio. EUR; heri er ikke medregnet TEMPUS-programmet (1 mio. EUR) og støtten til deltagelse i EU-programmer (3,55 mio. EUR). Bevillingen på 1 mio. EUR til TEMPUS muliggjorde 11 fælleseuropæiske projekter, hvoraf 7 vedrørte institutionel styrkelse. I overensstemmelse med en række bemærkninger i Europa-Kommissionens periodiske rapport blev der afsat 2 mio. EUR til foranstaltninger, der skal hjælpe med at integrere Roma-folket i det tjekkiske samfund og styrke organisationer i civilsamfundet. Der blev ydet 7 mio. EUR til at formulere politikker med henblik på at styrke den økonomiske og sociale samhørighed med særlig vægt på aktiviteter til støtte for Tjekiets forberedelse på deltagelse i strukturfondene og Samhørighedsfonden.

Styrkelse af institutionerne prioriteres fortsat meget højt, og der blev ydet støtte til dette formål inden for flere prioriterede områder. 3 mio. EUR gik til projekter, der skal styrke institutioners og administrative strukturers kapacitet til at implementere EU's regelværk. I samme forbindelse skal det tjekkiske landbrugsministerium have institutionel og politisk støtte (3 mio. EUR) bl.a. for at forbedre kapaciteten til at udarbejde regler og forskrifter for veterinær- og levnedsmiddelkontrollen. Også retlige og indre anliggender er et prioriteret område, og der blev bevilget 4,8 mio. EUR til projekter for styrkelse af grænsekontrol, håndhævelse af love og regler og asylpolitik og sikring af et uafhængigt og velfungerende retsvæsen. I miljøsektoren fokuserede nye projekter primært for styrkelse af den institutionelle og regeludstedende kapacitet og implementering af politikker i forbindelse med EU's luft- og affaldsdirektiver (2,15 mio. EUR). Endelig blev der bevilget 500 000 EUR til projektforvaltning.

Arrangementer vedrørende parvist samarbejde, herunder længerevarende udstationeringer af embedsmænd fra medlemslandene, indgik i delprogrammerne om økonomisk og social samhørighed, styrkelse af den institutionelle og administrative kapacitet til at implementere EU-regelværket, landbrug, retlige og indre anliggender samt miljø.

Tjekkiet modtog også i 1998 støtte fra PHARE-programmet for **grænseoverskridende samarbejde**. I alt 19 mio. EUR blev bevilget til grænseoverskridende aktiviteter i forbindelse med INTERREG II-programmer i regioner, som har grænser fælles med Tyskland og Østrig. Der blev i 1998 udarbejdet tre programmer for grænseoverskridende samarbejde om henholdsvis infrastruktur, miljø og økonomisk udvikling. Det første program består af aktiviteter, der skal forbedre transportforbindelser og teknisk infrastruktur, f.eks. energiforsyningsnet og kloak- og spildevandssystemer. Det andet program fokuserer på fornyet udvikling i landområder og genplantning af skov. Det tredje program er udformet med henblik på at sætte skub i den økonomiske udvikling, bl.a. via støtte til turistindustrien i Tjekkiet. Fonden for mindre projekter fortsatte ligeledes med at yde støtte til projekter, der har til formål at fremme samarbejdet mellem lokale og regionale myndigheder på begge sider af grænsen.

Resultater

PHARE opnåede positive resultater på en række vigtige områder i årets løb.

I forbindelse med **forberedelsen på deltagelse i strukturfondene med henblik på at skabe regional udvikling** blev der afholdt en række regionale seminarer for at skabe øget interesse hos de lokale myndigheder for disse spørgsmål; seminarerne afsluttedes med en velbesøgt konference i december. Ministeriet arrangerede også de første møder i Det Nationale Programmeringsudvalg, som skal have udarbejdet den nationale udviklingsplan inden september 1999.

I forbindelse med det **grænseoverskridende samarbejde** blev der i 1998 afsluttet større inveteringsprojekter for i alt 16 mio. EUR; projekterne omfattede to kloaksystemer, fire spildevandsanlæg, to gasrørledninger samt en vejbro. Med et PHARE-bidrag på 7 mio. EUR havde disse projekter en positiv indvirkning på miljøet

på begge sider af grænsen og gav de lokale myndigheder erfaring i at arbejde med EU-midler. Der blev i løbet af året indgået kontrakter for yderligere 55 mio. EUR, og fonden for mindre projekter brugte 1,16 mio. EUR til grænseoverskridende aktiviteter.

PHARE er i høj grad med til at tilskynde regeringen til at støtte **udviklingen af den private sektor**. I 1998 overtog regeringen finansieringen af størsteparten af omkostningerne ved CzechInvest, som er det kontor for direkte udenlandske investeringer, der blev oprettet med PHARE-midler. Regeringen overtog desuden finansieringen af den rådgivning og uddannelse, der formidles af de tidligere PHARE-finansierede regionale erhvervsrådgivningscentre, og, opmuntret af successen med den PHARE-finansierede fond med risikovillig kapital i Ostrava, iværksatte den en støtteordning med risikovillig kapital. Endelig spiller rådgivningsbistanden til Finansministeriet en vigtig rolle i arbejdet med formuleringen af regeringens økonomiske politik.

Med hensyn til **infrastruktur og miljø** blev det største PHARE-projekt i Tjekkiet påbegyndt i 1998, nemlig udbedring af jernbanelinjen Brno-Vranovice (der indgår i linjen Prag-Wien) for 34 mio. EUR (de samlede omkostninger ved projektet anslås til 37 mio. EUR). PHARE-Energisparefonden bevilgede næsten 8. mio. EUR i form af lån med lav rente til investeringer, der kan nedbringe energiforbruget. Der blev oprettet en erhvervsmiljøfond, der skal formidle tilsvarende lån til SMV til miljøinvesteringer. Begge disse fonde blev samfinansieret med en forretningsbank.

Tjekkiet har gjort fremskridt med hensyn til **tilnærmelse af lovgivningen**, som det også blev påvist under "screeningen". Tjekkiet's forberedelser til tiltrædelsen på dette felt fik støtte af det PHARE-finansierede konsortium for tilnærmelse af lovgivningen, som består af en gruppe advokatfirmaer og ekspertinstitutioner, der yder juridisk rådgivning til den tjekkiske regering. Der blev i 1998 indgået en ny kontrakt (for 1 mio. EUR), der skal sikre endnu mere effektive tjenesteydelser til regeringen, herunder en permanent tjekkisk ekspert og en permanent EU-ekspert til at dække hvert lovgivningsområde. Desuden står en gruppe højt specialiserede jurister til rådighed med mere specifik rådgivning.

I september 1998 oprettede regeringen et koordinerings- og sprogrevisionscenter for at sætte fart i arbejdet med oversættelsen af EU-lovgivningen til tjekkisk som en nødvendig forudsætning for tilnærmelse af lovgivningen. I de næste par år skal centret revidere 70-80 000 sider EU-dokumenter, som er delvist oversat af et bureau, der blev udvalgt via et PHARE-udbud. De reviderede tekster bliver den autoriserede tjekkiske oversættelse af EU's regelværk.

Programmet for **udvikling af civilsamfundet** ydede i 1998 støtte til 378 ngo-projekter (1,8 mio. EUR); projekterne dækkede miljøbeskyttelse, sundhed og socialforsorg, menneskerettigheder, forbrugerbeskyttelse, udvikling af lokalsamfund, oplysninger om græsrodsbevægelser og foreninger i EU samt information og uddannelse med sigte på ngo'er. Der blev bevilget yderligere 27 tilskud (150 000 EUR) til ngo'er til projekter i de områder, som blev ramt af oversvømmelser i 1997. Fra PHARE-demokratiprogrammet, LIEN og partnerskabsprogrammet blev der ydet 82 tilskud til tjekkiske ngo'er til mikroprojekter for i alt 440 000 EUR.

Endelig ydede PHARE støtte til **sociale tjenester** via Fonden for Sociale Forsorgsinitiativer. I alt 46 projekter (475 000 EUR) blev gennemført med deltagelse af lokale myndigheder og ngo'er i ti modeldistrikter for at udvide udbuddet af sociale tjenester. Sådanne tjenester blev tidligere forvaltet centralt eller fandtes slet ikke.

Konkret eksempel: Reform af den offentlige forvaltning

Reformen af den offentlige forvaltning i Tjekkiet tog rigtig fart i 1998. I foråret besluttede premierminister Tošovskýs interimsregering at gøre noget for at styrke kapaciteten i Tjekkiets offentlige forvaltning med hensyn til at implementere og håndhæve harmoniseret EU-lovgivning. Der blev vedtaget en lov om oprettelse af 14 autonome regioner, og disse nye regionale strukturer, der træder i kraft i 2000, forventes at være fuldt funktionsdygtige efter 2001.

Under premierminister Miloš Zemans nye regering indgik reformen af den offentlige forvaltning som et af de prioriterede områder i regeringens program, og der blev oprettet en ny stilling som viceminister for indenrigsanliggender med overordnet ansvar for spørgsmål vedrørende forvaltningsreformen. Indenrigsministeriet overtog efterfølgende ansvaret for et igangværende PHARE-projekt for forbedring af den offentlige forvaltning (500 000 EUR), som var påbegyndt i november 1997. Dette projekt, der blev forvaltet af Den Nationale Uddannelsesfond (ligeledes oprettet af PHARE), havde til formål at få udarbejdet en undersøgelsesrapport og formuleret et udkast til reformstrategi. Disse to dokumenter skal danne grundlag for reformen af den offentlige forvaltning i Tjekkiet i de kommende år. Udkastet til reformstrategi blev forelagt for regeringen i januar 1999.

I 1999 vil der blive truffet afgørelse om en række centrale spørgsmål på grundlag af de to dokumenter: vedtagelse af en forvaltningslov, udvikling af et karriere- og forfremmelsessystem for offentligt ansatte, nye uddannelsesordninger i samarbejde med den akademiske sektor kombineret med udvikling af nye kurser for offentligt ansatte med støtte fra PHARE's TEMPUS-program. I samarbejde med Udenrigsministeriet (der er ansvarligt for uddannelse af tjekkiske embedsmænd i EU-anliggender) og Det Diplomatiske Akademi (samfinansieret af PHARE i 1997-1998) er der således skabt et nyt institutionelt grundlag for EU-relevant uddannelse og forskning til brug for den offentlige forvaltning i Tjekkiet.

Estland

Situationen i 1998

Efter særdeles gode resultater i 1997 måtte Estlands økonomi registrere en vis neddæmpning i 1998. Den økonomiske vækst nåede op på 5,4% i 1998, men det skal sammenholdes med hele 11,4% i 1997. Inflationen faldt dog også til 8,2% i gennemsnit for hele året (den toppede med 11% i 1997). Niveauet for de direkte udenlandske investeringer lå fortsat højt (målt i procent af BNP), men det samme gjorde underskuddet på betalingsbalancens løbende poster, som fortsat giver anledning til bekymring; der var dog tegn på en vis bedring mod årets slutning fra 12,1% af BNP i 1997 til 9,2% i 1998. Det skyldtes til dels faldet i den udenlandske efterspørgsel og i mindre grad, i hvert fald i 1998, også i den indenlandske efterspørgsel. Den økonomiske krise i Rusland påvirkede ligeledes økonomien negativt, især eksportindustriene (fiskeri og mejeriprodukter), og resulterede i faldende forbrugertillid. Antallet af registrerede arbejdsløse steg til 4% af arbejdsstyrken.

Efter den rekordhøje indtjening i 1997 oplevede banksektoren et uroligt år. Omstruktureringen af sektoren fortsatte i 1998 med sammenlægningen af de fire største banker og nedlæggelse af tre banker med et utilstrækkeligt kapitalgrundlag. Som reaktion på de faresymptomer på en overophedning af økonomien, der blev konstateret i 1997, strammede regeringen og centralbanken finanspolitikken og skærpede kontrollen med sektoren. Vilkårene blev lempet noget i løbet af 1998, og landet sluttede af med et underskud på 0,3% af BNP (det skal sammenholdes med et overskud på 2,2% af BNP i juni). Væksten i BNP udtrykt i mængde var 4% i 1998 sammenholdt med 10,6% i 1997. Estland har i de senere år gennemført et hurtigt privatiseringsprogram, og privatiseringen var stort set fuldført i slutningen af 1995, med undtagelse af en række større forsyningsselskaber. I 1998 blev der taget skridt til at privatisere jernbaner, energi og telekommunikation, og der blev gjort klar til at afhænde disse selskaber i løbet af 1999. Jordreformerne går dog ikke tilstrækkeligt hurtigt til at give et godt grundlag for udvikling af landbruget.

Estland var fortsat præget af politisk stabilitet og velfungerende demokratiske institutioner. Der blev truffet yderligere foranstaltninger til at integrere mindretalsgrupper i befolkningen, f.eks. blev der vedtaget ændringer af loven om statsborgerskab for at give mulighed for naturalisation af statsløse børn. På det udenrigspolitiske område er medlemskab af EU fortsat et vigtigt politisk mål.

Hvad angår forbindelserne med EU var de vigtigste begivenheder i 1998 Europaaftalens ikrafttræden, starten på tiltrædelsesprocessen i marts, indledning af tiltrædelsesforhandlinger, indgåelse af tiltrædelsespartnerskabet og offentliggørelse af den første periodiske rapport i november.

Konklusionen på Europa-Kommissionens periodiske rapport, november 1998

Estland opfylder fortsat Københavnskriterierne, men der bør dog iværksættes de fornødne foranstaltninger med henblik på naturalisation af statsløse børn. Desuden er der et stort behov for uddannelse og karriereudvikling inden for retsvæsenet.

Estland kan betragtes som en velfungerende markedsøkonomi og må forventes at kunne klare konkurrencepresset og markeds kræfterne inden for EU på mellemlang sigt under forudsætning af, at den tilbageholdende makroøkonomiske styring fastholdes for at begrænse de risici, der er forbundet med det store underskud over for udlandet.

Såfremt problemet med den utilstrækkelige administrative kapacitet løses, vil Estland være i stand til at påtage sig forpligtelserne ved medlemskab af EU på mellemlang sigt, men der bør dog gøres en særlig indsats i relation til det indre marked og retlige og indre anliggender.

PHARE-programmet i 1998

Estland fik bevilget i alt 28,5 mio. EUR fra PHARE-budgettet for 1998 til støtte for den samfundsøkonomiske omstilling, der skal lette landets fremtidige integration i EU. PHARE-støtten til Estland blev kanaliseret gennem tre større programmer: det nationale PHARE-program (21 mio. EUR), "storinfrastrukturfaciliteten" (5 mio. EUR) og programmet for grænseoverskridende samarbejde (2,5 mio. EUR).

Det nationale PHARE-program for 1998 bevilgede midler i overensstemmelse med de i tiltrædelsesparkerskabet prioriterede indsatsområder, især til følgende:

- styrkelse af den institutionelle og administrative kapacitet, specielt i landbrugssektoren, gennem støtte til Finansministeriet til oprettelse af de nødvendige administrative strukturer som forberedelse til deltagelse i strukturfondene (9,11 mio. EUR)
- styrkelse af retssystemet (1,49 mio. EUR)
- tilnærmelse af lovgivning i miljøsektoren, inklusive investeringer til miljøinfrastruktur (5,81 mio. EUR)
- modernisering af transportinfrastruktur (2,5 mio. EUR).

Programmet for grænseoverskridende samarbejde i 1998 består af tre hovedafsnit:

- PHARE bistår med at udvikle den administrative kapacitet hos de lokale myndigheder i Estland, Letland og Litauen med hensyn til at forvalte projekter for grænseoverskridende samarbejde og offentligt finansierede aktiviteter mere generelt (Estland: 138 000 EUR).

- PHARE finansierer indkøb af udstyr og materialer til bygning af et spildevandsanlæg og et kloakeringssystem i byen Jogeva (612 000 EUR) for at mindske forureningen af grundvandet og udledningen af ubehandlet spildevand i lokale floder og vandløb, som ender i Østersøen.
- PHARE finansierer udstyr og materiel til udvikling af et system til regulering af skibstrafikken i Tallinns havn (1,75 mio. EUR) for at forbedre sikkerheden til søs i overensstemmelse med internationale sikkerhedskrav til skibsfarten.

Ud over disse nye forpligtelser blev der iværksat flere programmer og projekter i 1998, og projekter fra tidligere år blev videreført eller afsluttet.

Inden for **offentlig forvaltning** omfatter PHARE-støtten rådgivning til oprettelse af en styrelse for offentlig forvaltning, udarbejdelse af etiske regler og formulering af de grundlæggende principper for en lov om åbenhed i forvaltningen; PHARE har også ydet støtte til decentralisering af lokalforvaltninger og har bistået med at udvikle et uddannelsesprogram for offentligt ansatte. Sammenslutningen af Estiske Byer fik også støtte til at udvikle hensigtsmæssige institutionelle og administrative strukturer for lokalforvaltninger. Endelig ydede PHARE støtte til udviklingen af et system for offentlige indkøb.

PHARE/UNDP-**sprogundervisningsprogrammet** (1,4 mio. EUR) blev iværksat i 1998. Programmet er en reaktion på en bemærkning i Kommissionens udtalelse om Estlands ansøgning om medlemskab; det anføres heri, at der er behov for foranstaltninger med henblik på at naturalisere russisktalende ikke-estiske statsborgere og integrere dem i det estiske samfund. Programmet skal bidrage til at lette naturalisationen og skabe gensidig forståelse og accept mellem etniske grupper. I første omfang fokuseres der på sprogundervisning af ikke-estisktalende børn og voksne (herunder forberedelse til den officielle prøve for personer, der ansøger om estisk statsborgerskab) via efteruddannelse af lærere og udarbejdelse af undervisningsmaterialer.

Estland fik desuden bevilget 1,5 mio. EUR til TEMPUS, som gjorde det muligt at finansiere fem fælleseuropæiske projekter, hvoraf to drejede sig om institutionel styrkelse.

PHARE fortsatte med at yde støtte til **miljøsektoren** i 1998. Anden fase af et projekt om nedbringelse af forureningen fra olieskiferminer og forvaltning af vandressourcer i regionen Ida Virumaa blev påbegyndt i 1998, og det samme gjorde genopbygningen af vandvæsenet i Keila. Der blev bevilget 4 mio. EUR til vandbehandling i tre andre byer, Kuresaare, Pärnu og Valga. Endelig fik Miljøministeriet støtte fra tidligere års PHARE-programmer for institutionel styrkelse og tilnærmelse af lovgivning, og denne støtte fortsætter i 1998 med finansiering af to større projekter om parvist samarbejde inden for henholdsvis luftforurening og vandforsyning.

I **transportsektoren** blev der i 1998 indgået kontrakter for 5 mio. EUR fra 1997-budgettet til reparation og modernisering af jernbanelinjen Tallinn-Narva, som er den vigtigste jernbanestrækning i Estland. Istandsættelsen af vejstrækningen Tallinn-Paldiski (1 mio. EUR), der blev finansieret via budgettet for grænseoverskridende samarbejde, blev afsluttet i 1998.

I sektoren for **offentlige finanser** blev der udarbejdet en IT-organisationsplan for Budgetdepartementet i Finansministeriet; planen skal iværksættes med midler fra PHARE-programmet for 1998. Den nationale skattestyrelse fik ligeledes støtte fra PHARE i årets løb. På toldområdet påbegyndtes i 1998 implementeringen af det nye edb-baserede told- og transitsystem, der har fået betegnelsen ASYCUDA.

Støtten til Estlands regionale udviklingsprogram fortsatte i 1998, først og fremmest i form af udvikling af regionale statistikker og udarbejdelse af en regional udviklingsplan. Det indledende arbejde med iværksættelsen af det særlige forberedelsesprogram med henblik på deltagelse i strukturfondene, som finansieres med 3 mio. EUR fra 1998-programmet, startede ligeledes i 1998. Denne støtte formidles via forskellige former for foranstaltninger og fokuserer især på sund økonomisk forvaltning og kontrol, det nødvendige lovgivningsgrundlag, formulering af en national udviklingsplan samt forberedende aktiviteter i forbindelse med de nye programmer ISPA og SAPARD.

Resultater

Der er registreret resultater i en række vigtige sektorer i Estland.

Igangværende PHARE-projekter i **landbrugssektoren** fortsætter, og der er desuden iværksat nye samarbejdsinitiativer. F.eks. blev der ydet støtte til styrkelse af institutioner og kapacitet i Landbrugsministeriet for at hjælpe med udviklingen af turisme i landdistrikter og formuleringen af en alternativ politik for arealanvendelse. Desuden blev der indkøbt det nødvendige udstyr til udarbejdelse af en landbrugsmatrikel og et integreret informationsnet vedrørende levnedsmiddelkvalitet / -sikkerhed (udstyret leveres i første kvartal af 1999). Også et nyt projekt for udvikling af en mikrolåneordning blev iværksat i 1998.

Da man endnu ikke er nået ret langt med jordreformerne i Estland, fortsatte PHARE med at yde helt nødvendig støtte til at fremskynde reformerne. Der blev ydet bistand til udvikling af et arealinformationssystem (herunder indkøb af udstyr) og til styrkelse af kapaciteten i Den Nationale Jordstyrelse.

Endelig har man påbegyndt forberedelserne af tre projekter om parvist samarbejde på det institutionelle område; projekterne skal finansieres via 1998-programmet og drejer sig om udvikling af et landbrugsinformationssystem, fytosanitær kontrol og støtte til fiskeriet.

Europæisk integration og tilnærmelse af lovgivningen prioriteres fortsat meget højt, og der ydes værdifuld støtte på dette felt via en række PHARE-projekter. PHARE formidlede strategisk rådgivning om EU-integration, støtte til Kontoret for Europæisk Integration til uddannelse af offentligt ansatte i EU-spørgsmål samt støtte til Økonomiministeriets underafdeling for EU-integration. Også Estlands Center for Oversættelse og Juridisk Rådgivning fik støtte fra PHARE i 1998.

Der blev ydet støtte til institutionel styrkelse også på det **sociale område**. En række PHARE-projekter medvirkede til at styrke den administrative og institutionelle kapacitet i Socialministeriet, Arbejdstilsynet og Arbejdsmarkedsstyrelsen. Der blev også ydet støtte til forbedring af indsatsen på det arbejdsmedicinske område.

Retlige og indre anliggender er prioriteret meget højt i hele regionen, og det omfatter også en effektiv grænseforvaltning og -kontrol. Der blev i 1997 afsat ganske store beløb til at styrke Estlands østlige grænse, og i 1998 blev der forberedt en kontrakt på 2 mio. EUR til indkøb af udstyr til infrarød fotografering til brug for grænsepolitiet. Dette nye udstyr skal bringe overvågningskapaciteten op på EU-standard og sætte Estland i stand til at opfylde Schengen-kravene meget hurtigt.

En række projekter, der var påbegyndt under programmet for **grænseoverskridende samarbejde** i de foregående år, blev afsluttet med gode resultater i 1998. Det drejer sig bl.a. om et anlæg i Tallinn for omladning af farligt affald, som blev indviet i midten af 1998, et plejehjem i Kuressaare, første fase af et projekt for økonomisk udvikling i landdistrikter samt et projekt for udvikling af naturturisme i det vestlige Estland. De bevillinger, der blev givet i 1998, fokuserer fortsat på infrastrukturinvesteringer i miljø- og transportsektoren og på institutionel styrkelse til fordel for lokale og regionale myndigheder.

PHARE har også ydet værdifuld støtte til **eksport- og investeringsfremmende formål**, herunder til personaleuddannelse og -udvikling i Estlands Eksportkontor. Der er med støtte fra PHARE udarbejdet et udkast til en eksportpolitik; regeringens endelige godkendelse forventes at foreligge i 1999. PHARE-støtte til Estlands Privatiseringskontor (se det indrammede felt nedenfor) skal medvirke til at få fuldført privatiseringsprocessen i Estland.

Konkret eksempel: Estlands Privatiseringskontor

Et hurtigt privatiseringsprogram betød, at privatiseringsprocessen i vidt omfang var fuldført allerede ved udgangen af 1995, med undtagelse af jernbane-, energi- og telekommunikationssektoren, hvor man fortsat var i gang med reformer. Takket være PHARE-støtte har Estlands Privatiseringskontor imidlertid nu været i stand til at bistå med at gøre disse større forsyningsselskaber og virksomheder klar til at blive privatiseret i 1999.

I PHARE-støtten til Estlands Privatiseringskontor indgik tilvejebringelse af data, som muliggør den kommende privatisering af:

- Det Estiske Jernbaneselskab
- Det Estiske Energiforsyningsselskab
- Det Estiske Telekommunikationsselskab
- Olieskiferkompagniet
- Tallinns Havn.

Ungarn

Situationen i 1998

Ligesom året før opnåede Ungarn positive makroøkonomiske resultater i 1998. Den økonomiske vækst anslås til 4,5% (sammenholdt med 4,4% i 1997), og både den udenlandske og den indenlandske balance viste tegn på fortsat forbedring. Underskuddet på betalingsbalancens løbende poster udgjorde 3% af BNP (et fald fra 6% i 1997), medens budgetunderskuddet faldt ganske lidt til 4,5% (4,6% i 1997). De direkte udenlandske investeringer lå fortsat på et relativt højt niveau - ca. 1 500-1 700 mio. USD - således at Ungarn fortsat kunne nedbringe sin nettoudlandsgæld til ca. 6 900 mio. EUR. Det skønnes, at den gennemsnitlige inflation for hele året faldt til 14,9%, og også arbejdsløsheden faldt - til 8,1%.

Strukturreformerne fortsatte. Pensionsreformen blev gennemført i løbet af året og markerede det første vigtige skridt i gennemgangen af hele socialsikringssystemet. Der var allerede opnået gode fremskridt i privatiseringsprocessen; masseprivatiseringerne blev fuldført, og tidligere statsejede virksomheder blev fortsat opkøbt kontant. Indtægterne fra privatiseringen beløb sig til ca. 1,3 mia. EUR, hvoraf over halvdelen var i udenlandsk valuta. Efter ændringerne af privatiseringsloven i 1997 vil Kontoret for Statslig Ejendom fortsat have interesser i 116 virksomheder.

De nuværende gode økonomiske resultater forventes at fortsætte, hvis Ungarn kan fastholde de rette forudsætninger for handelsintegration og omstruktureringer i erhvervslivet. Der er dog brug for en yderligere indsats for at gennemføre reformer i sundhedssektoren og for at implementere og håndhæve ny lovgivning, især vedrørende regulerede virksomheder og den finansielle sektor.

Der blev afholdt både parlamentsvalg og lokalvalg i Ungarn i 1998. Parlamentsvalget resulterede i et regeringsskifte, som viste, at landets demokratiske institutioner fungerer godt. På det udenrigspolitiske område var den vigtigste begivenhed helt klart indledningen af tiltrædelsesforhandlinger med EU.

Hvad angår forbindelserne med EU var de vigtigste begivenheder i 1998 iværksættelsen af tiltrædelsesprocessen i marts, indledningen af tiltrædelsesforhandlinger, vedtagelsen af tiltrædelsespartnerskabet og offentliggørelsen af den første periodiske rapport i november.

Konklusionen på Europa-Kommissionens periodiske rapport, november 1998

Ungarn opfylder stadigvæk Københavnskriterierne. Det er vigtigt fortsat at lægge vægt på en mere effektiv bekæmpelse af korruption og forbedring af forholdene for Roma-folket.

Ungarn kan betragtes som en velfungerende markedsøkonomi, som skulle være i stand til at klare konkurrencepresset og markeds kræfterne inden for EU på mellemlang sigt under forudsætning af, at Ungarn opretholder forudsætningerne for handelsintegration og den igangværende omstrukturering i erhvervslivet.

Tempoet i gennemførelsen af EU's regler og lovgivning har været stabilt og har som hovedregel været ledsaget af de fornødne institutionelle og økonomiske dispositioner for at lette implementeringen. Det er Kommissionens opfattelse, at Ungarn, såfremt de stabile fremskridt kan fortsætte, vil være i stand til at påtage sig forpligtelserne ved medlemskab af EU på mellemlang sigt, dog under forudsætning af at tempoet i gennemførelsen af miljølovgivningen sættes i vejret.

PHARE-programmet i 1998

Den 17. december 1998 undertegnede den ungarske regering og Europa-Kommissionen det nationale PHARE-program for 1998 (67 mio. EUR).

I henhold til det **nationale PHARE-program for 1998** er de vigtigste indsatsområder styrkelse af institutionerne samt investeringer med henblik på opfyldelse af forpligtelserne ved medlemskab af EU. Støtten er centreret omkring de sektorer, der i tiltrædelsespartnerskabet er fastlagt som de vigtigste på kort og mellemlang sigt.

Der er bevilget 7,8 mio. EUR til styrkelse af **den institutionelle og administrative kapacitet** i Ungarn. Projekter om parvist samarbejde med medlemslandene vil fokusere på udvikling af et system for tilsyn med statsstøtte, beskatning, antitrustmyndigheder, overvågningsorganer samt udvalg til sikring af revisions- og regnskabsstandarder. PHARE støtter også arbejdet med at forbedre økonomiske og statistiske data, styrke stats- og rigsrevisionen samt lette udenrigshandelen og forbedre grænseforvaltningen.

Der ydes desuden PHARE-støtte til at fremme landets integrering i det **indre marked** (3 mio. EUR) på grundlag af det igangværende arbejde med vedtagelse og implementering af den i hvidbogen omhandlede lovgivning, herunder oprettelse af prøvnings- og certificeringsorganer. Støtten på dette felt skal også dække udvikling af markedsovervågningsinstitutioner og tilvejebringelse af den fornødne ekspertise i EU-ret.

Programmet for **retlige og indre anliggender** (15 mio. EUR) tager sigte på at forbedre samarbejdet omkring bekæmpelse af organiseret kriminalitet via uddannelseskurser og anskaffelse af udstyr til politi, grænsevagter, statsadvokaturen og Migrationskontoret. Grænseforvaltning prioriteres højt, og der skal anvendes midler til at modernisere to vigtige grænseposter ved grænsen mod syd.

PHARE-støtte i **landbrugssektoren** (16 mio. EUR) går til at oprette grænseinspektionsposter, udvikle veterinære og fytosanitære informationssystemer, modernisere diagnostiseringslaboratorier og højne standarden for fytosanitær kontrol. Landbrugsprogrammet yder desuden støtte til at udvikle de institutioner, der skal have ansvaret for den fremtidige implementering af den fælles landbrugspolitik. Der skal sættes ind for at få overholdt EU's regler om kvalitetskontrol og kvalitetssikring og få oprettet organer til at forvalte reglerne vedrørende strukturudvikling og udvikling i landdistrikter.

Det blev i Kommissionens periodiske rapport fremhævet, at det er nødvendigt at gøre mere for at få vedtaget og implementeret lovgivningen på miljøområdet, og **miljøprogrammet** for 1998 (14,2 mio. EUR) fokuserer derfor på implementeringen af centrale miljødirektiver (f.eks. luftforureningsdirektivet, habitatdirektivet og Seveso-direktiverne), styrkelse af Den Centrale Miljøbeskyttelsesfond for at opnå fuld overensstemmelse med EU-normer samt modernisering af Miljøtilsynet.

På **regionaludviklingsområdet** skal et særligt forberedelsesprogram (7 mio. EUR) medvirke til at sikre den fornødne kapacitet til at udvælge, planlægge, gennemføre og føre tilsyn med projekter for at forberede Ungarn til at deltage i strukturfondene efter tiltrædelsen.

Slutbrugere i Ungarn vil få støtte til at **deltage i EU-programmer** (3 mio. EUR). De tilskud, der ydes via EU-programmerne, dækker kun en del af de samlede projektkostninger, hvilket betyder, at de endelige modtagere selv skal være med til at finansiere deres deltagelse. Støtte udefra er helt afgørende, hvis ungarske institutioner og enkeltpersoner skal få fuldt udbytte af de muligheder, der kan ligge i at deltage i EU-programmer. PHARE vil yde økonomisk støtte til de endelige modtagere i forbindelse med flere programmer, herunder Kaleidoscope, Ariane, Raphael, Lige muligheder, LIFE og SAVE.

Endelig skal der bruges 1 mio. EUR til at forbedre PHARE-programforvaltningen gennem oprettelse af et centralt kontor for finansiering og kontrakter.

Der blev i 1998 bevilget yderligere 10 mio. EUR til videreførelse af TEMPUS-programmet og til deltagelse i EU-programmer (til dækning af udgifterne til "adgangsbilletter"). 5 mio. EUR gik til TEMPUS og gav mulighed for at finansiere 22 fælleseuropæiske projekter, hvoraf 14 drejede sig om institutionel styrkelse.

Resultater

Programmeringen forløb gnidningsløst i 1998, men derimod opstod der visse problemer i programforvaltningen. De ungarske myndigheders kapacitet til at implementere de forskellige programmer har været støt faldende i de sidste fire år. I 1995 blev der indgået kontrakter for det pågældende år for ca. 110 mio. EUR; tallet faldt til 93 mio. EUR i 1996, 72 mio. EUR i 1997 og kun 60 mio. EUR i 1998. Kommissionen arbejder sammen med de ungarske myndigheder på at få løst disse problemer.

PHARE-programmet har givet resultater i flere sektorer.

Inden for **europæisk integration** har PHARE bidraget til at oprette centre for europæiske studier i Ungarn. Efter et udbud blev 12 uddannelsesinstitutioner i februar 1998 udpeget som Centre for Europæiske Studier. Programmet for Centre for Europæiske Studier (3 mio. EUR) giver højere uddannelsesinstitutioner i Ungarn mulighed for at udarbejde omfattende uddannelsesprogrammer inden for europæiske anliggender. De vigtigste målgrupper er studerende og færdiguddannede kandidater, men der tilbydes også kurser til offentligt ansatte, advokater, journalister, lærere og folk fra erhvervslivet.

Et PHARE-støttet **eksportfremmeprogram** har også haft stor succes. Ti trikotagevirksomheder deltager i programmet for udvikling af trikotageindustrien, som er iværksat med PHARE-støtte. Formålet med programmet er at hjælpe virksomhederne med at udvikle deres kollektioner og markedsføre dem effektivt. Virksomhederne varierer i størrelse, organisation og geografisk placering, men har alle en ambition om at komme ind på europæiske markeder med deres kvalitetsprodukter. Første fase af projektet (maj 1997 - marts 1998) var centreret omkring udvælgelse af potentielle ungarske deltagere og om udvikling af deres efterårs- og vinterkollektioner. Kollektionerne blev præsenteret med stor succes på internationale messer (finansieret med PHARE-midler). Virksomhederne fik alene på messerne ordrer for 60 000 EUR. De fik også kontakt med mange forskellige EU-grossister og detailhandlere. Projektets anden fase (maj 1998) tog sigte på at inddrage flere virksomheder i projektet, og samtidig blev der tilføjet et nyt element, som fokuserer på at udvikle de deltagende virksomheders identitet og image. De nye kollektioner vil blive præsenteret på handelsmesser i Europa i 1999.

PHARE-demokratiprogrammet og LIEN-programmet har også givet særdeles gode resultater i Ungarn med et stort antal mikroprojekter, der yder støtte til mange forskellige organisationer og enkeltpersoner.

Demokratiprogrammet har ydet støtte til 140 ngo'er i Ungarn i de seneste tre år. Der er f.eks. gennemført et mikroprojekt for udvikling og koordinering af ngo'er i regionen Szabolcs-Szatmár-Bereg. Gennem offentliggørelse og udsendelse af nyhedsbreve hver anden måned til ngo'er i regionen medvirkede projektet til at holde ngo'er informeret om begivenheder, uddannelseskurser og relevante udbud. Et andet projekt medvirkede til at undervise unge fra Roma-folket i regionen i demokrati gennem forelæsninger, studieture til ungarske Roma-organisationer og længerevarende kurser for de dygtigste.

Af succesrige **LIEN-mikroprojekter** skal nævnes driften af et dagcenter for personer med Alzheimers sygdom og senildemente og deres pårørende med tilbud om behandling og rådgivning to dage om ugen. Et andet LIEN-mikroprojekt ydede støtte til drift af en permanent mobil sundhedstjeneste bemandet med psykologer, fagfolk inden for psykiatri samt socialarbejdere, som tager sig af psykisk syge og stofmisbrugere og støtter de pårørende. Tjenesten kan kaldes ud til hjemmebesøg i akutte situationer.

Implementeringen af PHARE-programmet i Ungarn vil blive forbedret gennem oprettelsen i december 1998 af en national fond og et centralt kontor for finansiering og kontrakter. I erkendelse af behovet for at sikre en effektiv implementering udpegede den nyvalgte regering desuden i juni 1998 en minister med ansvar for PHARE-programmet.

Konkret eksempel: Støtte til SMV

I SMV-sektoren har PHARE støttet SMV i forskellige regioner i Ungarn, bl.a. Bacs-Kiskun, Borsod og Nógrad. Gennem en mikrolånefond, der ydede tilskud på 3 900 EUR, har PHARE hjulpet lokale iværksættere med at udbygge deres virksomheder, forbedre kvaliteten af deres produkter og skabe nye job.

I Borsod var der f.eks. en arbejdsløs, der etablerede et bageri som et familieforetagende. Han deltog i et PHARE-finansieret kursus og opnåede mikrolån til at starte virksomheden. Med pengene fra mikrolånet købte han en garage, omdannede den til egnede lokaler til sin virksomhed og kunne senere ansætte to medarbejdere. Han har løbende ekspanderet og ejer i dag et af de største bagerier i regionen, som sikrer 20 familiers underhold.

Et andet succeseksempel i SMV-sektoren er en virksomhed oprettet af nogle revisorer; de pågældende havde sagkundskab inden for regnskabsføring, beskatning og social sikring, hvilket alt sammen er områder, hvor det voksende antal SMV i landet har akut behov for hjælp. Grundlæggerne af virksomheden deltog i PHARE-finansierede rådgivningskurser og opnåede mikrolån, som satte dem i stand til at indkøbe specialiseret software og computerudstyr. Virksomheden beskæftiger nu syv personer og leverer tjenesteydelser til ca. 100 SMV.

Letland

Situationen i 1998

Letlands økonomi udviklede sig positivt i 1998 både med hensyn til makroøkonomiske resultater og med hensyn til strukturreformer. Den samlede økonomiske vækst i 1998 lå på 3,6%: i første halvdel af 1998 steg væksten i BNP til 6,4%, men faldt derefter som følge af den økonomiske krise i Rusland. Handelsunderskuddet og underskuddet på betalingsbalancens løbende poster fortsatte med at vokse i 1998. Underskuddet på de løbende poster steg fra 6,3% af BNP i 1997 til 11% i 1998. Finansbudgettet var stort set i balance, men skatteindtægterne faldt drastisk i slutningen af året. Også inflationen fortsatte med at falde til kun 2,8% i januar 1999. Den registrerede arbejdsløshed steg fra 7% i slutningen af 1997 til 9,2% i slutningen af 1998.

I begyndelsen af oktober 1998 var 1 039 ud af de 1 097 virksomheder, der siden 1994 er blevet udvalgt til privatisering, overgået til overvejende private ejere. De endelige salg af nogle af de resterende større statsejede virksomheder (primært i infrastruktursektoren) kan dog volde problemer og forsinke afslutningen af privatiseringsprocessen. Tilgangen af direkte udenlandske investeringer fortsatte med at vokse, og Letland er et af de lande i regionen, som har opnået de bedste resultater med hensyn til direkte udenlandske investeringer per capita. Også banksektoren har opnået gode resultater, men blev midt på året ramt af den økonomiske krise i Rusland, som medførte tab for de fleste lettiske banker.

De demokratiske institutioner udviklede sig fortsat positivt i 1998, og de udøvende og lovgivende instanser fungerede tilfredsstillende. Valget i oktober resulterede i en indskrænkning i antallet af repræsenterede partier i parlamentet. Premierminister Kristopans dannede en mindretalsregering bestående af tre centrum-højre-partier. Det lykkedes at danne denne regering med støtte fra socialdemokraterne, med hvem der senere blev undertegnet en samarbejdsaftale, og som fik tildelt en ministerpost (landbrug).

Efter en folkeafstemning den 3. oktober besluttede Letland at liberalisere loven om statsborgerskab. Det såkaldte "vinduessystem", som begrænsede muligheden for at ansøge om naturalisation til bestemte aldersgrupper, blev afskaffet, og desuden kan statsløse børn født i Letland nu få statsborgerskab. Det resulterede i en kraftig stigning i antallet af ansøgninger om statsborgerskab i slutningen af 1998.

Hvad angår forbindelserne med EU var de vigtigste begivenheder i 1998 Europaaftalens ikrafttræden den 1. februar, iværksættelsen af tiltrædelsesprocessen i marts, vedtagelsen af tiltrædelsespartnerskabet og Letlands nationale EU-integrationsprogram samt offentliggørelsen af den første periodiske rapport i november. Den analytiske gennemgang af overtagelsen af EU's regelværk (den såkaldte "screening") blev indledt den 3. april.

Konklusionen på Europa-Kommissionens periodiske rapport, november 1998

Letland opfylder stadigvæk Københavnskriterierne på det politiske område. Der er gjort væsentlige fremskridt med hensyn til afhjælpningen af de mangler og svagheder, der er påpeget i Kommissionens udtalelser og tiltrædelsespartnerskabet, især med hensyn til integrering af ikke-statsborgere. Der bør fortsat lægges vægt på at fremme sprogundervisning i lettisk for ikke-lettiske statsborgere, gennemføre reformer af den offentlige forvaltning, styrke retsvæsenet og bekæmpe korrupsion.

Letland har fortsat gjort fremskridt med hensyn til indførelse af markedsøkonomi og er godt på vej til at kunne klare konkurrencepresset og markeds kræfterne inden for EU på mellemlang sigt.

Landet har gjort store fremskridt med hensyn til at gennemføre EU-regelværket i den nationale lovgivning, men er dog nødsaget til at konsolidere implementerings- og håndhævelseskapaciteten yderligere. Såfremt det sker, vil Letland være i stand til at anvende EU-regelværket effektivt på mellemlang sigt.

PHARE-programmet i 1998

Letland fik bevilget i alt 32,5 mio. EUR fra PHARE-budgettet for 1998 til støtte for landets tiltrædelse af EU i overensstemmelse med de prioriterede indsatsområder i tiltrædelsespartnerskabet og det lettiske nationale EU-integrationsprogram. PHARE-støtten til Letlands tiltrædelsesforberedelser blev kanaliseret via fire større programmer: det nationale PHARE-program (21 mio. EUR), programmet for grænseoverskridende samarbejde (2,5 mio. EUR), "storinfrastrukturfaciliteten" (5 mio. EUR) og "catch-up"-faciliteten (4 mio. EUR).

I overensstemmelse med de prioriterede indsatsområder i forbindelse med tiltrædelsen fokuserede det **nationale program for 1998** på en række centrale områder og aktiviteter, herunder:

- transport (2,5 mio. EUR)
- miljø (4 mio. EUR)
- retlige og indre anliggender (2,2 mio. EUR)
- tilpasning til det indre marked (1,3 mio. EUR)
- styrkelse af den institutionelle og administrative kapacitet (6,037 mio. EUR)
- landbrug (1,6 mio. EUR)
- hurtigere integrering af ikke-lettiske statsborgere (1 mio. EUR).

Fra "storinfrastrukturfaciliteten" blev der bevilget 5 mio. EUR til jernbanemodernisering i den øst-vestgående jernbanekorridor. Dette sporfornyelsesprojekt er led i et større projekt om fornyelse af ca. 340 km spor på den transeuropæiske øst-vestgående transitkorridor i løbet af perioden 1998-2002.

Fra 1998-programmet for **grænseoverskridende samarbejde** i Østersøområdet (Estland, Letland, Litauen og Polen) fik Letland bevilget i alt 2,5 mio. EUR. Programmet består af fire hovedafsnit:

- PHARE skal hjælpe med at udvikle den administrative kapacitet hos de lokale myndigheder med hensyn til at forvalte projekter for grænseoverskridende samarbejde og offentligt finansierede aktiviteter mere generelt (Letland: 100 000 EUR).
- For at mindske forureningen i Østersøen og de dermed forbundne sundhedsmæssige risici finansierer PHARE kloakeringsarbejder i byerne Ainazi og Saulkrasti (1,025 mio. EUR).
- PHARE finansierer anlægsarbejder for at forbedre trafiksikkerheden og afhjælpe transportmæssige flaskehalse på den strækning af Via Baltica, der går igennem byen Bauska (400 000 EUR).
- PHARE deltager i samfinansiering af opførelse af et depot for forurenede slam fra havnen i Liepaja for at mindske skader på miljøet som følge af oprensningen af havnen (985 000 EUR).

Letland fik også støtte fra "**catch-up**"-faciliteten i 1998. Der ydes støtte til at forbedre de økonomiske resultater i 12-15 mellemstore virksomheder i 3-4 forskellige sektorer og gennemføres omskolings- og genansættelsesprogrammer for ansatte, som berøres af omstrukturingsprocessen (2 mio. EUR). Desuden ydes der støtte til et omfattende program for bekæmpelse af korruption (2 mio. EUR), der inkluderer et lovgivningsafsnit, uddannelse af ansatte i den offentlige forvaltning og i politiet og toldvæsenet samt en almindelig oplysningskampagne.

Ud over disse nye forpligtelser blev der i 1998 iværksat flere programmer og projekter, og projekter fra tidligere år blev videreført eller færdiggjort. Det drejer sig om følgende:

- Inden for **offentlig forvaltning** blev projektet for reform af den offentlige forvaltning (3,7 mio. EUR) iværksat i november 1998. Projektet er ganske vidtrækkende med hensyn til input og dækning og forventes at komme til at spille en vigtig rolle for Letlands tiltrædelsesforberedelser.
- Inden for **undervisning og uddannelse** blev der i 1998 undertegnet en finansieringsaftale med Undervisningsministeriet (100 000 EUR) om støtte til Letlands forberedelser på deltagelse i EU's uddannelsesprogrammer. PHARE fortsatte også i 1998 med at yde støtte til sprogundervisning for den ikke-lettisksprogede del af befolkningen. Programmet finansieres med midler fra PHARE-programmerne for 1996, 1997 og 1998 og støttes desuden af en række bilaterale donorer; det forvaltes af UNDP. PHARE er nu den største enkelte bidragsyder til UNDP's sprogprogram i Letland. Letland fik også bevilget et budget på 1 mio. EUR til TEMPUS-programmet, som gav mulighed for at finansiere seks fælleseuropæiske projekter, hvoraf to drejede sig om institutionel styrkelse.

- En række **miljøprojekter**, der finansieres via tidligere programmer, blev iværksat eller fuldført i 1998. Daugavpils-vandforsyningsprojektet (1995-programmet, 1,76 mio. EUR) påbegyndtes i september 1998, mens Jurmala-kloakeringsprojektet (1,9 mio. EUR) blev afsluttet i juni 1998. Der blev vedtaget faglig bistand (1 mio. EUR, 1997-programmet) til Letlands Miljøinvesteringsfond, og der blev undertegnet en finansieringsaftale (2 mio. EUR).
- Inden for **infrastruktur** blev to større PHARE-transportprojekter afsluttet i 1998. Det drejer sig om trafikkontrollårnet i Rigas Havn (1,5 mio. EUR) og levering af skinner til jernbanestrækningen Rezekne-Zilupe (2,6 mio. EUR). I energisektoren blev der indgået kontrakt om PHARE-Energisparefonden, der finansieres via 1997-programmet, og der blev udvalgt en større bank til at sørge for samfinansiering.
- **Udvikling af den private sektor** er fortsat et prioriteret indsatsområde i Letland. Der blev iværksat et rammeprojekt, som skal yde støtte til virksomheder med henblik på udvikling af eksporten (300 000 EUR); i projektet deltager Økonomiministeriet, Det Lettiske Udviklingsagentur, Handelskammeret og Arbejdsgiverforeningen. PHARE-støtten til Udviklingsagenturet (1,65 mio. EUR) til udvikling af eksporten og fremme af direkte udenlandske investeringer fortsatte i 1998. Det Lettiske Privatiseringsagentur fik ligeledes støtte (2,2 mio. EUR) med hovedvægten på privatisering af de resterende statsejede virksomheder. Et større PHARE-projekt til støtte for SMV (5,2 mio. EUR) blev afsluttet i januar 1999. Der er oprettet erhvervsrådgivningscentre, som skal bistå virksomheder med rådgivning, især små og mellemstore virksomheder, som led i strategien med henblik på at fremme iværksætteraktiviteter og skabe vækst i den private sektor.
- I den **sociale sektor** blev der i september 1998 påbegyndt et PHARE-projekt (for 0,9 mio. EUR), som skal yde tiltrædelsesrelateret støtte til reformer af det sociale beskyttelsessystem i Letland. Også støtten til tilnærmelse af arbejdsmiljølovgivningen fortsatte i 1998. Der gennemføres i øjeblikket reformer af det lettiske sundhedsvæsen med særlig vægt på at forbedre adgangen til sundhedstjenester, højne kvaliteten og opnå større omkostningseffektivitet. PHARE-støtten fokuserer på tre hovedområder: omstrukturering af den økonomiske forvaltning af sundhedsvæsenet, udvikling af de menneskelige ressourcer og omstrukturering af den farmaceutiske sektor.
- Også **tilnærmelse af lovgivningen** er fortsat et prioriteret indsatsområde, og projektet for tilnærmelse af lettisk lovgivning til EU-retten (4 mio. EUR) blev påbegyndt i februar 1998. Dette projekt skal hjælpe de lettiske ministerier og EU-integrationskontoret med at formulere lovgivning og implementere 992 direktiver, som enten indgår i hvidbogen eller er væsentlige for de første Københavnskriterier. PHARE yder desuden støtte til styrkelse af **det lettiske parlament** (Saeima). To nye projekter blev iværksat i 1998, det ene skal hjælpe parlamentets lovkontor med at undersøge, om lovforslag er i overensstemmelse med EU-reglerne, og det andet skal formidle uddannelse til parlamentarikere og personale og skabe øget interesse i offentligheden for europæisk integration.
- Også **landbrugssektoren** får omfattende PHARE-støtte, og der er i øjeblikket tre større projekter i gang. I forbindelse med støtte til diversificering af landbrugsøkonomien (1,2 mio. EUR) gennemføres der aktiviteter i udvalgte forsøgsregioner med henblik på levering af input til formuleringen af en politik for udvikling af landdistrikter i Letland. Støtte til institutionel styrkelse (1,8 mio.

EUR) i Landbrugsministeriet omfatter uddannelse, politiske analyser, tilnærmelse af lovgivningen og reorganisering af selve ministeriet. Et tredje projekt yder støtte til forbedring af levnedsmiddelkontrollen (1,8 mio. EUR). Endelig indgik der i PHARE-programmet for 1998 et projekt for parvist samarbejde, som har til formål at bistå Letlands landbrugsministerium med implementeringen af EU's regelværk. Tyskland og Frankrig er valgt som partnere i projektet.

Der blev i 1998 påbegyndt PHARE-projekter på en række andre områder:

- faglig bistand til programmet for offentlige investeringer i Letland (0,6 mio. EUR)
- et projekt for parvist samarbejde til fordel for Krajbanka (0,47 mio. EUR)
- Økonomiministeriets rådgivningskontor for EU-politikker og europæisk integration (0,76 mio. EUR)
- pilotprojekt for udarbejdelse af en regional udviklingsplan (0,475 mio. EUR)
- anden fase af støtten til EU-integrationskontoret (1 mio. EUR).

Resultater

Der er opnået konkrete resultater i **transportsektoren** i Letland, især med hensyn til udvikling af Letlands havne og jernbaner. PHARE-støtte på disse to afgørende og indbyrdes sammenhængende områder bidrager til at opgradere og modernisere transporten og dermed også handelsforbindelserne med Letlands økonomiske partnere.

Letland har større havne i Riga, Ventspils og Liepaja, og PHARE-støtten har fokuseret på at sikre, at disse havne fortsat bliver de vigtigste centre for Letlands transport- og distributionsnet og i stand til at tilbyde konkurrencedygtige tjenester året rundt. Rigas Havn har f.eks. en kapacitet på ca. 15 mio. tons og håndterer containere, stykgods og masse gods. Med PHARE-støtte på 1,5 mio. EUR har Riga nu fået et moderne kontrolltårn for skibstrafikken, udstyret med et avanceret navigationskontrollsystem. PHARE har desuden bidraget til at finansiere flere sikkerhedsanlæg, f.eks. et ekkolodsystem, et radiokommunikationssystem til eftersøgnings- og redningsopgaver og renovering af navigationshjælpemidler (samlet PHARE-støtte på 1,75 mio. EUR).

I jernbanesektoren har de vigtigste PHARE-projektet fokuseret på udviklingen af den yderst vigtige øst-vestgående transportkorridor, der forbinder de tre lettiske havne med det økonomiske opland i Rusland og Belarus. Genopbygningen af jernbaneforbindelsen mellem Ventspils, Krustpils og Rezkene ved den russiske grænse omfatter modernisering af jernbanetruck, nedlæggelse af jernbaneoverskæringer i niveau samt modernisering af signalsystemet. PHARE har ydet 2,6 mio. EUR som et bidrag til finansieringen af indkøb af skinner og vil via 1998-programmet finansiere anden del (5 mio. EUR) af skinneindkøbene tilligemed installation af et moderne svejsesystem. Yderligere lånefinansiering fra Den Europæiske Investeringsbank og EBRD (55 mio. EUR) anvendes til istandsættelse af jernbanespor og -infrastruktur i Ventspils' Havn.

Konkret eksempel: Støtte til Finansministeriet

Som led i Letlands forberedelser på medlemskab af EU har PHARE siden juni 1996 leveret knowhow til Finansministeriet (et budget på 2,5 mio. EUR). Projektet har fokuseret på at få indført et effektivt finansforvaltningssystem i Letland.

Projektets primære opgave var at reorganisere centrale departementer inden for Finansministeriet. Der blev sammen med ledelsen vedtaget nye strukturer og udarbejdet ændrede jobbeskrivelser for nøglepersonalet. Der blev nedsat arbejdsgrupper med deltagelse af de forskellige afdelinger i ministeriet og med støtte fra projektgruppen; disse arbejdsgrupper bidrog til at forbedre den interne kommunikation i ministeriet som helhed.

Nationale budgeteksperter og makroøkonomiske eksperter arbejdede sammen om at revidere bugetprocessen. Der blev udarbejdet makroøkonomiske modeller og finansmodeller på mellemlang sigt som en hjælp til ministeriets planlægningsproces; modellerne gav mulighed for at udarbejde mere pålidelige prognoser. Der blev indført moderne finansforvaltningsteknikker til brug for Finansministeriet i forvaltningen af statsgælden. Projektet bidrog også til at udvikle ministeriets regnskabsfunktioner og indberetningsnormer og indføre de mest hensigtsmæssige internationale metoder. I projektet indgik desuden formulering af en IT-strategi.

Projektet skal efter planen løbe frem til oktober 1999.

Litauen

Situationen i 1998

Litauens økonomi fortsatte den positive udvikling i 1998 både med hensyn til makroøkonomiske resultater og strukturreformer. Væksten i BNP anslås til 5,2% (mod 5,7% i 1997). Udlandsbalancen gav fortsat anledning til problemer - underskuddet på betalingsbalancens løbende poster nåede op på 13% af BNP - men indlandsbalancen blev fortsat forbedret, hvilket fremgår af, at budgetunderskuddet faldt til kun 0,3% af BNP pr. 1. oktober. Tilgangen af direkte udenlandske investeringer var ganske kraftig, med et anslået kumuleret beløb på 1,7 mia. EUR i 1998. Litauens udlandsgæld fortsatte med at vokse op til 1,32 mia. EUR. Inflationen var dog fortsat lav - 2,4% i gennemsnit for hele året. Arbejdsløsheden faldt en smule til 6,4% (fra 6,7% i 1997).

Privatiseringen fortsatte i 1998: 344 virksomheder blev privatiseret i årets første elleve måneder, hvilket gav et provenu på 495 mio. EUR. Den private sektor bidrager med næsten 70% af BNP i Litauen, og 68,4% af arbejdsstyrken er beskæftiget i private virksomheder. Skal de nuværende økonomiske resultater opretholdes, er der behov for yderligere strukturreformer og fortsat privatisering. Der skal ligeledes gøres en større indsats for at få gennemført virksomhedsomstruktureringer og indført ny teknologi.

Litauen var også i 1998 præget af politisk stabilitet og velfungerende demokratiske institutioner. Efter et frit og helt regulært præsidentvalg i december 1997 og januar 1998 (anden runde) tiltrådte en ny præsident Adamkus, den 26. februar 1998. Overdragelsen af magten foregik gnidningsløst og forfatningsmæssigt korrekt.

Hvad angår forbindelserne med EU var de vigtigste begivenheder i 1998 Europaaftalens ikrafttræden, iværksættelsen af tiltrædelsesprocessen i marts, undertegnelsen af tiltrædelseshandlingsplanen og offentliggørelsen af den første periodiske rapport i november. Det blev i den periodiske rapport understreget, at Litauen havde gjort betydelige fremskridt, men at der er behov for yderligere foranstaltninger, før landet opfylder Købehavnskriterierne på det økonomiske område (se det indrammede felt nedenfor).

Konklusionen på Europa-Kommissionens periodiske rapport, november 1998

Litauen opfylder stadigvæk Københavnskriterierne på det politiske område. Landet bør intensivere kampen mod korruption og fortsætte reformarbejdet inden for retsvæsenet.

Vedvarende gennemførelse af de resterende reformplaner vil sikre indførelsen af en velfungerende markedsøkonomi og sætte Litauen i stand til at gøre de nødvendige fremskridt for på mellemlang sigt at kunne klare konkurrencepresset og markeds kræfterne inden for EU.

Der er behov for en yderligere indsats i relation til det indre marked og for at få indført en omfattende langsigtet energiplan, hvori bl.a. indgår afvikling af Ignalina-atomkraftværket. Litauen har gjort fremskridt med hensyn til gennemførelsen af EU's regelværk, men det er sket noget ujævnt. Det er nødvendigt at arbejde på at styrke landets kapacitet med hensyn til implementering og håndhævelse.

PHARE-programmet i 1998

I tråd med de nye PHARE-retningslinjer fokuserede PHARE-programmet for 1998 for Litauens vedkommende på sektorer, som har stor betydning for landets tiltrædelse af EU. PHARE-støtten til Litauen i 1998 var baseret på de prioriterede indsatsområder på kort sigt i tiltrædelsesparkerskabet. Ud over de to hovedelementer i programmet, dvs. styrkelse af institutionerne og investeringsstøtte, bidrog PHARE i 1998 for første gang også til Litauens deltagelse i EU-programmer.

PHARE-støtten til Litauens tiltrædelsesforberedelser blev kanaliseret gennem fire hovedprogrammer: ud over støtten til det nationale PHARE-program (med et budget på 32 mio. EUR) fik Litauen støtte fra programmet for grænseoverskridende samarbejde, "storinfrastrukturfaciliteten" og "catch-up"-faciliteten, som tilsammen bevilgede yderligere 12 mio. EUR og bragte den samlede støtte i 1998 op på 44 mio. EUR. Oprettelsen af den nationale fond og delvis indførelse af det decentraliserede og dekoncentrerede system i Litauen har medført store ændringer i programimplementeringen.

De største sektortildelinger fra 1998-programmet gik til transportsektoren (4 mio. EUR), energi (5 mio. EUR), miljø (4,8 mio. EUR) og retlige og indre anliggender (3,5 mio. EUR). Transport- og miljøprojekter fik desuden støtte fra programmet for grænseoverskridende samarbejde og "storinfrastrukturfaciliteten".

Ud over de nye bevillinger blev en række eksisterende PHARE-projekter iværksat eller afsluttet i transport-, energi- og miljøsektoren. I **transportsektoren** afsluttedes leveringen af skinner (5,1 mio. EUR) til moderniseringen af den øst-vest-gående jernbanelinje (korridor IX). Det er led i den samlede modernisering af

jernbaneforbindelsen Vilnius-Kaunas-Klaipeda. PHARE ydede desuden støtte til renovering af visse strækninger på Via Baltica-vejen (korridor I).

Energisektoren har fået vedvarende PHARE-støtte siden 1991. I 1998 blev en række projekter afsluttet med gode resultater: udarbejdelse af et udkast til lov om energibevaring, forberedelse af energiregulering og evaluering af potentialet for vedvarende energiressourcer. Der er desuden lagt særlig vægt på støtte til revisionen af den nationale energistrategi. Flere infrastrukturprojekter blev afsluttet, bl.a. gasrørledningen mellem Panevezys og Siauliai (se det indrammede felt nedenfor) og gasdistributionsnettet i Utena. Flere projekter blev desuden påbegyndt i årets løb, f.eks. indkøb af udstyr til det statslige lageranlæg af tung fuelolie i Vilnius og det underjordiske gaslager i Vaskai.

I 1997 fik Litauen støtte fra flere forskellige donorer til forbedring af sikkerheden på atomkraftværket Ignalina. I forlængelse heraf er der fra 1998-programmet ydet støtte til styrkelse af kapaciteten i Atomsikkerhedstilsynet og til en afviklingsplan for Ignalina og forberedelse af den nationale energistrategi. Desuden blev der bevilget 19 mio. EUR fra flerlandeprogrammet på det nukleare område til det andet nedlukningssystem på Ignalina.

PHARE-projekter i **miljøsektoren** fokuserer på tilnærmelse af miljølovgivningen og på infrastrukturudvikling. Et større projekt har siden 1997 bistået Miljøministeriet med førtiltrædelsesforberedelserne og har bidraget til at formulere en national strategi for tilnærmelse af lovgivningen i sektoren. 1998-støtten går til at videreføre tidligere projekter, bl.a. arbejdet med at gennemføre EU's miljøregler i den nationale lovgivning. Sektoren fik også støtte til investeringer i infrastruktur. Projekterne for affalds- og spildevandsbehandling i Kaunas og Klaipeda fortsatte i 1998, og projektet om et nyt system til overvågning af luftforureningen skulle kunne færdiggøres med de midler, der blev bevilget i 1998.

I 1998 blev de første skridt taget til at forberede Litauen på deltagelse i EU's strukturfonde, idet der blev udarbejdet et **særlige forberedelsesprogram**. Der vil blive ydet støtte via forskellige foranstaltninger, der fokuserer på en sund økonomisk forvaltning og kontrol, det lovgivningsmæssige grundlag, formulering af en national udviklingsplan og aktioner i tilknytning til ISPA og SAPARD.

PHARE-støtten i den **socialle sektor** har fokuseret på den statslige socialsikringsfond, og PHARE har i 1996-1998 bidraget til at udarbejde specifikationer for et nyt integreret informationsteknologisystem til brug for socialsikringen i Litauen. Arbejdet med opkrævnings- og faktureringsystemet fortsatte i 1998. PHARE ydede også fortsat støtte til styrkelse af den institutionelle kapacitet i Social- og Arbejdsministeriet og i Arbejdstilsynet.

I **undervisnings- og uddannelsessektoren** har PHARE prioriteret en reform af de højere uddannelser meget højt. Der blev udarbejdet en hvidbog og stillet et lovforslag om de højere uddannelser, som er godkendt af alle de højere uddannelsesinstitutioner og forventes vedtaget af parlamentet i 1999. PHARE ydede også støtte i erhvervsuddannelsessektoren. Litauen fik desuden bevilget et budget på 1 mio. EUR til TEMPUS-programmet, hvilket gav mulighed for at finansiere fem fælleseuropæiske projekter, hvoraf ét drejede sig om institutionel styrkelse.

PHARE fortsatte med at bistå med **tilnærmelsen** af Litauens lovgivning til EU-retten gennem støtte til tværministerielle arbejdsgrupper. Der blev også ydet støtte til modernisering af handelslovgivningen, til Litauens parlament og til etablering af oversættelses- og tolkefaciliteter. Inden for **offentlig forvaltning** blev et større nyt projekt gjort endeligt klar til gennemførelse i 1998. Det skal give et overblik over uddannelsesbehov og -metoder inden for den offentlige forvaltning, rådgive om forvaltningsret og styrke de lokale myndigheder.

PHARE har ydet støtte til **toldvæsenet** på flere forskellige områder. En omfattende reorganisering på centralt og regionalt plan har bidraget til at forbedre den administrative kapacitet, og der er indført et nyt efterretningsssystem til brug for toldkontrollen. Desuden er et nyt ASYCUDA-baseret edb-system blevet afprøvet og er nu ved at blive installeret. Med bevillingerne fra 1998-programmet bliver det muligt at installere hele systemet.

På det **statistiske område** har PHARE-støtte medvirket til at styrke den administrative kapacitet i Litauens statistiske kontor; 1998-programmet bygger videre på denne støtte ved at centrere indsatsen omkring forberedelserne til den kommende folketælling. Inden for **offentlige finanser** har PHARE fokuseret på støtte til skatteforvaltningen og udvikling af moderne regnskabs- og revisionssystemer, herunder anskaffelse af IT-udstyr til Finansministeriet.

Retlige og indre anliggender indgik i programmet for første gang i 1997 med en bevilling på 0,5 mio. EUR. Efter en vurdering foretaget af embedsmænd fra medlemslandene blev der bevilget yderligere 1,4 mio. EUR fra det tværgående program for grænseforvaltning til anskaffelse af supplerende overvågningsudstyr for at styrke kontrollen ved Litauens grænse mod øst. Herudover er der bevilget 3,5 mio. EUR fra 1998-programmet til opførelse af grænsepolitistationer. Disse forskellige foranstaltninger supplerer den store indsats, der gøres fra de nationale myndigheders side for at styrke grænsen mod øst og bringe standarden op på det i Schengen-aftalen krævede niveau. Endelig er der vedtaget en rigoristisk strategi for bekæmpelse af korruption, og det kan udløse betydelige bevillinger fra "catch-up"-faciliteten for 1998.

Resultater

Landbrugssektoren er et glimrende eksempel på PHARE-samarbejdet i Litauen. PHARE har ydet støtte til sektoren siden 1992, og der er gennemført projekter med gode resultater på mange forskellige områder. F.eks. har PHARE siden 1995 ydet værdifuld støtte til udviklingen af levnedsmiddelkontrolsystemet. Et større projekt for modernisering af det nationale veterinærlaboratorium og udarbejdelse af en revideret levnedsmiddellovgivning blev indledt i 1997 og er fortsat i gang. Et PHARE-projekt har også bidraget til at vurdere behovene i relation til veterinær og fytosanitær kontrol; der vil blive ydet opfølgende støtte med midler fra 1998-programmet. I fortsættelse af den støtte, der er bevilget siden 1992, har PHARE via støtte til strategisk forvaltning og levering af teknisk udstyr bidraget til udviklingen af et matrikelsystem og etablering af et marked for køb og salg af jord.

Der er opnået konkrete resultater i **mejerisektoren**. I 1998 fik elleve litauiske mejerier licens til at eksportere mejeriprodukter til EU. Kvaliteten af deres mejeriprodukter var helt afgørende for dette resultat, og PHARE-projekter inden for kvalitetsstyring har spillet en vigtig rolle for den øgede interesse for kvalitets betydning i hele sektoren. Flere managementuddannelsesprogrammer i landbrugsfødevareresektoren har lagt vægt på kvalitetsstyring mere generelt, men et mere specifikt projekt yder direkte rådgivning og konsulentbistand til ti af de største mejeriselskaber i Litauen. Projektet omfatter HACCP-analyse, kontrol af kvaliteten af rå mælk og forberedelse til ISO 9000-akkreditering i forarbejdningsleddet. Gennem uddannelse, studieture og konsulentbistand er det med dette projekt lykkedes at skabe interesse blandt ledelse og personale for kvalitetsstyring og dermed styrke hele den litauiske mejeriindustri internationale konkurrenceevne.

I **sundhedssektoren** har PHARE bidraget til gennemførelsen af reformen af det primære sundhedssystem. Med PHARE-støtte blev der etableret og afprøvet primære sundhedssystemer i tre områder. Systemet med praktiserende læger blev indført, og der blev uddannet et korps af læger, som i 1999 skal uddanne en større gruppe praktiserende læger i samarbejde med Vilnius' Universitet. PHARE ydede også støtte til udvikling af sundheds- og hjemmeplejeprogrammer og forbedring af det offentlige sundhedsvæsen. 1998-PHARE-programmet fortsætter støtten til udbygning af det primære sundhedssystem og vil også bidrage til indførelsen af en lovpligtig sygesikringsordning.

Konkret eksempel: Gasrørledningen fra Panevezys til Siauliai

Formålet med dette projekt var at tilbyde økonomisk overkommeligt og rent gasbrændsel til befolkningen i denne region i Litauen for at tilskynde den til at gå væk fra andre, mindre miljøvenlige former for brændsel såsom kul, træ og olie. Projektet indebar lægning af ca. 80 km rørledning, der skulle tilsluttes hovedledningen og to gasdistributionsstationer. PHARE bidrog med 2,5 mio. EUR til projektets samlede omkostninger på 52 mio. EUR til levering og installation af et antikorrosionssystem dækkende 27 km af rørledningen. Det vigtigste var dog, at PHARE-midlerne hjalp projektet til at skaffe yderligere lån fra de internationale finansieringsinstitutioner, herunder Kuwait Fund, EIB og den danske Unibank. PHARE's del af projektet var afsluttet i juni 1997, og hele projektet var tilendebragt i slutningen af 1998. Rørledningen blev åbnet den 4. december.

Polen

Situationen i 1998

Den polske økonomi fortsatte med at gøre bemærkelsesværdige fremskridt i 1998, selv om visse økonomiske indikatorer var ringere end i 1997. Den økonomiske vækst i 1998 lå på 4,8% sammenholdt med 6,9% i 1997. Endnu mere markant var den forringede vækst i industriproduktionen: 4,7% i 1998 sammenholdt med næsten 11% i 1997. Disse nedadgående tendenser var forårsaget af de økonomiske kriser i Rusland og Asien og faldende indenlandsk efterspørgsel som følge af en stram pengepolitik og mere begrænsede lønstigninger.

De direkte udenlandske investeringer voksede i 1998, og Polen er nu det foretrukne mål for udenlandske investeringer i Centraleuropa. Den samlede tilgang af direkte udenlandske investeringer i 1998 anslås at ligge på 7,5-8,5 mia. USD, hvilket er næsten det dobbelte af det samlede tal for 1997. Det kompenserer lidt for underskuddet på betalingsbalancens løbende poster, som voksede igen i 1998. Handelsunderskuddet i 1998 var en smule større end i 1997, selv om eksporten voksede hurtigere end importen i første halvdel af året. Underskuddet på statsbudgettet var 2,5% af BNP, og Polens udlandsgæld beløb sig til 28,8 mia. EUR. Den gennemsnitlige inflation fortsatte den nedadgående tendens og kom under de 10% for første gang, siden omstillingsprocessen startede. Arbejdsløsheden lå på 10,6% ved udgangen af 1998.

Ligesom i de foregående år indskrænktes den offentlige sektor også i 1998. I juli vedtog regeringen en plan om at sælge størsteparten af de resterende statslige aktiver inden udgangen af 2001. Det omfatter salg af 10% af det statslige teleselskab, TPSA. Den 30. juni 1998 blev en plan om omstrukturering af den polske stålindustri forelagt for Kommissionen. Privatiseringerne gav et afkast på 1,75 mia. EUR i 1998. Næsten 65% af BNP kommer nu fra den private sektor i Polen. Der blev også indledt andre større reformer i 1998, først og fremmest en pensions- og sundhedsreform og en uddannelsesreform; disse reformer skulle alle være fuldt gennemført i 1999.

Hvis de nuværende økonomiske resultater skal fastholdes, må der sættes vedvarende ind for at opretholde tempoet i den økonomiske omstrukturering og undgå tilbageslag i handelspolitikken. Gennemførelsen af reformer, omstrukturering af kul- og stålindustrien og modernisering af landbruget må fortsat prioriteres højest.

Polen var også i 1998 præget af politisk stabilitet, og landets demokratiske institutioner fungerer stadig bedre. I 1998 forberedtes en omfattende decentraliseringsreform af den offentlige forvaltning. I reformen indgår en indskrænkning af antallet af regioner fra 49 til 16 og indførelse af et nyt administrationsniveau svarende til amter (powiat). I oktober 1998 var der valg på alle tre administrative niveauer (voivod, powiat, gmina), og det er hensigten at reformen skal træde i kraft 1. januar 1999.

Hvad angår forbindelserne med EU var de vigtigste begivenheder i 1998 vedtagelsen af tiltrædelsespartnerskabet for Polen i marts 1998 og indledningen af tiltrædelsesforhandlinger. I november 1998 offentliggjorde Kommissionen sin første periodiske rapport om Polens fremskridt med hensyn til forberedelserne til medlemskab af EU.

Konklusionen på Europa-Kommissionens periodiske rapport, november 1998

Polen opfylder fortsat Københavnskriterierne på det politiske område.

Polen kan betragtes som en velfungerende markedsøkonomi og burde sagtens kunne klare konkurrencepresset og markeds kræfterne inden for EU på mellemlang sigt under forudsætning af, at tempoet i den økonomiske omstrukturering sættes op, og man fortsat bestræber sig på at undgå tilbageslag i handelspolitikken.

Tempoet i gennemførelsen af EU's regelværk er noget ujævnt, og den administrative og institutionelle kapacitet er mangelfuld på visse centrale områder, især miljø, standardisering og kontrol med statsstøtte. Den hidtidige indsats inden for omstrukturering af industrien og med hensyn til retlige og indre anliggender bør opretholdes. Det er dog Kommissionens opfattelse, at Polen, hvis landet fortsætter den positive udvikling, på mellemlang sigt vil være i stand til at påtage sig forpligtelserne ved medlemskab.

PHARE-programmet i 1998

I 1998 tog Kommissionen en række vigtige skridt til at styrke førtiltrædelsesstrategien ved bl.a. at omlægge PHARE-programmet og gøre det mere "tiltrædelsesorienteret". PHARE-programmet har nu til formål at hjælpe ansøgerlandene med at klare de prioriterede opgaver, der er fastlagt i tiltrædelsespartnerskaberne og i deres nationale programmer for overtagelsen af EU's regelværk og således forberede dem på medlemskabet.

I denne sammenhæng måtte PHARE-budgettet for Polen i 1998 reduceres med 34 mio. EUR. Kommissionen anvendte samme kriterier på alle ansøgerlandene og gennemgik alle de projekter, Polen havde forelagt, for at vurdere, hvorvidt de var relevante for de prioriterede indsatsområder i tiltrædelsespartnerskabet, hvorvidt de kunne bidrage til tilnærmelsen til eller implementeringen af EU's regelværk, og hvorvidt de var omkostningseffektive og tilstrækkeligt grundigt forberedt i teknisk og institutionel henseende. Resultatet blev, at Kommissionen kun kunne acceptere et mere begrænset program end det oprindeligt planlagte, og i overensstemmelse med de nye PHARE-retningslinjer blev de resterende 34 mio. EUR overført til "storinfrastrukturfaciliteten", hvorfra alle landene kan få støtte, dvs. også Polen. Erfaringerne fra programmeringsarbejdet i 1998 førte til en intensiveret indsats i Polen for at sikre, at de programmer, der skulle forelægges med henblik på støtte i 1999, var tilstrækkeligt gennearbejdede.

I 1998 bevilgede EU i alt 198 mio. EUR til Polen. Heri indgik 95 mio. EUR til nationale programmer, 53 mio. EUR fra programmet for grænseoverskridende samarbejde, 10 mio. EUR til TEMPUS-programmet, 20 mio. EUR til Polens deltagelse i EU-programmer og 20 mio. EUR fra "storinfrastrukturfaciliteten". De 10 mio. EUR til TEMPUS gav mulighed for at finansiere 40 fælleseuropæiske projekter, hvoraf 13 drejede sig om institutionel styrkelse.

Parvist samarbejde er blevet det centrale element i den institutionelle styrkelse i Polen. I forbindelse med det nationale program for 1998 blev der brugt ca. 20 mio. EUR på institutionel styrkelse på fire vigtige områder, nemlig landbrug, miljø, retlige og indre anliggender og forberedelse på deltagelse i strukturfondene. I alt syv projekter om parvist samarbejde blev godkendt; de vedrører styrkelse af retsvæsenet, grænseforvaltning, de veterinære myndigheder, miljøstrategier, forvaltning af den fælles landbrugspolitik, et system til mærkning og identificering af dyr samt forberedelse på deltagelse i strukturfondene. I 1999 vil det parvise samarbejde gradvist blive udvidet til at dække samtlige områder inden for EU's regelværk.

Der blev bevilget 45 mio. EUR til **infrastrukturinvesteringer** fra det nationale program for 1998. Denne støtte skal dække vigtige miljøinvesteringsprojekter såsom spildevandsanlæg i større polske byer og bygning af en omfartsvej omkring byen Krakow (som led i den igangværende reovering af A4-motorvejen på den transeuropæiske vejkorridor III, Berlin-Batowice-Kiev). Fra "**storinfrastrukturfaciliteten**" modtog Polen desuden 20 mio. EUR til delvis finansiering af bygningen af omfartsvejen omkring Gdansk på A1-motorvejen.

Fra det nationale program fra 1998 blev der bevilget i alt 30 mio. EUR til et projekt, der skal afbøde de negative sociale virkninger af omstruktureringen af kul- og stålindustrien i Polen. Dette projekt skal ses i sammenhæng med den polske regerings planer for omstruktureringen af kul- og stålsektoren, som indebærer afskedigelse af over 150 000 arbejdstagere over fire år. Projektet er betinget af, at regeringen forpligter sig til at fortsætte omstruktureringen og privatiseringen af stålsektoren i Polen, som er en af de vigtigste prioriterede opgaver i tiltrædelsespartnerskabet.

Der blev bevilget i alt 9 mio. EUR til institutionel styrkelse for at hjælpe Polen med at **forberede sig på deltagelse i strukturfondene** efter tiltrædelsen. Det omfatter også forberedelse på deltagelse i de nye støtteinstrumenter ISPA og SAPARD.

Ligesom tidligere år fik Polen støtte i 1998 fra **programmet for grænseoverskridende samarbejde** (53 mio. EUR). Støtten fra dette program tager primært sigte på transport- og miljøinfrastrukturprojekter i områder langs Polens grænse mod Tyskland og Østersøen. Der blev desuden gjort en yderligere indsats for at styrke kapaciteten hos de polske myndigheder med hensyn til at forvalte programmet for grænseoverskridende samarbejde.

Resultater

I **transportsektoren** ydede PHARE et betydeligt bidrag i 1998 med iværksættelsen af projektet for bygning af omfartsvejene omkring Katowice (35 mio. EUR) og Poznan

(45 mio. EUR). Der er tale om strækninger på henholdsvis A4-motorvejen (den transeuropæiske korridor III) og A2-motorvejen (korridor II), som skal forbinde Berlin med Kiev og Moskva.

I **landbrugssektoren** blev der ydet støtte til regeringen til afdækning af de vigtigste opgaver med henblik på en modernisering af landbrugs- og levnedsmiddelsektoren. Det skulle sætte regeringen i stand til i 1999 at udarbejde en strategi for udvikling af landdistrikter og en strategi for omstrukturering af landbruget. Desuden blev der påbegyndt investeringsprogrammer, der tager sigte på anskaffelse af udstyr til emballering, sortering og vejning af frugt og grønsager på ni engrosmarkeder. I mejerisektoren blev der iværksat et kooperativt investeringsprogram, der skal forsyne landmænd med udstyr til nedkøling og transport af ubehandlede mælkeprodukter fra gårdene til mejerierne. Efter forbuddet mod eksport af mælk i december 1997 demonstrerede dette pilotprojekt effektivt over for mejerier og mælkeproducenter i Polen, hvordan de skal forbedre deres produktion, så den kommer op på EU-standard.

I forlængelse af det **regionale udviklingsprogram STRUDER** fra tidligere år fortsatte PHARE i 1998 med at yde støtte til udvikling af mindre infrastruktur på kommunalt plan i de ti mindst udviklede regioner i Polen. Desuden blev der færdiggjort en regional udviklingsstrategi for de udvalgte regioner: en analyse og afdækning af målsætninger og udviklingsbehov på lokalt plan skulle gøre det lettere at finde en helhedsløsning på udviklingsproblemerne i landdistrikterne. Herudover blev 49 mindre infrastrukturprojekter afsluttet i de samme regioner; projekterne har primært taget sigte på udbedring af kommunale vandforsyningsnet, spildevandsanlæg, veje og udvikling af SMV via lokale "erhvervsfødselskøber".

I **banksektoren** blev et managementuddannelsesprogram og et revisionsprogram færdiggjort i 1998; programmerne dækker mere end 1 000 lokale og regionale kooperative banker i Polen.

I **miljøsektoren** fokuserede et større projekt i Zakopane-regionen på at nedbringe luftforureningen gennem modernisering af det eksisterende fjernvarmesystem og udskiftning af forurenende brændsel med ren jordvarmeenergi og naturgas. Andre projekter drejede sig om beskyttelse og udvikling af skove (se det indrammede felt nedenfor).

Efter **oversvømmelserne** i juli 1997 og en officiel anmodning fra den polske premierminister blev 65 mio. EUR fra PHARE omfordelt til et genopbygningsprogram efter oversvømmelseskaderne; programmet blev afsluttet med særdeles gode resultater i 1998. Hovedformålet var at genopbygge mindre infrastruktur i de sydlige og sydvestlige regioner i Polen, primært veje, broer, vandforsynings- og spildevandssystemer, skoler og andre offentlige faciliteter. En hurtig implementering og decentralisering bidrog til at sikre programmets succes. Der blev givet støtte til over 2000 mindre projekter; alle kontrakter var indgået inden udgangen af 1998, og de fleste af projekterne var fuldt gennemført i løbet af 15 måneder efter programmets start. Programmet har været særdeles synligt i Polen og har fået kraftig opbakning og støtte fra de involverede personer og institutioner. Det blev meget værdsat af befolkningen i de berørte landdistrikter.

Implementeringen af PHARE-programmerne forløb som helhed tilfredsstillende i 1998. Der blev indgået kontrakter for 206 mio. EUR i 1998, hvilket ganske vist var noget mindre end i 1997, og ved udgangen af 1998 var der indgået kontrakter for 79% af hele den støtte, der var bevilget til Polen i perioden 1990-1998.

Konkret eksempel: Udvikling af skovbruget i Polen

Skovene er en vigtig naturressource i Polen, og 28% af landets areal er dækket af skov, hvilket betyder, at det er et af de lande i Europa, der har det største samlede skovareal. I perioden 1995-1998 har PHARE-programmet ydet 12 mio. EUR til genopretning og beskyttelse af polske skove.

PHARE-støtten til udvikling af skovbruget har bidraget til følgende resultater:

- Der er gennemført et omfattende program i form af finansiel og faglig støtte til skadedyrsbekæmpelse i de polske skove; angrebene havde bredt sig til skove i EU, og der blev benyttet miljøvenlige biologiske bekæmpelsesmidler. I alt 250 000 ha skov i Polen blev behandlet.
- PHARE medvirkede til at udvikle et varslingsystem - inkl. interimistiske start- og landingsbaner til fly, observationstårne og oplagringsfaciliteter - for at forebygge og slå alarm om skovbrande i de store skovområder i det nordlige og sydlige Polen.
- Via et skovplantningsprogram, som var iværksat og finansieret af PHARE, er der tilvejebragt 44 millioner skovplanter til beplantning af 6 000 ha privat landbrugsjord. Det er et led i Polens nationale skovplantningsprogram, som tager sigte på at skabe 700 000 ha ny skov inden 2020. Der blev indkøbt transportudstyr for at gøre det lettere at udvikle et miljøvenligt skovningssystem.
- I programmet indgik også genopretning af delvist ødelagte skove i det sydlige og vestlige Polen. PHARE bidrog bl.a. med levering af specialgødning for at genskabe balancen i udpint jord, materialer til at beskytte træer, opførelse af 14 vandreservoirer på steder, hvor meget uregelmæssige vandforekomster og erosion gjorde genplantning og vækst meget vanskelig, samt levering af materialer til indhegning af 3 000 ha skov.
- En tidligere sovjetisk militærlejr er istandsat og omdannet til skovplanteskole og skovbrugsforsøgscenter, og der er etableret en genbank og opbevaringsfaciliteter til certificerede frø til brug for den fremtidige genopretning af ødelagte skove i Polen.

Rumænien

Situationen i 1998

Rumænien oplevede også i 1998 negativ økonomisk vækst, idet økonomien indskrænkedes med 7,3%, og industriproduktionen faldt med 17%. Budgetunderskuddet blev dog nedbragt til 3,3%, og inflationen faldt kraftigt til 40,6% (sammenholdt med hele 150% i 1997). Underskuddet på betalingsbalancens løbende poster (ca. 2,75 mia. EUR) blev forværret parallelt med handelsunderskuddet og udgjorde ca. 7,9% af BNP. Tilgangen af direkte udenlandske investeringer var fortsat lav (1 822 mio. EUR på nettobasis), og det var ikke nok til at nedbringe den samlede udlandsgæld på 8,6 mia. EUR. Arbejdsløsheden steg markant til 9,7% af arbejdsstyrken.

Der blev i første halvdel af 1997 indledt omfattende strukturreformer, men reformarbejdet gik i stå i årets sidste seks måneder, hvor der kun blev gjort meget begrænsede fremskridt, og i 1998 kunne der kun registreres få resultater af betydning, med undtagelse af privatiseringen af det statsejede teleselskab, Romtelecom. Som helhed gik privatiseringen lidt hurtigere end i 1997, men ved udgangen af 1998 manglede endnu to tredjedele af de større virksomheder at blive solgt. Fremskridtene med hensyn til etablering af det nødvendige lovgivningsgrundlag for en markedsøkonomi var blandede, og der blev foretaget gentagne ændringer i lovgivningen om privatisering og udenlandske investeringer.

Omstruktureringen af de større offentlige virksomheder kom ikke ret meget længere i 1998, og selv om myndighederne har udarbejdet omstruktureringsplaner for nogle af de større offentlige virksomheder og forsyningsselskaber, er det tvivlsomt, om disse planer vil blive gennemført effektivt. Også den finansielle sektor er fortsat svag, og mange store offentlige banker er belastet af misligholdte og for længst forfaldne lån. Resultatet var, at udlån til den private sektor faldt kraftigt i 1997, og situationen ændrede sig ikke i 1998. Endelig var der en række privatiseringstransaktioner, som mere eller mindre gik i stå i første halvdel af 1998, og provenuet af privatiseringerne var mindre, end myndighederne havde forventet.

Der var ligeledes tale om en vis politisk uro i årets løb, bl.a. et regeringsskifte og flere omrokeringer inden for den samme regeringskoalition. Efter en regeringskrise, som var affødt af påståede forsinkelser i reformprocessen, blev regeringskoalitionen erstattet af en ny regering den 15. april 1998. Flertallet af ministre fortsatte dog, og der skete ingen større ændringer i regeringens politik efter denne omrokering.

Hvad angår forbindelserne med EU var de vigtigste begivenheder i 1998 iværksættelsen af tiltrædelsesprocessen, vedtagelsen af tiltrædelsespartnerskabet, offentliggørelsen af den periodiske rapport og indgåelsen af tilpasningsprotokollen vedrørende de handelsmæssige aspekter af Europaaf-talen.

Konklusionen på Europa-Kommissionens periodiske rapport, november 1998

Rumænien opfylder Københavnskriterierne på det politiske område. Der mangler dog endnu meget med hensyn til bekæmpelse af korruption, forbedring af retssystemet og beskyttelse af individets frihed og Roma-folkets rettigheder. Også en reform af den offentlige forvaltning bør prioriteres højt.

Rumænien har kun gjort få fremskridt med hensyn til indførelse af markedsøkonomi, og landets evne til at klare konkurrencepresset og markeds kræfterne er blevet forringet.

Selv om centrale dele af EU's regelværk er gennemført, har Rumænien lang vej endnu med hensyn til implementering og håndhævelse af EU-retten, og før landet vil kunne påtage sig forpligtelserne ved medlemskab.

PHARE-programmet i 1998

I 1998 var den samlede PHARE-støtte til Rumænien knyttet til fem centrale målsætninger i tråd med tiltrædelsespactens:

- styrkelse af demokratiet, retsstaten og menneskerettighederne gennem projekter, der fokuserer på beskyttelse af børn og forbedring af Roma-folkets vilkår
- styrkelse af den institutionelle og administrative kapacitet til at forvalte EU's regelværk via projekter til støtte for Finansministeriet, Landbrugsministeriet, Miljøministeriet og toldvæsenet og støtte til en reform af den offentlige forvaltning
- yderligere integrering af Rumænien i det indre marked via projekter for omstrukturering af offentlige forsyningselskaber og den finansielle sektor
- hjælp til Rumænien til at opfylde landets forpligtelser i relation til retlige og indre anliggender, herunder projekter til fordel for Indenrigsministeriet og Justitsministeriet
- økonomisk og social samhørighed, herunder regional udvikling og støtte til istandsættelse af vejnettet.

PHARE-støtte med det formål at hjælpe Rumænien til at opfylde disse målsætninger formidles via tre programmer: det nationale PHARE-program, "storinfrastrukturfaciliteten" og "catch-up"-faciliteten.

I oktober 1998 undertegnede Kommissionen og Rumæniens regering et finansieringsmemorandum om en bevilling på 106,6 mio. EUR fra det **nationale PHARE-program**. Inden for dette budget er der afsat 34,6 mio. EUR til styrkelse af den offentlige forvaltning og de offentlige institutioner, 12 mio. EUR til styrkelse af demokratiet og civilsamfundet og 60 mio. EUR til regionale udviklings-

foranstaltninger. Bevillingen omfattede også støtte til Rumæniens deltagelse i EU-programmer. Herudover bidrager PHARE med 6 mio. EUR til TEMPUS-programmet for højere uddannelse, som har givet mulighed for at finansiere 23 fælleseuropæiske projekter, hvoraf 7 drejer sig om institutionel styrkelse.

Rumænien vil også få støtte fra "**storinfrastrukturfaciliteten**" (25 mio. EUR) til istandsættelse af veje og fra "**catch-up**"-**faciliteten** (16 mio. EUR) til omstrukturering af den finansielle sektor og til et projekt om rehabilitering af mineregioner. Det bringer den samlede bevilling til Rumænien i 1998 op på 155,2 mio. EUR.

PHARE-projekter, som har fået støtte fra tidligere programmer, blev videreført i 1998. F.eks. blev der fra **1997-programmet** ydet PHARE-støtte på i alt 100 mio. EUR; denne støtte dækkede et bredt spektrum af projekter lige fra investeringer i kommunale vandforsyningssystemer til projekter vedrørende statistik, levedsmiddelnormer, styrkelse af retsvæsenet, reform af lokalforvaltninger, udvikling af SMV, indkomstbeskatning og finansiering af sundhedsydelse.

Der manglede ved udgangen af 1998 at blive indgået kontrakter for ganske store beløb, der var bevilget fra **1996-programmet**. Det skyldes, at det har taget meget lang tid at forberede kontrakter for projekterne vedrørende henholdsvis det rumænske jernbaneselskab og spildevandsbehandling i Jiu-dalen. Ved udgangen af 1998 var der indgået kontrakter for over 80% af bevillingerne fra **1995-programmet**, som fokuserer stærkt på politiske reformer i de centrale infrastrukturektorer, nemlig telekommunikation, energi og transport. En væsentlig del af midlerne fra disse programmer gik imidlertid til nødhjælpsprojekter (oversvømmelser i 1997 og 1998). Det faktum, at det går temmeligt trægt med implementeringen af 1995-programmets projekter for støtte til formulering af de nødvendige politikker skyldes desuden, at det tager relativt lang tid at få udviklet reformpolitikker i de pågældende sektorer.

Resultater

Implementeringen af PHARE-programmet i Rumænien blev væsentligt forbedret med oprettelsen af et centralt kontor for finansiering og kontrakter i Finansministeriet. Kontoret vil bidrage til at gøre forvaltningen af procedurerne for indgåelse af PHARE-kontrakter mere effektiv og er første skridt på vejen til udvikling af den form for finansforvaltningsstrukturer, som er nødvendige for at håndtere EU-midler i førtiltrædelsesperioden. Fordelene ved at have et stærkt og specialiseret kontor i Finansministeriet, som tager sig af alle kontrakter, begynder nu at kunne mærkes.

Programmet for udvikling af kommunale forsyningsselskaber (MUDP II) samfinansieres af PHARE, EBRD og den rumænske regering. Den samlede PHARE-tildeling er på 35 mio. EUR, hvoraf der ved udgangen af 1998 var indgået kontrakter for 27 mio. EUR. PHARE-bidraget (investeringer i vandforsynings- og spildevandsinfrastruktur og faglig bistand) skal give bedre vandforsyning og en bedre miljøstandard i ti rumænske byer og bidrager også til udviklingen af de institutionelle og finansielle rammer. Det vil gøre det muligt at skaffe de nødvendige øgede investeringer til kommunal infrastruktur i de kommende år.

Der blev gjort fremskridt i 1998 med hensyn til gennemførelsen af reformprogrammet for finansiering af sundhedsvæsenet; programmet beløber sig til 4 mio. EUR og har til formål at bistå den rumænske regering med at formulere nye politikker til støtte for sundhedssystemet. Det indebærer en øget decentralisering af sundhedssystemets nuværende organisation og vil gøre det mere effektivt.

Der er med midler fra PHARE-programmet for 1996 foretaget omfattende investeringer i den nationale transportinfrastruktur. Investeringerne i de rumænske jernbanestrækninger i de europæiske korridorer fortsatte i 1998. Den samlede værdi af programmet er 58 mio. EUR. Også arbejdet med istandsættelse af Constantas Havn blev påbegyndt i 1998 (17,5 mio. EUR).

Konkret eksempel: Regional udvikling i Rumænien

Via en række projekter, der blev påbegyndt i 1994, bidrager PHARE til etableringen af det institutionelle og lovgivningsmæssige grundlag for formuleringen af en regional politik i Rumænien og til forberedelsen af programmer, der skal iværksættes efter retningslinjerne for EU's strukturfonde.

- Med midler fra PHARE-budgettet for 1994 foretog eksperter fra EU og Rumænien en analyse af de regionale skævheder i Rumænien og udarbejdede forslag til lovgivningsmæssige og institutionelle rammer for formuleringen af en regional politik.
- I 1997 blev konklusionerne af en PHARE-finansieret undersøgelse offentliggjort som en grøn bog om regional udvikling, og heri blev det foreslået at lade en række makroregioner fungere som planlægningsenheder styret af sammenslutninger af folkevalgte "amtsråd". Grøn bogen definerede desuden en national ramme for formuleringen af en regional politik og finansieringen af programmer.
- Regeringen vedtog hovedpunkterne i grøn bogen som sin politik for regional udvikling; derefter blev der i 1997 godkendt et PHARE-budget, som skulle yde støtte til styrkelsen af institutionerne på nationalt og regionalt plan.
- I 1998 blev der vedtaget en lov om regional udvikling, som skabte en hensigtsmæssig institutionel ramme med oprettelsen af et nationalt agentur for regional udvikling og en national fond for regional udvikling.
- Der blev godkendt et PHARE-budget for 1998, som sikrede en første finansiell støtte til projekter, der foreslås af regionerne og finansieres af den nationale fond for regional udvikling. I tilknytning hertil ydes der faglig bistand fra det særlige forberedelsesprogram for deltagelse i strukturfondene, som bidrager med yderligere støtte og uddannelse til fordel for de relevante institutioner på regionalt og nationalt plan.

Slovakiet

Situationen i 1998

Som en konsekvens af manglende strukturreformer og uafbalancerede makroøkonomiske politikker blev den makroøkonomiske situation i Slovakiet forværret i 1998. BNP fortsatte ganske vist med at vokse med 4,4%, men både udlandsbalancen og finansbalancen viste tegn på fortsat forringelse. For tredje år i træk var underskuddet på betalingsbalancens løbende poster over 10% af BNP, medens underskuddet på statsbudgettet voksede til over 5% af BNP. Der er behov for en ihærdig indsats for at nedbringe underskuddet på betalingsbalancens løbende poster og på statsbudgettet til mere acceptable niveauer.

De direkte udenlandske investeringer var i 1998 væsentligt højere end tidligere år - ca. 2% af BNP - men alligevel langt fra tilstrækkelige til at dække underskuddet på de løbende poster. De samlede udenlandske investeringer for perioden 1990-1998 udgør kun 1,23 mia. EUR. Den gennemsnitlige inflation for hele året lå fortsat relativt lavt - på 6,7%. Den registrerede arbejdsløshed fortsatte imidlertid med at stige og var i december 1998 oppe på 15,6% sammenholdt med 12,5% i december 1997.

Strukturreformerne fortsatte med yderligere privatiseringer, og over 80% af BNP hidrører nu fra den private sektor. De anvendte privatiseringsmetoder har dog ikke givet yderligere tilskyndelse til virksomhedsomstruktureringer. Desuden er de største banker, som fortsat er statsejede, belastet af uerholdelige fordringer, og deres kapitalgrundlag er for ringe. Der er behov for en kraftig indsats med henblik på at fremme markedsbaseret omstrukturering af virksomheder, omstrukturere og privatisere de statsejede banker og tiltrække direkte udenlandske investeringer for at fremskynde moderniseringen af hele erhvervslivet.

Slovakiet var fortsat præget af politiske vanskeligheder i 1998. Parlamentet var ikke i stand til at vælge en ny præsident, og resultatet var, at præsidentens beføjelser overgik til regeringen, som udnyttede dem på stærkt kritisabel måde. EU fremsatte flere erklæringer, hvori man gav udtryk for bekymring for stabiliteten i de demokratiske institutioner og for regeringsførelsen i Slovakiet.

Valget i efteråret gav sejr til oppositionen, som dannede en ny regering i november 1998. Det resulterede i en markant ændring i det politiske klima i landet. Den nye regering tog fat på at stabilisere demokratiske institutioner og reformere økonomien. I årets sidste to måneder kunne der registreres væsentlige forbedringer i Slovakiets forbindelser med EU, dets nabolande og internationale organisationer såsom Europarådet, OSCE og OECD.

Hvad angår forbindelserne med EU var de vigtigste begivenheder i 1998 iværksættelsen af tiltrædelsesprocessen med vedtagelsen af tiltrædelsespartnerskabet og det nationale program for overtagelse af EU's regelværk samt offentliggørelsen af den første periodiske rapport i november. Kommissionen gav i denne periodiske rapport udtryk for sin bekymring for den politiske udvikling i perioden frem til valget og for den makroøkonomiske situation i Slovakiet.

Konklusionen på Europa-Kommissionens periodiske rapport, november 1998

Valget var en enestående lejlighed for Slovakiet til at få afhjulpet de politiske svagheder, der er påpeget i Kommissionens udtalelser, og tage skridt til at sikre, at landet fremover vil opfylde Københavnskriterierne på det politiske område.

Slovakiet har gennemført de fleste af de reformer, som er en nødvendig forudsætning for en velfungerende markedsøkonomi, men der har ikke været tilstrækkelig åbenhed omkring processen på grund af indblanding fra regeringens side. Slovakiet skulle dog være i stand til at klare konkurrencepresset og markeds kræfterne inden for EU på mellemlang sigt under forudsætning af, at markedsøkonomien får mulighed for at fungere.

Slovakiet er nødsaget til at sætte tempoet op i arbejdet med at tilnærme lovgivningen, især i relation til det indre marked, miljø og retlige og indre anliggender. Der er behov for en samordnet indsats for at etablere og styrke den institutionelle og administrative kapacitet i tilknytning hertil.

PHARE-programmet i 1998

I tråd med de prioriterede opgaver på kort sigt i tiltrædelsespartnerskabet og det nationale program for overtagelse af EU's regelværk har sigtet med PHARE-programmet i 1998 været at støtte Slovakiet i dets bestræbelser på at opfylde Københavnskriterierne og forberede sig på medlemskab af EU.

Slovakiet modtog støtte fra fire PHARE-programmer i 1998: det nationale PHARE-program (45,9 mio. EUR), "catch-up"-faciliteten (7,5 mio. EUR), "storinfrastruktur-faciliteten" (15 mio. EUR) og programmet for grænseoverskridende samarbejde (5 mio. EUR).

PHARE-støtten fra det **nationale program** for 1998 fokuserer på seks kerneområder: hjælp til Slovakiet til at opfylde Københavnskriterierne på det politiske område, videreførelse af den økonomiske reformproces, styrkelse af institutionerne og integrering i det indre marked, styrkelse af retlige og indre anliggender, tilnærmelse af lovgivningen i miljøsektoren og deltagelse i EU-programmer.

For at hjælpe Slovakiet til at opfylde de **politiske kriterier** yder PHARE støtte til at styrke kapaciteten hos lokalforvaltningerne og domstolene (1,5 mio. EUR). Hvad angår **økonomiske reformer** (3,5 mio. EUR) omfatter PHARE-støtten prioritering af opgaverne i relation til den økonomiske politik på mellemlang sigt og en fælles vurdering af behovene inden for rammerne af Europaaftalen. Der ydes støtte til sikring af den private ejendomsret, og PHARE bistår med indførelsen af et landsdækkende matrikelsystem.

Slovakiet er nødsaget til at styrke sin **institutionelle og administrative kapacitet**, og støtten på dette felt er især centreret omkring tiltrædelsesrelaterede spørgsmål. PHARE yder støtte til harmonisering af lovgivning og styrkelse af institutioner inden for standardisering og certificering, statsstøtte, kapitalmarkeder, intellektuel ejendomsret, offentlige indkøb og landbrug (veterinær og fytosanitær kontrol). Der ydes desuden støtte til at forberede Slovakiet på deltagelse i EU's strukturfonde i form af hjælp til formulering af en regionalpolitik og en strukturpolitik og kapacitet til at implementere dem. PHARE-støtten på dette område beløber sig til 17 mio. EUR i 1998.

Retlige og indre anliggender (5,2 mio. EUR) er fortsat et prioriteret indsatsområde, og støtten på dette felt omfatter styrkelse af politi og retsvæsen, udvikling af en effektiv grænseforvaltning og migrationskontrol og hjælp til bekæmpelse af organiseret kriminalitet, narkotikahandel og menneskesmugling, korruption og hvidvaskning af penge. Der ydes desuden støtte til at tilnærme Slovakiets politik vedrørende retlige og indre anliggender dels til EU's politik på området, dels til internationale konventioner.

I **miljøsektoren** (17,5 mio. EUR) ydes der støtte til fortsat gennemførelse af rammelovgivning og til udarbejdelse og implementering af detaljerede tilnærmelsesprogrammer, som også omfatter finansierings- og investeringsstrategier i tilknytning til overtagelsen af EU's miljølovgivning.

Endelig er der bevilget 1,2 mio. EUR til støtte for Slovakiets **deltagelse i EU's uddannelsesprogrammer** i 1998.

Ud over ovenstående blev der i 1998 bevilget 4 mio. EUR til TEMPUS-programmet for højere uddannelse, som giver mulighed for at finansiere 24 fælleseuropæiske projekter, hvoraf 12 vedrører institutionel styrkelse.

Slovakiet fik også støtte fra "**catch-up**"-faciliteten i 1998, og der er udvalgt fire projekter:

- støtte til rigsrevisionen (1,05 mio. EUR)
- styrkelse af parlamentets kapacitet (2 mio. EUR)
- Den Slovakiske Post-privatiseringsfond (4 mio. EUR)
- Spisska Nova Ves - et regionalt udviklingsprojekt, som skal forbedre Roma-folkets status (0,45 mio. EUR).

Slovakiet har fået bevilget 15 mio. EUR i 1998 fra "**storinfrastrukturfaciliteten**", som skal anvendes til finansiering af en omfartsvej uden om Bratislava. Projektet, der samfinansieres med Den Europæiske Investeringsbank og den slovakiske regering, omfatter anlæggelse af 6,5 km motorvej (D-61) uden om byen. Denne omfartsvej vil reducere den trafikale overbelastning og forurening i Bratislava og bidrage til udbygningen af landets transportnet.

Slovakiet modtager også støtte fra **programmet for grænseoverskridende samarbejde** (5 mio. EUR). Programmet fokuserer på grænseregionerne mod Østrig og støtter projekter på fire prioriterede områder: teknisk infrastruktur, økonomisk udvikling og turisme, miljø og institutionel støtte og udvikling af menneskelige ressourcer.

Resultater

PHARE-programmerne har efterhånden opnået væsentligt bedre resultater med hensyn til indgåelse af kontrakter og betalinger. Ved udgangen af 1998 var der indgået kontrakter for samtlige bevillinger til programmer for perioden 1990-1996 og for ca. 35% af bevillingerne til 1997-programmet.

PHARE har ydet støtte til mange forskellige sektorer i Slovakiet og har iværksat og fuldført en række succesrige projekter.

I **landbrugssektoren** er man i færd med at gennemføre et meget effektivt projekt for udvikling af landbrugskonsulenttjenester i samarbejde med Landbrugsministeriet. PHARE har også ydet støtte til organisationer i den private sektor, såsom Landbrugs- og Levnedsmiddelrådet og Sammenslutningen af Private Landmænd. Der er ydet yderligere støtte til aktiviteter vedrørende plante- og dyresundhed, herunder fytosanitær og veterinær diagnosticering. Også moderniseringen af Styrelsen for Geodesi, Kartografi og Matrikler blev gennemført med støtte fra PHARE.

Med henblik på **tilnærmelse af lovgivningen** er der oprettet en central oversættelsesafdeling ved Institutet for Tilnærmelse af Lovgivningen, som skal sørge for oversættelse af EU's regelværk til slovakisk. En gruppe jurister, der finansieres af PHARE, fortsætter med at rådgive regeringen om de mange forskellige spørgsmål i relation til tilnærmelse af lovgivning.

Et større projekt inden for **den offentlige forvaltning** fokuserer på en reform af den offentlige forvaltning, formulering af den nødvendige lovgivning for at sikre en professionel og upolitisk offentlig forvaltning samt uddannelse af de offentligt ansatte. Institutter for offentlig forvaltning i Tyskland, Finland og Storbritannien deltager i projektet. I forbindelse med samme projekt blev der indkøbt PHARE-finansieret trykkeriudstyr til parlamentet til støtte for lovgivningsprocessen. En række handelsretter fik ligeledes leveret IT-udstyr for at kunne overføre handelsregistre til edb.

PHARE har ydet værdifuld støtte til **udvikling af civilsamfundet**. I 1998 støttede den PHARE-finansierede Fond for Udvikling af Civilsamfundet i Slovakiet en række upolitiske ngo'ers oplysningsarbejde over for unge vælgere og de samme ngo'ers overvågning af parlamentsvalget. Denne kampagne - kaldet OK 98 - havde stor betydning for den rekordhøje valgdeltagelse (84,6%). Det er især bemærkelsesværdigt, at 8 ud af 10 førstegangsvælgere gik til valgurnerne. De pågældende ngo'ers overvågning af valget var også med til at sikre, at det forløb korrekt og retfærdigt. Kampagnen har styrket ngo'ernes rolle og prestige i Slovakiet.

PHARE har bidraget til at styrke markedsøkonomien i Slovakiet gennem støtte til små og mellemstore virksomheder (se det indrammede felt nedenfor) og via den **Slovakiske Post-privatiseringsfond**. Fonden blev oprettet i slutningen af 1996 og opererer med risikovillig kapital for 40 mio. EUR på basis af et partnerskab mellem EBRD (30 mio. EUR) og PHARE (12 mio. EUR). Ud over aktiekapital stiller PHARE 8 mio. EUR til rådighed til faglig bistand til præ- og post-investeringsstøtte. Denne kombination af risikovillig kapital og faglig bistand betyder, at fonden kan yde støtte til mindre veludviklede virksomheder, som ellers ikke ville kunne skaffe midler fra kapitalmarkeder og banker. Det forventes, at Post-privatiseringsfonden i høj grad vil kunne bidrage til at tiltrække udenlandske investorer til Slovakiet.

Konkret eksempel: SMV-sektoren i Slovakiet

SMV-sektoren spiller en central rolle for stimuleringen af den økonomiske vækst og beskæftigelsen i Slovakiet. Antallet af SMV i landet er vokset støt siden 1991, og SMV tegner sig nu for ca. 60% af den samlede beskæftigelse og over 50% af det økonomiske output.

PHARE har haft stor betydning for denne udvikling ved at yde faglig og finansiel bistand direkte til SMV og oprette institutioner, der leverer tjenesteydelser til SMV. Med støtte fra regeringen har PHARE deltaget i oprettelsen af Agenturet for Udvikling af SMV og et net af 12 regionale rådgivnings- og informationscentre og fem erhvervsfremme- og innovationscentre. Disse regionale organisationer er jævnt fordelt over hele landet og tilbyder uddannelse, information og rådgivning til SMV. PHARE har via disse centre bidraget til at skabe ca. 5 000 nye job og oprette 1 300 nye SMV.

PHARE-programmet for lån til SMV (16,7 mio. EUR) har også været en stor succes. På grundlag af en enestående kombination af PHARE-støtte, offentlige midler og kommerciel finansiering skaffer låneprogrammet kapital til SMV på gunstige vilkår. Låneprogrammet har foreløbigt ydet 480 lån til virksomheder med gennemsnitligt 45 ansatte, og det gennemsnitlige lånebeløb er 60 000 EUR. Det er i øjeblikket mindre end 1% af lånene, der misligholdes.

I 1998 foretog OMAS en evaluering af SMV-programmet. PHARE-støtten blev vurderet som særdeles tilfredsstillende både med hensyn til programmets gennemførelse og med hensyn til opfyldelsen af PHARE-målsætningerne, og programmet anses for at være et af de mest succesrige af sin art i Centraleuropa. Den hidtidige PHARE-støtte til SMV-sektoren i Slovakiet beløber sig til i alt 31,9 mio. EUR.

Slovenien

Situationen i 1998

Sloveniens økonomi gjorde gode fremskridt i 1998. BNP udtrykt i mængde voksede 4% i årets første seks måneder, og væksten for hele året anslås til 3,9%, hvilket er en forbedring i forhold til de 2,9% i 1997. Betalingsbalancens løbende poster udviste et overskud på 0,2% af BNP i 1997 og forventes at være i balance i 1998, mens budgetunderskuddet, som i 1997 udgjorde 1,1% af BNP, skønnes at falde ganske lidt til 1% i 1998.

Tilgangen af direkte udenlandske investeringer i første halvdel af 1998 udgjorde 136 mio. EUR, medens Sloveniens nettoudlandsgæld i slutningen af august beløb sig til 4,08 mia. EUR. Inflationen fortsatte med at falde og var nede på 6,4% i november 1998 sammenlignet med 9,4% i 1997. Arbejdsløsheden (efter ILO's definition) lå på 7,5% ved udgangen af september 1998.

Efter vedtagelsen af loven om afslutning af privatiseringsprocessen var privatiseringen af alle offentligt ejede virksomheder formelt afsluttet den 1. november 1998. Disse virksomheder har dog fortsat behov for omstruktureringer. Der skal også gøres en yderligere indsats for at få privatiseret offentlige forsyningsselskaber og statsejede banker og forsikringselskaber og få liberaliseret kapitalmarkedet.

Slovenien var også i 1998 præget af politisk stabilitet og velfungerende demokratiske institutioner. På det udenrigspolitiske område forelagde Slovenien i marts en strategi for Det Nordatlantiske Råd med henblik på landets optagelse i NATO.

Hvad angår forbindelserne med EU var de vigtigste begivenheder i 1998 den officielle iværksættelse af tiltrædelsesprocessen og indledningen af forhandlinger, vedtagelsen af tiltrædelsespartnerskabet i marts og offentliggørelsen af Kommissionens periodiske rapport i november.

Konklusionen på Europa-Kommissionens periodiske rapport, november 1998

Slovenien opfylder stadigvæk Københavnskriterierne på det politiske område. Der skal fortsat arbejdes på at få både retsvæsen og parlament til at fungere bedre og sikre, at Europaaftalens forpligtelser vedrørende privat ejendomsret opfyldes.

Slovenien kan betragtes som en velfungerende markedsøkonomi og skulle være i stand til at klare konkurrencepresset og markeds kræfterne inden for EU på mellemlang sigt under forudsætning af, at de planlagte reformer implementeres i fuldt omfang i overensstemmelse med tidsplanen.

Såfremt arbejdet med at tilnærme landets lovgivning til EU's og styrke institutionerne fremskyndes for at opveje de manglende fremskridt i 1998, vil Slovenien på mellemlang sigt være i stand til at påtage sig forpligtelserne ved medlemskab. Der er behov for en yderligere indsats i relation til det indre marked, især moms, kontrol med statsstøtte samt retlige og indre anliggender.

PHARE-programmet i 1998

PHARE bevilgede i 1998 i alt 16 mio. EUR til Slovenien. Støtten blev formidlet gennem to PHARE-programmer: det nationale PHARE-program (10 mio. EUR, inkl. 1,25 mio. EUR til TEMPUS-programmet) og programmet for grænseoverskridende samarbejde (6 mio. EUR).

Det blev besluttet at overføre en væsentlig del af tildelingen fra 1998 til 1999 for at kunne forberede detaljerede investeringsprojekter. Det **nationale program** for 1998 fokuserer derfor primært på en styrkelse af institutionerne, som skal ske via de nye ordninger for parvist samarbejde (finansier, miljø og landbrug) og i givet fald også via traditionel faglig bistand (statistik).

Tættere integrering i det indre marked og styrkelse af den administrative og institutionelle kapacitet er prioriterede indsatsområder. Der ydes bl.a. støtte til at højne standarden på det statistiske område (2 mio. EUR) og styrke Finansministeriet (0,85 mio. EUR).

Der er bevilget 3 mio. EUR til det særlige forberedelsesprogram for deltagelse i strukturfondene, der yder støtte til formulering af en regionalpolitik og øget samhørighed.

PHARE yder også støtte til forundersøgelser i forbindelse med fremtidige investeringsprojekter (1999) inden for miljø og landbrug (1,9 mio. EUR) og til oprettelse af og tilsyn med kontrolstrukturer i disse to sektorer (1 mio. EUR).

TEMPUS II fik bevilget 1,25 mio. EUR til brug for de højere uddannelser; det gav mulighed for at finansiere fem fælleseuropæiske projekter, hvoraf ét vedrører institutionel styrkelse.

Programmet for grænseoverskridende samarbejde (6 mio. EUR), yder støtte til foranstaltninger i grænseregionerne mod Østrig og Italien.

Resultater

Implementeringen af PHARE-programmet i Slovenien var ikke helt problemfri i 1998. Det var det første år, programmet skulle implementeres i henhold til det decentrale implementeringssystem, og også den nationale fond blev oprettet i 1998 (aftalememorandummet blev undertegnet i december). Med støtte fra det centrale kontor for finansiering og kontrakter skal den nationale fond føre tilsyn med den finansielle forvaltning og lette overførslen af midler til de endelige modtagere i Slovenien.

Arbejdet med **tilnærmelse og håndhævelse af lovgivning** og tekniske forskrifter er stort set det samme i alle landene, uanset deres størrelse. Som et lille land skal Slovenien klare denne arbejdsbyrde med en begrænset administration. Førtiltrædelsesstrategiprogrammet, der blev iværksat i forbindelse med PHARE-programmet for 1996, hjalp Kontoret for Europæiske Anliggender og flere ministerier med at håndtere opgaverne med at planlægge, koordinere og støtte førtiltrædelsesprocessen.

I den **finansielle sektor** spillede PHARE fortsat en vigtig rolle for indførelsen af moms i Slovenien (efter planen fra 1. juli 1999). PHARE ydede faglig bistand til formuleringen af det lovgivningsmæssige grundlag og de nødvendige politikker samt til organisatoriske formål. Det resulterede i, at parlamentet den 25. november 1998 kunne vedtage momsloven. PHARE bistod desuden Finansministeriet med at udarbejde en strategi for liberalisering af kapitalbevægelser og med at oprette et tilsyns- og indberetningssystem for kapitalstrømme. Ministeriet fik også støtte til uddannelse inden for forsikringssektoren samt uddannelse og privatiseringsstøtte i banksektoren.

Programmerne for grænseoverskridende samarbejde i Slovenien har fortsat haft en positiv effekt med hensyn til at stimulere den økonomiske og sociale udvikling i grænseregionerne mod Italien og Østrig. Der blev udvalgt og gennemført projekter med klare grænseoverskridende virkninger i flere sektorer i nært samarbejde med de relevante myndigheder i Østrig og Italien. I aktiviteterne indgik bl.a. forbedring af kontakter på tværs af grænserne, beskyttelse og forbedring af vandindvindingsområder, lokale udviklingsinitiativer, udvikling af SMV og forbedring af infrastruktur (f.eks. vandforsyning).

Konkret eksempel: Miljølåneordning

Formålet med miljølåneordningen, som samfinansieres af PHARE, er at bistå den såkaldte "ØkoFond" med at imødekomme erhvervslivets og kommunernes finansieringsbehov i forbindelse med investeringer, der tager sigte på at mindske forureningen, fremme affaldsforvaltningssystemer og indføre miljøvenlig teknologi. "ØkoFonden" er en uafhængig nonprofit-investeringsfond, der er oprettet af Miljøministeriet.

Miljølåneordningen er baseret på en PHARE-finansieret forundersøgelse (markedsanalyse og institutionel analyse) fra 1996. Denne undersøgelse viste, at der var et betydeligt behov for finansiering af miljøinvesteringer i erhvervslivet og kommunerne, men at man var meget tilbageholdende med at optage lån til markedsrente i forretningsbankerne. En væsentlig del af behovene lå hos privatiserede virksomheder, som har en lovfæstet forpligtelse til at foretage miljøinvesteringer som led i privatiseringsprocessen.

Miljølåneordningen tilbyder lån til kommuner og private virksomheder på gunstige vilkår til finansiering af projekter inden for tre hovedområder: forbedring af luftkvalitet og mindskelse af luftforurening, forbedring af vandkvalitet og forvaltning af vandressourcer samt minimering af produktionen af fast eller farligt affald. Miljølåneordningen har formidlet for over 2 mio. EUR "ØkoFond"-lån til en konkurrencedygtig rente til brug for miljøinvesteringer på de tre nævnte områder.

Ikke-ansøgerlande

Albanien

Situationen i 1998

Med et BNP per capita i 1998 på ca. 675 EUR er Albanien fortsat det fattigste land i Europa. Efter det dramatiske fald i det økonomiske output, som ledsagede planøkonomiens sammenbrud - BNP udtrykt i mængde faldt med næsten 40% mellem 1989 og 1992 - kom Albanien ind i en periode med kraftigt opsving og kunne registrere en af de højeste vækstrater i Europa. BNP udtrykt i mængde voksede med over 45% mellem 1992 og 1996 og var ved udgangen af 1996 oppe på 90% af niveauet fra 1989. Krisen i 1997 resulterede i et fald i BNP udtrykt i mængde på 7% i forhold til 1996. Væksten tog til igen i 1998: den anslås til 10% udtrykt i mængde, mens der i 1999 kun forventes en vækst på 7%. Albanien's succes med at nedbringe inflationen fra et rekordhøjt niveau på 237% i 1992 til 8% i 1998 er et imponerende resultat. De direkte udenlandske investeringer, primært fra Italien og Grækenland, lå i 1998 nogenlunde uændret på ca. 42 mio. EUR.

Fremskridtene med hensyn til makroøkonomisk stabilisering blev bekræftet i hele 1998, men den økonomiske udvikling er sårbar over for den fortsatte politiske uro og mangel på offentlig orden og sikkerhed. De første skridt i retning af strukturreformer inden for institutioner og offentlig forvaltning er opmuntrende, men bør følges op med en vedvarende indsats for at bekæmpe svindel og korruption.

Stabiliseringsprocessen, genopsvinget og demokratiseringen i landet udvikler sig fortsat temmelig ujævnt og vanskeliggøres af vedvarende alvorlige problemer. Det politiske liv var også i 1998 præget af konfrontationer, og den offentlige orden er meget vaklende, hvilket fremgik af de nye optøjer i september 1998, som efterfulgtes af et regeringsskifte i oktober 1998. Den vedvarende udbredte korruption i den offentlige forvaltning og retsvæsenet tilligemed organiseret kriminalitet har undermineret regeringens indsats ganske betydeligt. Forværringen af situationen i Kosovo og tilstrømningen af de mange fordrevne har stillet yderligere krav til regeringen og haft en negativ indvirkning på den sikkerhedsmæssige situation i det nordøstlige Albanien.

Hvad angår forbindelserne med EU er Albanien omfattet af den generelle præferenceordning (GSP) og har siden 1992 haft en handels- og samarbejdsaftale med EU. Albanien har siden 1995 anmodet om en associeringsaftale, men en yderligere styrkelse af forbindelserne skal ske inden for rammerne af EU's "regionale fremgangsmåde" og afhænger af reelle fremskridt med hensyn til stabilisering og udvikling i landet.

PHARE-programmet i 1998

I 1998 var PHARE-midlerne ligesom i 1997 koncentreret på fire hovedområder af særlig betydning:

- offentlig forvaltning og institutionelle reformer
- udvikling af lokalsamfundene
- udvikling af større infrastruktur
- landbrug.

PHARE har i 1998 bevilget 30,5 mio. EUR til Albanien i form af et nationalt program og 12,0 mio. EUR i form af et program for grænseoverskridende samarbejde.

I forbindelse med reformen af den offentlige forvaltning blev der i 1998 ydet faglig bistand på forskellige felter (rigsrevisionen, Departementet for Offentlig Forvaltning m.m.).

I forbindelse med reformen af retsvæsenet er der gjort en betydelig indsats i vidt omfang med støtte fra Europarådet, hvis deltagelse finansieres af PHARE. Der er allerede iværksat to fælles programmer.

Siden slutningen af 1997 har Kommissionen i samarbejde med WEU/MAPE ydet støtte til rådgivning og indkøb af udstyr til det albanske politi. Frem til 1998 er der bevilget næsten 8 mio. EUR, og programmet er fortsat under gennemførelse. Denne støtte anvendes til indkøb af udstyr (specialudstyr til politiet, uniformer, køretøjer og reservedele) og til renovering af politiets uddannelsescentre.

På toldområdet blev der i juni 1997 udsendt en delegation, der skulle bistå toldvæsenet i en nímåneders periode, som fortsatte ind i 1998. Delegationens hovedopgave er at hjælpe de albanske toldmyndigheder til atter at blive i stand til effektivt at opkræve told og afgifter. I 1998 blev arbejdet med reformen af toldvæsenet og indførelsen af et edb-system (ASYCUDA) forsinket som følge af de interne uroligheder i landet.

I 1998-programmet indgik støtte til udvikling af lokalsamfund i form af pilotprojekter for byfornyelse i Tirana, som består i udførelse af stærkt arbejdskraftkrævende opgaver i forbindelse med vedligeholdelse af offentlige arealer og bygninger.

Vandsektoren anses både af den albanske regering og af donorsamfundet for at være af afgørende betydning for infrastrukturudviklingen. Vandforsynings- og distributionsnettene bliver fortsat ringere. PHARE's programforvaltningskontor spillede også i 1998 en central rolle som initiativtager og varetog koordineringen af donorernes bistand i denne meget vigtige sektor.

I landbrugssektoren var indsatsen centreret omkring konsulentbistand, udarbejdelse af matrikelkort, veterinære tjenester og fiskeri. I slutningen af december 1998 godkendte Albaniens regering en strategi for udviklingen af det albanske landbrug - den grønne strategi - som vil være særdeles nyttig i det fremtidige arbejde med at udvikle landbruget.

Albanien fik også en bevilling på 0,7 mio. EUR til TEMPUS, som gjorde det muligt at finansiere seks fælleseuropæiske projekter.

Resultater

Den samlede PHARE-bistand til Albanien i perioden 1991-1998 overstiger 500 mio. EUR. På trods af forsinkelser i programmering og implementering som følge af situationen i Albanien er den samlede implementering af PHARE-bistanden dog tilfredsstillende, idet der er indgået kontrakter for 66% af de samlede midler, der er bevilget i hele perioden 1991-1998. I 1998 blev tempoet i implementeringen sat op, især for de større infrastrukturprojekters vedkommende. Et godt eksempel er bygningen af vejen mellem Durres og Roghizina. I 1998 blev målet om indgåelse af kontrakter for 120 mio. EUR næsten nået.

PHARE gjorde sin budgetmæssige støtte til regeringens program for reform af den offentlige forvaltning betinget af en række forhold. Takket være dette incitament er der truffet følgende foranstaltninger: vedtagelse af en lov om en fleksibel budgetstruktur, omdannelse af den statslige kontrolinstans til en uafhængig rigsrevision, vedtagelse af et dekret om overgangsregler for ansættelse og afskedigelse, oprettelse af Statens Publikationskontor m.m.

I forbindelse med støtten til det albanske politik blev der opnået flere resultater i 1998: 13 politistationer er renoveret, der er uddelt over 100 håndholdte radioer med sendere, uddannelsescenteret ved Tiranas Politiakademi er nu færdigrenoveret, der er udleveret reservedele til politiets køretøjer m.m.

Vand- og affaldsstrategier, som er finansieret af PHARE, blev færdiggjort i overensstemmelse med anbefalingerne i Albaniens nationale miljøhandlingsplan. Det skal danne grundlag for yderligere infrastrukturinvesteringer i sektorer, som er af afgørende betydning for både folkesundheden og miljøet.

Konkret eksempel: Toldvæsenet

Delegationen for Bistand til Toldvæsenet i Albanien (Customs Assistance Mission to Albania, CAM-A) har været et af de mest succesrige programmer for faglig bistand i Albanien, hvilket fremgår af den kraftige stigning i det provenu, der opkræves af toldvæsenet. CAM-A var oprindeligt udformet som led i den internationale hjælpeaktion efter den krise, som pyramideinvesteringerne udløste i Albanien i 1997. Især toldvæsenet var alvorligt berørt af urolighederne. Det havde specielt alvorlige konsekvenser for de offentlige finanser, eftersom størsteparten af indtægterne på budgettet hidrører fra toldvæsenets opkrævninger. CAM-A satte en gruppe specialister ind, der skulle hjælpe regeringen til atter at blive i stand til at bekæmpe svindel og opkræve beløb til staten, og toldvæsenet skulle moderniseres og udvikles til en velfungerende og levedygtig tjeneste. Denne opgave er løst med stor succes. Provenuet fra told og afgifter er vokset ganske betydeligt og er nu oppe på ca. 150% af niveauet før krisen. I 1998 blev CAM-A omdannet til et moderniserings- og udviklingsprogram, som imidlertid blev bremset af urolighederne i landet i september

1998. På den internationale konference, der fandt sted i Tirana i 1998, blev det fremhævet, hvor vigtigt hele dette arbejde er.

Bosnien-Herzegovina

Situationen i 1998

På trods af en vanskelig situation efter krigen i Bosnien-Herzegovina er der sket ganske store fremskridt i 1998 med hensyn til at få gang i økonomien igen. Udenlandsk bistand affødte et kraftigt økonomisk opsving i 1995-1998 med en vækst i BNP på gennemsnitligt 35% om året. Inflationen er faldet til et mere moderat niveau både i den Muslimske-Kroatiske Føderation og i Republika Srpska, som tilsammen udgør Bosnien-Herzegovina. Den faldende inflation skyldes primært den stramme finanspolitik, som myndighederne begge steder fører. Selv om der er sket fremskridt, ligger BNP kun på ca. det halve af niveauet før krigen, og BNP per capita er mindre end det halve af niveauet før krigen. Den samlede arbejdsløshed ligger på 30-40%, og det forlyder, at den i Republika Srpska er helt oppe på 50-60%.

I forbindelse med det igangværende IMF-støttede landsdækkende program, der blev vedtaget af de bosniske myndigheder i maj 1998, og som både tager sigte på makroøkonomien og på strukturreformer, er der gjort betydelige fremskridt med hensyn til vedtagelse og offentliggørelse af et hensigtsmæssigt lovgivningsgrundlag, som også omfatter fælles institutioner, der er nødvendige for en markedsøkonomi. Blandt de foreløbigt vigtigste resultater skal nævnes indførelse af en ny fælles valuta, den konvertible Marka, vedtagelsen af et fælles statsbudget i foråret 1998 og vedtagelse af en ny fælles toldlov, der er udarbejdet med bistand fra det EU-finansierede CAFAO-program, og som træder i kraft 1. januar 1999.

Der var fortsat politiske vanskeligheder i Bosnien-Herzegovina i 1998 i form af modstand mod integration, især i den østlige del af Republika Srpska og i nogle egne i føderationen. Desuden er det vanskeligt at få Bosnien-Herzegovinas fælles institutioner til at fungere effektivt på grund af manglende politisk vilje til at træffe de nødvendige beslutninger. Der ventes fortsat på en reform af hele retsvæsenet, og der består stadigvæk alvorlige hindringer for flygtningenes tilbagevenden.

Med hensyn til forbindelserne mellem EU og Bosnien-Herzegovina er EU-erklæringen om Bosnien-Herzegovina fra juni 1998 udtryk for en vigtig udvikling i de bilaterale forbindelser. Det understreges i erklæringen, at Bosnien-Herzegovinas fremtid ligger i Europa, og selve erklæringen danner grundlag for et tættere samarbejde. Medlemslandene har også oprettet rådgivende taskforcer til fordel for Bosnien-Herzegovina, der i et tæt samarbejde mellem EU og Bosnien-Herzegovina formidler teknisk og sagkyndig rådgivning inden for administration, lovgivning og politik.

Konditionalitet

Kommissionen anvender konditionalitetsprincippet på de programmer, den forvalter i Bosnien-Herzegovina. Princippet er primært baseret på den "regionale fremgangsmåde", som blev vedtaget i april 1997, og som skitserer, hvilke politiske og økonomiske betingelser der skal være opfyldt for, at der kan blive tale om at udvikle bilaterale forbindelser.

PHARE-programmet og OBNOVA-programmet i 1998

De to vigtigste EU-instrumenter for genopbygningen i Bosnien-Herzegovina er PHARE-programmet og OBNOVA-programmet, som supplerer hinanden, eftersom Bosnien ikke er berettiget til PHARE-bistand i fuldt omfang. I overensstemmelse med de betingelser og foranstaltninger, der er fastsat i den "regionale fremgangsmåde", er PHARE-bistanden begrænset til projekter, der tager direkte sigte på at støtte fredsftalerne og især på at knytte bånd mellem føderationen og Republika Srpska og bistå med flygtningenes tilbagevenden. OBNOVA-programmet tager sigte på at understøtte genopbygningsprocessen, tilskynde flygtninge til at vende tilbage og bidrage til forsoningsprocessen og det regionale økonomiske samarbejde samt skabe de nødvendige økonomiske og sociale forudsætninger for den videre udvikling af Bosnien-Herzegovina gennem støtte til CAFAO, økonomiske udviklingsaktiviteter, integreret bistand, social udvikling og medieprojekter.

1998 er det tredje år, der arbejdes på at genopbygge Bosnien-Herzegovina, og der er nu en ny stor international indsats i gang for at få flygtninge og fordrevne til at vende tilbage og blive reintegreret. Den anden hovedmålsætning for Kommissionens strategi var at sikre en bæredygtig genopbygningsindsats ved at gå væk fra nødhjælpsforanstaltninger og i stedet iværksætte målrettede programmer til støtte for økonomisk udvikling og styrkelse af institutionerne. Kommissionen rettede næsten halvdelen af 1998-programmet mod initiativer, der drejede sig om flygtningenes tilbagevenden. Desuden iværksatte Kommissionen flere større projekter for institutionel styrkelse ved at støtte udviklingen af told- og beskatningssystemer, etablering af en moderne centralbank samt demokratiske medier. Bosnien-Herzegovina fik også bevilget 1,5 mio. EUR til TEMPUS, som gav mulighed for at finansiere syv fælleseuropæiske projekter.

Den samlede bevilling i 1998 udgjorde over 186 mio. EUR (PHARE og OBNOVA).

Andre EF-finansierede programmer i Bosnien-Herzegovina

ECHO (Det Europæiske Fællesskabs Kontor for Humanitær Bistand) formidler Europa-Kommissionens humanitære indsats. Siden konfliktens start har ECHO ydet 1 623 mio. EUR til ofrene for konflikten i det tidligere Jugoslavien.

CAFAO-programmet (Customs and Fiscal Assistance Office) finansieres via budgetpost B7-544 og forvaltes af Europa-Kommissionens Generaldirektorat XXI.

Specifik bistand til modtagelse og frivillig repatriering af flygtninge, der opholder sig i EU, forvaltes af Taskforcen for Retlige og Indre Anliggender i Europa-Kommissionens Generalsekretariat.

Demokratiprogrammet, LIEN, TEMPUS og LIFE.

Resultater

I 1998 blev integreret flygtningebistand prioriteret absolut højest. Kommissionen udarbejdede et ambitiøst program for flygtninges tilbagevenden, som primært implementeres via europæiske ngo'er (se det indrammede felt nedenfor).

I 1998 finansierede Kommissionen projekter vedrørende institutionel styrkelse inden for en lang række økonomiske og sociale sektorer, herunder bankvæsen, forfatningsdomstolen, centralbanken, politiet, økonomiske reformer, undervisning, sundhedsvæsen, civil luftfart, told og beskatning, statistik og miljølovgivning.

Der blev i 1998 finansieret en lang række projekter for økonomisk reaktivering. På grundlag af et program for industriel udvikling, som blev påbegyndt i 1998, arbejder Kommissionen sammen med umiddelbart levedygtige økonomiske sektorer og forsøger at engagere europæiske virksomheder i disse sektorer. Med et bidrag til EBRD's Bank for Mikrovirksomheder satser Kommissionen på at stimulere investeringer i små og større bosniske virksomheder. Gennem støtte til landsbybeskæftigelsesprojekter vil man forsøge at skabe flere job. Endelig yder Kommissionen direkte støtte til landbrugs- og skovbrugssektoren med det formål at skabe et solidt grundlag for to vigtige økonomiske sektorer.

I 1998 fortsatte Kommissionen med at finansiere små og store infrastrukturprojekter, der drejede sig om bl.a. veje, broer, telekommunikation og energiforsyning.

Med henblik på at styrke demokratiet og menneskerettighederne har Kommissionen finansieret uafhængige medier i Bosnien-Herzegovina og ydet støtte til Menneskerettighedskommissionen.

I 1998 blev der taget vigtige skridt til at forbedre selve implementeringen: ændringer i OBNOVA-forordningen har resulteret i en enklere beslutningsproces med hensyn til godkendelse og implementering af projekter; forvaltningen af programmerne er blevet dekoncentreret og lagt ud til Kommissionens repræsentation i Sarajevo.

Konkret eksempel: 1998-programmet for flygtninges tilbagevenden

Det er Europa-Kommissionens vigtigste mål at få Bosnien-Herzegovinas mange flygtninge og fordrevne til at vende tilbage til deres hjembyer. Man håber på at få mindst 30 000 personer til at vende hjem takket være det integrerede flygtningeprogram for 1998. De fleste af projekterne er stadig i gang, og det er vanskeligt at give en nøjagtig vurdering af resultaterne, eftersom programmet vil få ganske betydelig effekt i anden halvdel af 1999. Selv på dette tidlige stadium er det dog klart fra indberetninger fra ngo'er og besøg på stedet, at Europa-Kommissionens integrerede flygtningeprogram virkelig har sat fart i mindretalsgruppernes tilbagevenden: når projekterne er afsluttet, vil 7 500 huse være genopbygget, og 30 000 flygtninge eller fordrevne skulle være vendt hjem.

Det er imidlertid ikke nok at genopbygge huse, hvis det mål skal nås. Flygtningeprogrammet for 1998 bistår også med at genopbygge den basale infrastruktur såsom el- og vandforsyning, skoler og sundhedscentre. Det er også med til at skabe job. Kommissionen regner selv med at hjælpe 30 000 personer til at vende hjem, men tallet vil formentlig blive mindst dobbelt så stort, fordi mange familier, der vender tilbage til et hus, som er genopbygget med bistand fra Kommissionens program, dermed frigør andre boliger, og det betyder, at endnu flere familier kan vende tilbage. Dominoeffekten rækker endog endnu længere. Udviklingen i det seneste år viser, at når en lille gruppe personer vender tilbage til et lokalsamfund med hjælp fra et bistandsprogram, følger andre efter. De projekter, som Europa-Kommissionen finansierer, fungerer således som katalysatorer ved at sætte processen i gang og tilskynde folk til at tage tilbage til deres hjemby.

Tallene for flygtninge og fordrevne

I 1998 vendte 140 000 flygtninge og fordrevne hjem. 100 000 af dem var flygtninge, der opholdt sig i udlandet, primært Tyskland. Heraf var 35 000 folk, der vendte hjem til steder, hvor de i dag udgør en minoritet - det er lidt flere end i 1997. Det vil sige, at der stadig er 375 000 i udlandet tilligemed 860 000 internt fordrevne, som vil udgøre minoritetsgrupper, hvis de vender tilbage til deres hjem fra før krigen. Der er 120 000 af de internt fordrevne, der vil være rede til at vende hjem, hvis forholdene bliver så stabile, at de kan føle sig sikre og i stand til at bygge en fremtid for sig selv og deres familier. Tre år efter Dayton-aftalens undertegnelse er der dog stadig konkrete hindringer for flygtningenes tilbagevenden. Den største hindring er en rystende mangel på politisk vilje fra myndighedernes side (kilde: RRTRF, OHR).

Den Tidligere Jugoslaviske Republik Makedonien

Situationen i 1998

Myndighederne i Den Tidligere Jugoslaviske Republik Makedonien fortsatte med at føre en politik med sigte på økonomisk stabilisering i 1998 i overensstemmelse med IMF-programmet. På grund af en stram pengepolitik og virkningerne af forskellige eksterne faktorer lykkedes det at holde priserne nede. Inflationen faldt en smule - fra 1,3% i 1997 til kun 1% i 1998. Også budgettet blev bragt under kontrol med et skønnet samlet finansunderskud på 0,7% af BNP i 1998. Væksten i BNP anslås til 3,5% i 1998. Selv om det er en forbedring i forhold til de 1,5% i 1997, er det stadig under målet, som er 5%. Den samlede efterspørgsel voksede dog endnu mere: handelsunderskuddet udgjorde i 1998 15% af BNP, medens underskuddet på betalingsbalancens løbende poster fortsat udgjorde 8% af BNP. Arbejdsløsheden er stadig høj - ca. 30%.

Med hensyn til strukturreformer er liberaliseringen af handelen næsten afsluttet. Handelsforbindelserne med EU er forbedret betydeligt: eksporten til EU voksede med næsten 30% i 1998, mens importen af varer fra EU voksede med 3,4%. Der blev undertegnet handelsaftaler med Slovenien og Kroatien, og efter den seneste aftale om sprogspørgsmålet forventes en frihandelsaftale med Bulgarien at træde i kraft i 1999. Over 80% af priserne på varer og tjenesteydelser er blevet liberaliseret.

Ved udgangen af 1998 var 1 435 virksomheder blevet privatiseret, hvilket betyder, at over 88% af alle virksomheder nu er privatejede. Lovgivningen afspejler dog ikke denne nye kontekst, og resultatet er, at der ikke er tilstrækkelige incitamenter til at foretage omstruktureringer, og de direkte udenlandske investeringer er fortsat beskedne sammenholdt med andre centraleuropæiske lande. Regeringen er i færd med at træffe foranstaltninger til at tackle disse problemer, bl.a. med et forslag om ændring af privatiseringslovene og et tilsagn om at privatisere de resterende landbrugs- og metalvirksomheder. Udviklingen af den private sektor hæmmes også af det faktum, at 9 ud af 12 statsejede virksomheder opererer med store tab, hvilket indebærer en voldsom belastning af banksektoren og de offentlige finanser.

Der er i løbet af de sidste fire år gradvist udformet en plan for genopbygning af banksektoren. På trods af denne plan er banksektoren stadig meget sårbar og belastet af uerholdelige fordringer. Privatiseringen af det største kreditinstitut, Stopanska Banka, prioriteres derfor fortsat højt.

Det gik noget langsommere med at få gennemført reformer i perioden op til valget i 1998, men efter et korrekt og retfærdigt valg og omfattende ændringer i parlamentet skitserede den nye regering, der tiltrådte i december, en imponerende plan for reformer af lovgivningen og økonomien.

Hvad angår forbindelserne med EU var de vigtigste begivenheder i 1998 samarbejdsaftalens ikrafttræden den 1. januar 1998 og afholdelsen af det første samarbejdsråd i marts mellem EU og Den Tidligere Jugoslaviske Republik Makedonien. Samarbejdsaftalen omfatter en finansprotokol, der bl.a. indeholder

bestemmelser om transport, hvortil der skal ydes lån for 150 mio. EUR fra Den Europæiske Investeringsbank samt en tilsvarende bevilling fra EU's budget på 20 mio. EUR i form af rentetilskud. Disse ressourcer skal anvendes til at støtte moderniseringen af transportinfrastruktur. Udpegelsen af Kommissionens faste udsending i Skopje i midten af 1998 anses for at være første skridt i udbygningen af Kommissionens repræsentation i Den Tidligere Jugoslaviske Republik Makedonien.

PHARE-programmet i 1998

I december 1998 vedtog Kommissionen og regeringen for Den Tidligere Jugoslaviske Republik Makedonien et finansieringsmemorandum om 13 mio. EUR til det nationale PHARE-program med sigte på fortsat støtte til de reformer, der blev iværksat under programmerne for 1996 og 1997.

Det **nationale PHARE-program** for 1998 er centreret omkring følgende hovedmålsætninger:

- infrastrukturudvikling: anlæggelse af en omfartsvej omkring byen Tetovo på E65 mellem Skopje og Tetovo (europæisk transportkorridor VIII); strækningen indgår som led i Skopje-Tetovo-motorvejsprojektet, der samfinansieres af EIB og Verdensbanken
- videreførelse af reformen af det statistiske system gennem formidling af knowhow, uddannelse og udstyr til Statens Statistiske Kontor
- styrkelse af den institutionelle kapacitet i Kontoret for Koordinering af Bistand, som hører under vicepremierministeren; kontoret har til opgave at forvalte udenlandske bistandsressourcer og støtte forberedelserne i Finansministeriet med henblik på at decentralisere forvaltningen af PHARE.

PHARE ydede også 2 mio. EUR i 1998 til videreførelse af TEMPUS-programmet for højere uddannelse.

Endelig ydede PHARE-programmet for 1998 10 mio. EUR til **grænseoverskridende samarbejde** i grænseregioner mellem Grækenland og Den Tidligere Jugoslaviske Republik Makedonien. Støtten skal fokusere på følgende:

- renovering af grænseoverskridende transportinfrastruktur: første fase af projektet for renovering af strækningen Negotino-Demir Kapjia på E75 (europæisk transportkorridor X)
- social og økonomisk udvikling: implementering af anden runde af projektet for Fonden til Småprojekter og støtte til lokale økonomiske infrastrukturprojekter.

PHARE-bevillingerne til Den Tidligere Jugoslaviske Republik Makedonien under **1996- og 1997-programmerne** beløb sig til 58 mio. EUR. Disse bevillinger anvendes til støtte for programmer og reformer i en lang række sektorer, herunder udvikling af SMV (se det indrammede felt nedenfor), reform af banksektoren og betalingssystemet, tilnærmelse af den økonomiske lovgivning, programmet for offentlige investeringer, landbrugs- og jordreformer, miljø, reform af den offentlige forvaltning, uddannelsesreform, statistik samt kulturel udvikling. Programmet for

grænseoverskridende samarbejde yder støtte til renovering af grænseoverskridende faciliteter, renovering af E75, miljøaktiviteter og en første runde af småprojekter, der skal gennemføres i grænseregioner. Den Tidligere Jugoslaviske Republik Makedonien fik desuden bevilget 2 mio. EUR til TEMPUS-programmet, hvilket gjorde det muligt at finansiere 12 fælleseuropæiske projekter.

Resultater

1997-programmet ydede værdifuld støtte til reformer både i banksektoren og inden for den offentlige forvaltning; det var første gang, sidstnævnte sektor modtog PHARE-støtte. Der blev også ydet støtte på andre nye områder, herunder miljø, kulturel udvikling og forberedelse af et program for offentlige investeringer og dertil hørende forundersøgelser.

Aktiviteterne under **1996-programmet** fortsatte ligeledes i 1998, og blandt resultaterne er projektet vedrørende tilnærmelse af økonomisk lovgivning, som resulterede i 63 anbefalinger til ændringer af hele lovgivningen omkring SMV. Programmerne for landbrugs- og jordreformer resulterede i et system til registrering af fast ejendom og et uddannelsesprogram vedrørende landbrugspolitik. I forbindelse med statistikprogrammet blev der udarbejdet en overordnet plan for alle statistiske aktiviteter, og der blev gennemført en arbejdsstyrkeundersøgelse. I forbindelse med programmet for grænseoverskridende samarbejde indledtes arbejdet med forbedringerne af to grænseovergangsposter på grænsen til Grækenland og istandsættelse af den første strækning på 5 km af vejen E75 fra Gevgelija til den græske grænse.

Ved udgangen af 1998 var der indgået kontrakter under 1996- og 1997-programmet for 74% af de samlede bevilgede midler, mens udbetalingerne udgjorde 17%. At det ikke lykkedes at indgå kontrakter for samtlige beløb fra 1997-programmet, skyldes primært, at der til programmerne for offentlige investeringer, jordreformer og reform af betalingssystemet er knyttet specifikke bevillinger til forundersøgelser, udstyr og aktiviteter, der først skal fastlægges, efter at der i en periode er ydet faglig bistand. Det langsomme tempo i indgåelsen af kontrakter i forbindelse med disse programmer er dog samtidig udtryk for, at det går forholdsvis trægt med at få formuleret reformpolitikker i de pågældende sektorer.

I øjeblikket forvaltes alle PHARE-programmerne centralt i Bruxelles. Det er hensigten, at programimplementeringen skal decentraliseres i løbet af 1999, men det forudsætter en opnormering og efteruddannelse af personalet i den faste udsendings kontor.

Konkret eksempel: Udviklingen af SMV-sektoren

PHARE har ydet støtte til udviklingen af SMV-sektoren i Den Tidligere Jugoslaviske Republik Makedonien. Med en bevilling på 4 mio. EUR fra PHARE-programmet for 1996 har PHARE støttet oprettelsen af Det Nationale Erhvervsfremmekontor, det første regionale erhvervscenter i Skopje og en specifik SMV-kreditlinje i en række forretningsbanker.

Selv om oprettelsen af institutioner til støtte for SMV-sektoren hæmmes af den meget uhensigtsmæssige lovgivning og det omfattende bureaukrati, har den kreditlinje, der er etableret i seks forretningsbanker, været en stor succes. Der er ydet konsulentbistand til banker, og individuelle iværksættere har fået rådgivning omkring virksomhedsstrategier og retningslinjer for virksomheders drift. Der blev udarbejdet et særligt uddannelsesprogram, som tager sigte på indførelse af internationale regnskabsnormer. Ved udgangen af 1998 var næsten 200 individuelle virksomhedsplaner blevet gennemgået og anbefalet til bankerne; 80 blev godkendt til lån af en gennemsnitsstørrelse på 20 000 EUR. Der blev fra 1997-programmet bevilget yderligere 4 mio. EUR til kreditlinjen.

Statistisk oversigt

PHARE-støtte efter lande, 1990-1998

Samlede PHARE-forpligtelser, -kontrakter og -betalinger,
1990-1998 (i mio. EUR)

Partnerlande	Forpligtelser	Kontrakter	Betalinger
Albanien	493,13	347,82	315,88
Bosnien-Herzegovina	282,33	206,98	152,11
Bulgarien	746,94	518,13	479,44
Tjekkiet	389,73	246,12	196,46
Estland	162,83	116,76	95,48
Tidl. Jugoslaviske Rep. Makedonien	167,33	127,68	93,57
Ungarn	864,04	586,59	566,92
Letland	206,57	149,56	115,07
Litauen	272,03	197,33	146,46
Polen	1 731,51	1 386,04	1 251,30
Rumænien	971,85	675,75	598,13
Slovakiet	253,23	149,45	132,95
Slovenien	131,29	95,65	77,67
Tidl. Tjekkoslaviet	232,71	228,85	229,17
Flerlandeprogrammer	880,69	701,07	544,67
Tværgående programmer	1 104,68	963,51	593,81
I ALT	8 890,88	6 697,3	5 589,10

PHARE-støtte efter sektorer, 1990-1998

Samlede PHARE-forpligtelser, -kontrakter og -betalinger, 1990-1998 (i mio. EUR)

Sektor	Forpligtelser	Kontrakter	Betalinger
Adm. og offentlige institutioner	761,23	395,35	291,58
Landbrugsomstrukturering	562,60	459,01	438,57
Civilsamfundet og demokratisering	104,84	79,79	64,95
Undervisning, uddannelse og forskning	1 012,09	959,93	867,51
Miljø og nuklear sikkerhed	753,12	544,62	447,19
Den finansielle sektor	268,68	257,82	248,76
Humanitær hjælp, fødevarerhjælp og nødhjælp	533,02	521,07	501,52
Infrastruktur, energi, transport og telekommunikation	2 145,59	1 298,24	958,04
Tilnærmelse af lovgivning	84,07	73,81	19,66
Forbrugerbeskyttelse	12,91	12,63	8,97
Den private sektor, privatisering og omstrukturering, SMV	1 156,02	924,98	815,81
Integrerede regionale foranstaltninger	340,15	124,91	83,34
Social udvikling og beskæftigelse	272,84	233,64	202,37
Folkesundhed	105,57	98,92	88,46
Andet (tværfagligt, almen faglig bistand osv.)	778,15	712,59	552,39
I ALT	8 890,88	6 697,3	5 589,10